

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА **«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»**
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ **05 Соціальні та поведінкові науки**
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ **051 «Економіка»**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант) освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

_____ Людмила ЦИМБАЛ
(підпис)
«_____» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки

_____ Ярослава СТОЛЯРЧУК
(підпис)
«_____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти _____ **Ходневич Ірині Володимирівні**
(прізвище, ім'я, по батькові)
очної (денної) _____ **форми навчання**
очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: « **Стратегічні пріоритети міграційної політики Норвегії** »

Тему затверджено наказом ректора Університету від «25» червня 2024р. № 926-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах:

Вітчизняної та зарубіжної науково-методичної літератури, статистичних даних та аналітичних звітів Статистичного управління Норвегії, офіційних сайтів міжнародних організацій та наукових публікацій.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи дослідження міграційної політики в умовах глобалізації <i>(назва розділу)</i>
Розділ 2	Оцінка ефективності міграційної політики Норвегії <i>(назва розділу)</i>
Розділ 3	Стратегічні напрями удосконалення міграційної політики Норвегії <i>(назва розділу)</i>
Об'єкт дослідження:	Процеси формування та реалізації міграційної політики Норвегії в умовах сучасних викликів
Предмет дослідження:	Теоретико-методологічні підходи, засоби формування і реалізації стратегічних пріоритетів міграційної політики та їхній вплив на регулювання міграції
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Визначення стратегічних пріоритетів міграційної політики Норвегії в умовах сучасних глобальних викликів та її значення для України

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

- проаналізувати основні концепції та підходи до формування міграційної політики;
- дослідити методичні підходи до аналізу стратегічних пріоритетів;
- виявити особливості міграційної політики скандинавських країн.

У розділі 2

- визначити місце Норвегії у європейських міграційних процесах;
- оцінити економічні та соціальні ефекти впливу на міграційну політику Норвегії;
- проаналізувати вплив міграційної політики на ринок праці та соціальну інтеграцію мігрантів.

У розділі 3

- охарактеризувати виклики та можливості взаємодії України та Норвегії у контексті регулювання міграційної політики;
- провести узгодження міграційної політики Норвегії та України;
- надати конкретні пропозиції щодо удосконалення інституційного механізму управління міграцією.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

Ольшевська І.П.

(ініціали, прізвище)

Завдання одержав здобувач

(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

Ходневич І.В.

(ініціали, прізвище)

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 91 сторінку, 4 таблиці, 15 рисунків, перелік джерел посилання з 79 найменувань.

«Стратегічні пріоритети міграційної політики Норвегії»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації міграційної політики Норвегії в умовах сучасних викликів.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи, засоби формування і реалізації стратегічних пріоритетів міграційної політики та їхній вплив на регулювання міграції.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – визначення стратегічних пріоритетів міграційної політики Норвегії в умовах сучасних глобальних викликів та її значення для України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- проаналізувати основні концепції та підходи до формування міграційної політики;
- дослідити методичні підходи до аналізу стратегічних пріоритетів;
- виявити особливості міграційної політики скандинавських країн;
- визначити місце Норвегії у європейських міграційних процесах;
- оцінити економічні та соціальні ефекти впливу на міграційну політику Норвегії;
- проаналізувати вплив міграційної політики на ринок праці та соціальну інтеграцію мігрантів;
- охарактеризувати виклики та можливості взаємодії України та Норвегії у контексті регулювання міграційної політики;
- провести узгодження міграційної політики Норвегії та України;
- надати конкретні пропозиції щодо удосконалення інституційного механізму управління міграцією.

Практичне значення отриманих результатів – потенційне використання результатів з метою вдосконалення міграційної політики Норвегії, налагодження координації України з норвезьким урядом у питанні українських біженців та розробки національних програм інтеграції переселенців та трудової міграції.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2024. Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: міграційна політика, еміграція, імміграція, стратегічні пріоритети, інтеграція, трудова міграція, біженці, соціальне забезпечення.

В і д г у к

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
факультету Міжнародної економіки і менеджменту
Ходневич Ірини Володимирівни
на тему: **Стратегічні пріоритети міграційної політики Норвегії**

1. Актуальність теми: Міграційні переміщення, масштаби і обсяги яких постійно зростають, напрями і склад урізноманітнюються, причини змінюються, перетворилися на один з визначальних чинників розвитку регіонального та загалом і глобалізованого світу. Міграційна політика значною мірою є відображенням викликів міграційних процесів, її аналіз неможливий без усвідомлення особливостей сучасних міграційних процесів. Міграційна криза, викликана агресією РФ та виявилася у масовому прибутті українців до Європи, актуалізувала проблему дослідження взаємозв'язку між міграціями та суспільними трансформаціями, міграціями та безпекою країн.
2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: автором комплексно розкрито теоретичні засади формування міграційної політики на різних рівнях, визначено її стратегічні пріоритети, а також охарактеризовано та узагальнено особливості міграційної політики скандинавських країн.
3. Наявність самостійних розробок автора: автор здійснив панорамну оцінку сучасних трендів формування та реалізації міграційної політики ЄС, що дозволило сформулювати системне уявлення щодо їх сутнісної природи, взаємозв'язку із суспільними трансформаціями та визначити соціально-економічні ефекти змін міграційної політики Норвегії, зокрема щодо інтеграції мігрантів у ринок праці.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки і практичні рекомендації роботи можуть слугувати методологічною базою при розробленні заходів вирівнювання внутрішньокраїнових та регіональних міграційних викликів.
5. Наявність недоліків: в якості недоліку роботи слід відзначити недостатню увагу автора до питання щодо пріоритетних напрямів реформування та розширення функціональних повноважень міжнародних організацій з метою підвищення ефективності їх діяльності у царині вдосконалення міграційного законодавства.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота Ходневич І.В. виконана на високому теоретичному і методологічному рівнях, відповідає усім нормативним вимогам та допускається до захисту перед ЕК з попередньою оцінкою 44 бали.

Науковий керівник: доцент, к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

_____ (підпис)

“ _____ ”

20__ р.

Ольшевська І.П.

(прізвище, ініціали)

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Ходневич Ірини Володимирівни

Тема: Стратегічні пріоритети міграційної політики Норвегії

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення

Актуальність даної теми визначається перш за все поточними проблемами та викликами, які постали в наслідок міграційної кризи в світі та Норвегії зокрема. Обрана тема дозволяє оцінити норвезький досвід регулювання міграції, соціальної підтримки та інтеграції, що є надзвичайно корисним для розробки національних політик у контексті відновлення людського капіталу.

Якість проведеного дослідження

Робота комплексно висвітлює стратегічні аспекти міграційної політики Норвегії та її вплив на економічну, соціальну й політичну сфери. Було проведено глибокий аналіз міграційних процесів у часовому розрізі, що дозволило визначити як загальні тенденції, так і особливості розвитку подій під час кризових періодів. Особливу увагу приділено міграційній кризі 2022 року, включно з реакцією інституцій, політичних сил та громадськості. У роботі детально розглянуто механізми регулювання міграції, що дозволяє оцінити ефективність інституційного управління у відповідь на сучасні виклики.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи

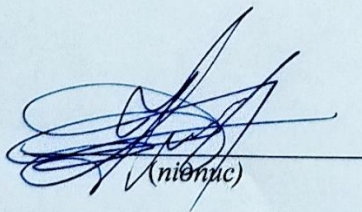
До позитивних рис даної роботи можна віднести вдале використання статистичних спостережень, представлених у графічному вигляді, що сприяє візуалізації аналізу й підвищує його наочність. Значну цінність мають також дані опитувань, які охоплюють як громадську думку, так і погляди представників інституційних одиниць, що дозволяє глибше зрозуміти вплив міграційної політики на різні соціальні групи. Авторка чітко визначила ключові проблеми, які виникають при реалізації міграційної політики, та запропонувала можливі шляхи їх вирішення, що додає роботі практичної значущості.

Зауваження

У роботі було б доцільно більш детально проаналізувати оцінки міграційної ситуації в країні з боку іноземних фахівців. З огляду на те, що дослідження охоплює загальні міграційні процеси в Норвегії, варто було б приділити більше уваги внутрішнім міграційним потокам і їхньому впливу на формування міграційної політики. Такий підхід дозволив би надати більш повну картину міграційних викликів, з якими стикається країна.

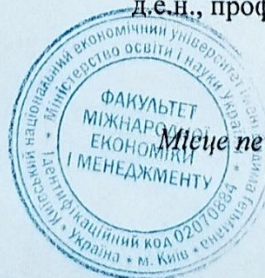
Практична значимість висновків і рекомендацій

Висновки та рекомендації роботи можуть бути використані для розробки політики співпраці з країнами перебування українських мігрантів у питаннях їх повернення та реінтеграції, що сприятиме запобіганню масовим примусовим депортаціям. Запропоновані підходи до вдосконалення інтеграційних програм, підтримки біженців та адаптації є актуальними для розробки довготривалої міграційної стратегії.

(підпис)

Завідувач кафедри європейської економіки і бізнесу
д.е.н., професор Федірко Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	5
1.1. Основні концепції та підходи до формування міграційної політики	5
1.2. Методичні підходи до аналізу стратегічних пріоритетів міграційної політики	11
1.3. Особливості міграційної політики скандинавських країн	16
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ .	26
2.1. Місце Норвегії в європейських міграційних процесах	26
2.2. Соціально-економічні ефекти розвитку міграційної політики Норвегії	38
2.3. Вплив міграційної політики на ринок праці та інтеграцію мігрантів	46
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ	58
3.1. Виклики та можливості взаємодії України та Норвегії у контексті регулювання міграційної політики	58
3.2. Узгодження міграційної політики Норвегії та України	65
3.3. Пропозиції щодо удосконалення інституційного механізму управління міграцією	72
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі міграційна політика відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності, економічного розвитку та безпеки держав. Зокрема, Норвегія, як одна з скандинавських країн, демонструє унікальний підхід до управління міграційними потоками, поєднуючи гуманітарні принципи та економічні пріоритети. Для України співпраця з Норвегією у питаннях повернення мігрантів та залучення можливостей цієї країни є ключовим елементом національної стратегії відновлення людського капіталу та економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням міграційної політики та її стратегічним пріоритетам приділяли увагу такі вчені, як Дж. Борджас, Е. Тейлор, І. Валлерстайн, Г. Джером, Е. Лі, О. Т. Риндзак, О. А. Малиновська, Я. М. Столярчук, І. П. Ольшевська, А. В. Арістова та інші. У контексті скандинавських країн, особливості політики інтеграції аналізуються в роботах А. Скодо, М. Тават, М. Тьоннессен, А.Б. Ставер та інші.

Метою роботи є визначення стратегічних пріоритетів міграційної політики Норвегії в умовах сучасних глобальних викликів та її значення для України.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати основні концепції та підходи до формування міграційної політики;
- дослідити методичні підходи до аналізу стратегічних пріоритетів;
- виявити особливості міграційної політики скандинавських країн;
- визначити місце Норвегії у європейських міграційних процесах;
- оцінити економічні та соціальні ефекти впливу на міграційну політику Норвегії;
- проаналізувати вплив міграційної політики на ринок праці та соціальну інтеграцію мігрантів;
- охарактеризувати виклики та можливості взаємодії України та Норвегії у контексті регулювання міграційної політики;
- провести узгодження міграційної політики Норвегії та України;

- надати конкретні пропозиції щодо удосконалення інституційного механізму управління міграцією.

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації міграційної політики Норвегії в умовах сучасних викликів.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи, засоби формування і реалізації стратегічних пріоритетів міграційної політики та їхній вплив на регулювання міграції.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувався комплекс методів наукового дослідження: економіко-статистичний метод для збору та аналізу статистичних даних у Розділі 2 та Розділі 3 підпункт 3.1., монографічний метод для виявлення причинно-наслідкових зв'язків у Розділі 2 та 3, абстрактно-логічний метод для формулювання рекомендацій у підпункті 3.3., а також аналіз та синтез.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість полягає у систематизації знань про методи формування та моделі міграційної політики. Дослідження розширює наукові уявлення про взаємозв'язок між національними інтересами держави та дотриманням міжнародних стандартів. Практична значущість полягає у потенційному використанні результатів з метою вдосконалення міграційної політики Норвегії, налагодження координації України з норвезьким урядом у питанні українських біженців та розробки національних програм інтеграції переселенців, трудової міграції та співпраці з міжнародними організаціями.

Інформаційна база дослідження складається з офіційних статистичних даних та аналітичних звітів відповідних державних та міжнародних органів. Також було розглянуто різні міжнародні та норвезькі нормативно-правові акти, статті, наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, інформація з відкритих джерел та інші джерела.

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, нараховує 91 сторінку, 79 використаних джерел, 15 рисунків та 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Основні концепції та підходи до формування міграційної політики

Концепція міграційної політики набуває все більшого значення в контексті глобалізації. Під міграційною політикою розуміють систему політичних заходів, нормативних актів, законодавчих актів і двосторонніх або багатосторонніх угод між державами, спрямованих на регулювання міграційних потоків [1]. Це самостійний напрямок державної політики, що переплітається з внутрішньополітичними та зовнішньополітичними міркуваннями. Міграційна політика також є елементом демографічної політики, слугуючи засобом досягнення соціально-економічних цілей, пов'язаних з бажаним населенням і робочою силою.

Головною проблемою в будь-якому дослідженні міграції є відсутність центральної теорії для об'єднання та інтерпретації величезної кількості емпіричних досліджень. Це перешкоджає розробці спільної основи для аналізу та спрямування майбутніх досліджень. Цьому сприяють кілька факторів, такі як упередженість щодо приймаючих країн та супутнє ігнорування причин, наслідків та досвіду міграції з точки зору регіону походження, що призводить до однобічного, упередженого розуміння міграції, «методологічний націоналізм», дисциплінарні та методологічні розбіжності, зокрема між кількісним та якісним підходами та розрив між дослідженнями «вимушеної» та «добровільної» міграції. Незважаючи на це, соціальні теорії допомагають нам ідентифікувати закономірності в, здавалося б, хаотичних явищах, і минулі дослідження вже показали, що міграція слідує спостережуваним закономірностям у різних контекстах [2].

Для глибшого, всебічного розуміння рушійних механізмів і регуляторів міжнародної міграції населення доцільно систематично вивчити різні теоретичні погляди на цю проблему. Аналізуючи основні теорії міграції населення, які поширені в соціальних науках, можна визначити ключові чинники міграції та

основні підходи до регулювання міграційних процесів. Теорії міграції населення можна умовно розділити на дві групи: макрорівень і мікрорівень. Теорії макрорівня аналізують міграційні процеси та намагаються пояснити їх за допомогою макроекономічних факторів на суспільному, національному чи регіональному рівнях, коли теорії мікрорівня зосереджуються на моделях прийняття рішень, пов'язаних з міграцією, на рівні особи, сім'ї чи домогосподарства. Крім того, Риндзак О. відокремлювала також третю групу «комплексних» або «змішаних» теорій, які досліджують фактори міграції на різних рівнях, визнаючи складну взаємодію між детермінантами мікро- та макрорівня (рис.1.1).

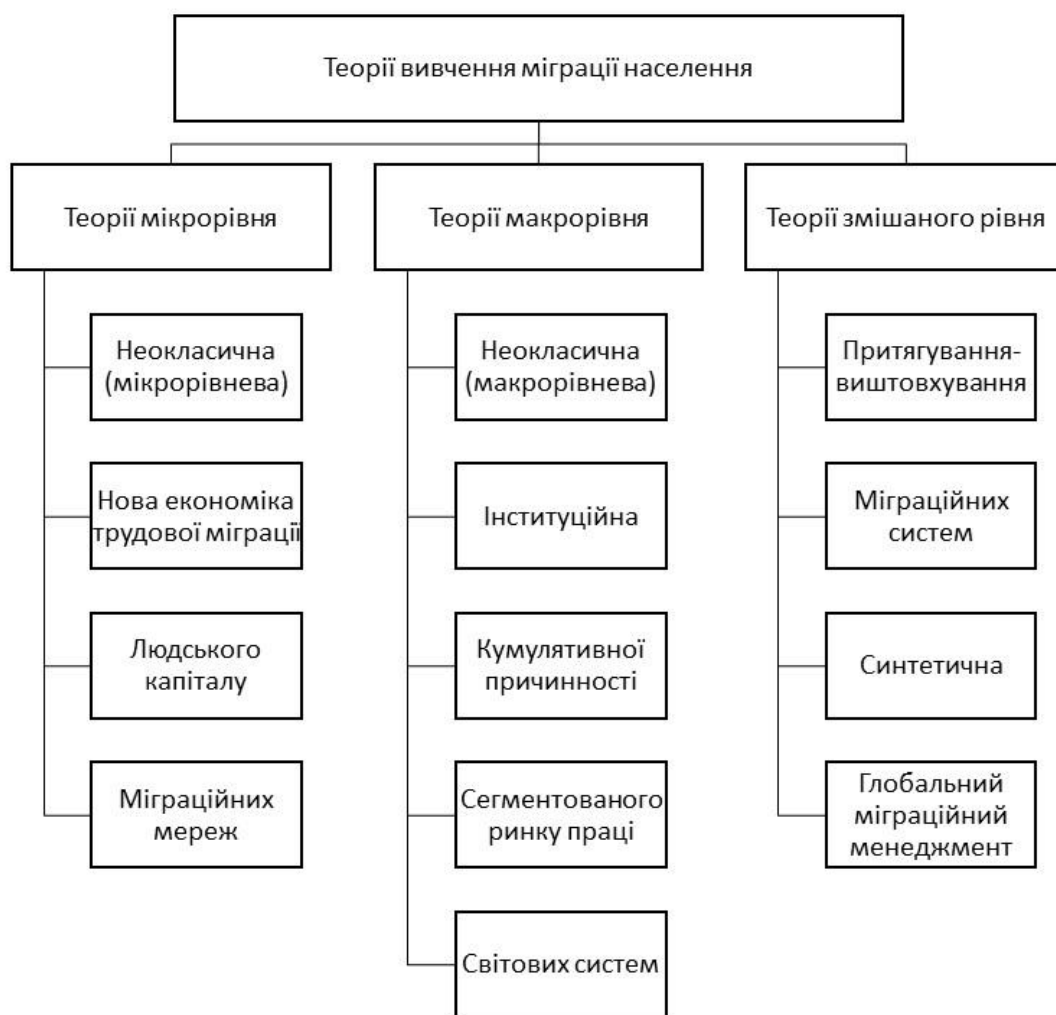

Рисунок 1.1 – Теорії вивчення міграції населення на трьох рівнях

Джерело: складено автором на основі [3]

Розглянуті теорії пропонують різноманітні підходи до пояснення природи та причин міграції населення, а також різні способи впливу держав на міграційні

процеси. Хоча між теоріями можуть існувати деякі протиріччя, вони також можуть значною мірою доповнювати одна одну.

Наприклад, неокласична теорія на мікрорівні (Л. Сьястад, М. Тодаро, Дж. Борджас та ін.) наголошує на аналізі витрат і вигод, коли люди мігрують, щоб максимізувати свої прибутки. Таким чином міграційна політика тут може бути зосереджена на регулюванні заробітної плати та умов зайнятості як у країнах походження, так і в країнах призначення [4]. Нова економічна теорія трудової міграції (О. Старк, Д. Блум, Е. Тейлор) розширює це, розглядаючи також сімейні мотиви [5]. За цією теорією міграційна політика повинна не лише регулювати ринки праці, але й покращувати фінансові системи, такі як страхування та ринки капіталу. Теорія людського капіталу (Л. С'яастад, Г. Беккер, Т. Шульц, Дж. Мінцер, А. Хансен) підкреслює роль особистих ресурсів, особливо освіти, у прийнятті міграційних рішень, що призводить до політики, яка залучає висококваліфікованих мігрантів через високу заробітну плату та сприятливі умови праці [6]. Нарешті, теорія міграційних мереж (А. Сіммонс, Ф. Хьюго, Е. Тейлор, Д. Гурак) підкреслює важливість соціальних зв'язків у міграції, що ускладнює для урядів контроль над потоками, хоча політика, яка сприяє возз'єднанню родин, може зміцнити ці мережі [7].

Неокласична теорія на мікрорівні (Г. Раніс, Дж. Харріс, Дж. Фей) підкреслює відмінності в оплаті праці в різних країнах через різницю в пропозиції робочої сили та попиті, а міграційна політика спрямована на регулювання ринків праці як у країнах відправлення, так і в країнах, що приймають [4]. Інституційна теорія (Дж. Госс, Б. Ліндквест) вказує на роль організацій, які сприяють міграції, ускладнюючи урядам контроль над потоками, тоді як кумулятивна теорія причинно-наслідкового зв'язку припускає, що міграція є самодостатньою, що вимагає політики, яка сприяє рівності доходів у країні походження [8]. Теорія сегментованого (двоїстого) ринку праці (П. Дорінгер, М. Піоре, М. Хехтер, С. Ліберзон та ін.) стверджує, що високорозвинені країни потребують іноземної робочої сили для певних секторів, що обмежує здатність уряду контролювати попит без значної економічної реструктуризації [4]. Теорія світових систем, що

була сформована науковцями Е. Петрас, М. Кастелс, С. Сассен на основі робіт соціолога І. Валлерстайна, пов'язує міграцію з історичними, культурними та економічними зв'язками, зокрема між колишніми колоніями та метрополіями, з політикою, зосередженою на регулюванні інвестицій та потоку капіталу та товарів [9].

Однією з теорій змішаного рівня є теорія «притягування-виштовхування» (Г. Джером, Е. Лі), яка стверджує, що міграція населення обумовлена балансом внутрішніх факторів «виштовхування»: несприятливі умови життя та ведення бізнесу, такі як надмірні податки, суворе законодавство та низький рівень життя, які змушують людей залишати своє постійне місце проживання, та зовнішніх факторів «притягування»: більш сприятливі умови в пункті призначення, які служать точками привабливості. Згідно з цією теорією, суб'єктивна оцінка мігрантом цих факторів і перешкод, що підштовхують/тягнуть, через раціональне прийняття рішень визначає їхній вибір мігрувати, таким чином політика буде спрямована на ці фактори для регулювання міграції [10].

Теорія міграційних систем була однією з перших спроб розробити єдину теорію міграції. Її запропонували такі дослідники, як Р. Е. Білсбороу, М. М. Крітц, Г. Злотнік, Д. ван де Каа, Д. Массей. Ця теорія виступає не як окрема незалежна теорія, а радше як узагальнення, яке об'єднує різні існуючі теорії міграції, згідно з якою міжнародна міграційна система зазвичай складається з приймаючої основної країни або групи країн, пов'язаних із низкою країн походження великими потоками мігрантів.

Теорія також передбачає можливість багатополярних міграційних систем, коли кілька країн походження відправляють іммігрантів до кількох розрізнених країн призначення. У таких системах одна країна може належати до кількох міграційних мереж, що є більш поширеним для країн походження, ніж країн призначення. З часом міграційні системи можуть розвиватися у відповідь на політичні та економічні зміни, коли країни приєднуються або залишають систему внаслідок економічної нестабільності, соціальних потрясінь або великих політичних змін [3]. Теорія міграційних систем наголошує на соціальних,

економічних і політичних перетвореннях, які поширюють ринкові відносини, з політикою, зосередженою на регулюванні потоків капіталу та товарів.

Синтетична теорія, сформована Міжнародним союзом наукових досліджень у сфері народонаселення (IUSSP), розглядає міграцію як природний результат міжнародної інтеграції з політикою, яка сприяє міжнародним угодам та установам для ефективного управління міграцією [11].

Теорія міграційного менеджменту виникла на фоні розвитку глобалізаційних процесів, в результаті яких виникла нагальна потреба у розробці загального механізму для регулювання міграції, а проект Б. Гоша по міжнародному режиму упорядкованого переміщення людей став початком у розробці даної теорії. Вона пояснює міграцію через глобалізацію та кризи, виступаючи за скоординований міжнародний підхід із залученням різноманітних акторів (суб'єктів), разом із зусиллями щодо боротьби з торгівлею людьми та розробки міграційної політики в країнах транзиту та країнах-донорах [12].

Відкритість чи закритість міграційної політики впливає на кількість мігрантів, їхні характеристики та результати інтеграції. Країни застосовують різні підходи до міграційної політики залежно від своїх унікальних обставин, пріоритетів і цінностей, проте основні підходи включають обмежувальну, вибірккову та інклюзивну політику.

Обмежувальна політика часто обмежує в'їзд і права мігрантів, зосереджуючись на національній безпеці та економічних інтересах. Цей підхід характеризується суворим прикордонним контролем, візовими обмеженнями та обмеженими шляхами отримання громадянства чи постійного місця проживання. Обмежувальна політика часто впроваджується у відповідь на стурбованість громадськості щодо конкуренції за роботу, національної безпеки чи збереження культури. Історичне законодавство, таке як Закон про імміграцію 1924 року в США, встановлювало чисельні обмеження та расові ієрархії, знаменуючи основний зсув до практики виключення [13]. У Європі на громадську думку проти міграції вплинула політизація європейської інтеграції, що призвело до сильної підтримки обмежувальної політики, особливо в Центральній та Східній Європі [14].

Вибіркова політика спрямована на залучення конкретних типів мігрантів, часто на основі їхніх навичок, освіти чи економічного потенціалу. Хоча така політика може сприяти інтеграції певних груп, вона може ненавмисно маргіналізувати мігрантів, обмежуючи їхні економічні та соціальні можливості. Такі країни, як Канада та Австралія, використовують бальну імміграційну систему, щоб оцінити кваліфікацію потенційних іммігрантів і визначити пріоритет тих, хто може зробити внесок в економічний розвиток країни [15].

Інклюзивна політика, навпаки, сприяє ширшому доступу та правам мігрантів, полегшуючи їх інтеграцію в суспільство. Однак проблема залишається в тому, щоб збалансувати інклюзивні результати з внутрішніми проблемами щодо імміграції.

Хоча обмежувальна та вибіркова політика може бути спрямована на посилення безпеки та економічного добробуту, вона часто призводить до негативних наслідків для інтеграції та добробуту мігрантів. Успішна інтеграція та інклюзія вимагають двостороннього процесу, що включає як приймаюче суспільство, яке має створити можливості для повної участі мігрантів, так і самих мігрантів, які мають права та обов'язки у своїй новій країні проживання. Обмежувальна міграційна та інтеграційна політика створює «порочне коло» ізоляції, тоді як інклюзивна політика створює «добродесне коло» інтеграції, яка сприяє відкритості та взаємодії [16]. Загальний підхід країни до міграційної політики тісно пов'язаний із готовністю суспільства приймати мігрантів і взаємодіяти з ними.

Основи політики високого рівня, такі як національні міграційні стратегії, можуть виникати в результаті офіційного процесу перегляду або оцінки, ініційованого політиками. Однак такий комплексний підхід зустрічається відносно рідко. Частіше міграційна політика розвивається поступово, з окремими елементами, які поступово розробляються політиками з кількох міністерств. Ці політики потім коригуються з часом у відповідь на зміни обставин і потреб. У результаті остаточної структури політики може виявитися розрізненою, непрозорою

для користувачів і навіть суперечливою. У деяких випадках політика може навіть суперечити своїм початковим пріоритетам.

Держави формують або намагаються сформулювати свою міграційну політику, яка має різні цілі. З одного боку, вони намагаються збільшити міграційні потоки та заохотити певні групи приїхати (наприклад, висококваліфікованих працівників або тих, на кого є дефіцит), а з іншого боку, намагаються обмежити притоки. Однак ця політика не обов'язково впливає на поведінку самих мігрантів. Як і всі люди, мігранти мають власні плани та життєві стратегії, орієнтуючись між державами та їхньою політикою – використовуючи ті, які відповідають їхнім цілям, і обминаючи незручні. Якщо політика створюється виключно для задоволення бажань і потреб приймаючої держави, ігноруючи реальність і очікування мігрантів, вона може залишитися неефективною [17]. Щоб уникнути цього, державна політика має враховувати повний спектр сфер втручання – імміграцію, еміграцію, запобігання нелегальній міграції та інтеграцію. Усі ці часткові політики повинні взаємодіяти, оскільки рішення в одній сфері впливатимуть на інші.

1.2. Методичні підходи до аналізу стратегічних пріоритетів міграційної політики

Країни стикаються зі складними викликами та можливостями, які вимагають стратегічного підходу, що буде гарантувати узгодження міграційної політики разом з національними цілями, одночасно вирішуючи економічні, соціальні проблеми та проблеми безпеки. Стратегічні пріоритети міграційної політики формуються різними глобальними тенденціями, зокрема зростанням вимушеного переміщення, трудової міграції, демографічними змінами та регіональною нестабільністю.

Країни зазвичай встановлюють пріоритети міграції відповідно до свого унікального економічного статусу, географічного положення та демографічного профілю. У таблиці 1.1 відображено кілька прикладів того, якими можуть бути ці пріоритети в залежності від типу країни.

Таблиця 1.1 – Різниця у стратегічних пріоритетах міграційної політики за типом країни

Тип країни	Пріоритет	Підхід
Розвинені країни зі старіючим населенням	Вирішити проблему нестачі робочої сили та забезпечити економічну стабільність	Цілеспрямована міграційна політика для залучення кваліфікованої робочої сили, особливо в секторах із високим попитом.
Країни з високим рівнем доходу та високим рівнем безпеки	Збалансування економічних потреб із заходами безпеки	Політика подвійної спрямованості: безпека та економічне зростання мають однакові пріоритети. Використання ретельних процесів перевірки (наприклад, біометрія, перевірка репутації) і систем цифрової перевірки (наприклад, E-Verify). Впровадження шляхів міграції, спонсоровані роботодавцем.
Країни з економікою, що розвивається, з високим рівнем міграції	Запобігання «відтоку мізків» та контроль грошових переказів	Міграційна політика спрямована на залучення кваліфікованої робочої сили або створення програм, які навчають та утримують таланти на місцевому рівні. Також політика зосереджена на оптимізації грошових переказів та підтримці реінтеграції репатріантів.
Країни, які постраждали від конфлікту та країни-джерела біженців	Забезпечити безпеку та реінтеграцію осіб, які повертаються	Міграційна політика зосереджена на управлінні та підтримці великої кількості ВПО, створення умов для добровільного повернення та реінтеграції за міжнародної підтримки, співробітництво з міжнародними організаціями (наприклад, УВКБ ООН).

Джерело: складено автором на основі [18]

Як правило, документи щодо міграційної стратегії починаються з детального аналізу ситуації з міграцією чи діаспорою у відповідній країні. На основі аналізу ситуації в стратегічних документах розробляються пріоритети. Важливо підкреслити, що в міграційних стратегічних документах найчастіше домінують питання безпеки, зокрема, коли вони пов'язані з правилами ЄС щодо надання притулку, віз та управління кордонами, а також щодо нелегальної та законної міграції [19].

Існує низка методів, що використовуються для формування стратегічних пріоритетів країни та допомагають структурувати й вдосконалювати їхню міграційну політику.

Першим методом є формування політики на основі даних, що мають вирішальне значення для визначення моделей міграції та оцінки національних потреб. Це можуть бути точні дані про тенденції міграції, нестачу робочої сили або регіональну нестабільність. Після їхнього аналізу, політики можуть адаптувати пріоритети, орієнтуючись на конкретні групи мігрантів для досягнення своїх національних цілей.

При виборі пріоритетів міграційної політики важливо підтримувати її всебічність та актуальність, тому наступний метод включає консультаційні процеси за участю багатьох зацікавлених сторін, таких як державні установи, приватний сектор, неурядові та міжнародні організації, що напряду чи опосередковано стосуються питання міграції. Такий підхід також забезпечує врахування різноманітних точок зору. Європейський Союз, наприклад, часто консультується із зацікавленими сторонами з держав-членів щодо розробки єдиних міграційних стратегій, які задовольняють як спільні, так і індивідуальні потреби держав-членів [20].

Планування за ймовірним сценарієм використовується для передбачення та підготовки до потенційних викликів, пов'язаних з міграцією, таких як раптове збільшення прибуття біженців або зміни на глобальних ринках праці. Вивчаючи різні сценарії майбутнього, країни можуть прийняти гнучку та оперативну політику.

Міжнародна співпраця також виступає як метод пошуку стратегічного напряду країни шляхом встановлення спільних пріоритетів, особливо в регіонах зі значними міграційними потоками. Прикладом є Глобальний договір з міграції, що було обговорено та погоджено в липні 2018 року Генеральною Асамблеєю ООН. Це перша в світі глобальна угода про комплексний підхід до міжнародної міграції в усіх її аспектах. Він базується на принципах державного суверенітету, спільної відповідальності, недискримінації та прав людини. У 34-сторінковому договорі

викладено глобальний підхід до міжнародної міграції з 23 цілями, спрямованими на покращення управління міграційними потоками, більш точне визначення прав мігрантів, підвищення кваліфікації та компетенції та мінімізацію негативного впливу міграційних процесів. Наприклад, країни-учасниці погоджуються обмежити тиск на країни з великою кількістю мігрантів і сприяти самозабезпеченню новоприбулих. Це дозволяє перейти від реактивного до більш проактивного підходу, передбачаючи управління всіма аспектами міжнародної міграції [21].

Аналіз міграційної політики передбачає прийняття структурованих рамок, які допомагають визначити стратегічні пріоритети для країни. Ці рамки зазвичай вивчають кілька вимірів, таких як політичний контекст, економічні чинники, соціальна динаміка та правові рамки, які формують міграцію. Прикладом є індикатори управління міграцією (ІУМ), розроблені Міжнародною організацією з міграції (МОМ), що надають країнам інструмент для оцінки того, наскільки добре вони керують міграцією.

Ці показники допомагають політикам зрозуміти, наскільки їхні міграційні стратегії відповідають міжнародним стандартам і національним цілям. ІУМ складається з 90 індикаторів та зосереджується на розгляді міграційної політики з точки зору її правової структури, інституційних механізмів та операційної спроможності. Ці індикатори охоплюють шість основних галузей управління міграцією, а саме права мігрантів, інституційні та нормативно-правові основи країн, співпраця з питань міграції з іншими країнами, добробут мігрантів, питання мобільності у зв'язку з кризовими ситуаціями та безпека. Після запуску процесу ІУМ та збору даних, відбувається міжвідомча консультація, під час якої відповідні міністерства та інші зацікавлені сторони обговорюють проєкт огляду, сфери, які потребують удосконалення та формують пріоритети щодо подальших дій [22].

Іншим інструментом є міграційні профілі, що використовуються для покращення інформації про міграційну ситуацію в країнах, що розвиваються. Вони були запропоновані у 2005 році Європейською комісією (ЄК) та спочатку були стислим статистичним звітом, підготовленим за загальною структурою, що

дозволяло «з першого погляду» зрозуміти міграційну ситуацію в конкретній країні. Наразі ЄК та МОМ підготували близько 100 міграційних профілів для країн усього світу, включаючи Латинську Америку, Африку, Східну Європу та Центральну Азію.

З часом міграційний профіль перетворився із засобу об'єднання даних із широкого кола джерел у більш складний процес, що включає консультації з багатьма різними учасниками. Він діє як всебічний інструмент, що визначає масштаби міграції на національному рівні, збираючи дані, які відображають поточні тенденції та національні потреби. Міграційні профілі допомагають політикам визначити пріоритети в таких ключових сферах, як трудова міграція, політика надання притулку та інтеграція мігрантів у суспільство.

Однією з основних основ для аналізу міграційної політики країни є інтеграція міграції в ширші цілі розвитку. Міжнародна організація з міграції (МОМ) і Глобальна міграційна група (GMG) стали піонерами включення міграції до планування розвитку. Цей підхід підкреслює, що міграцію слід розглядати не ізольовано, а як частину ширшої стратегії, яка пов'язує людську мобільність з економічним, соціальним та екологічним розвитком [23].

Ключові переваги цього підходу включають максимізацію впливу міграції на розвиток, розширення можливостей ринку праці та сприяння економічному зростанню, одночасно пом'якшуючи ризики експлуатації міграції та соціальних розладів.

Вплив міжнародної міграції зумовлений трьома різними типами переміщень «3Ts», кожен з яких по-різному впливає на розвиток:

- Переміщення людей (T1), а саме імміграція, еміграція та зворотна міграція;
- Передача знань і навичок (T2), коли люди рухаються, вони приносять із собою ідеї, знання та цінно набуті здібності. Потім цей «капітал знань» може циркулювати між рідною країною мігрантів і приймаючими країнами через соціальні мережі;

- Передача фінансових активів (Т3), що включає зарплату, заощадження, грошові перекази та інвестиції.

«3Ts» можуть мати як позитивний, так і негативний вплив. Наприклад, згідно з Т1, працевлаштування за кордоном може зменшити безробіття в рідній країні, але призвести до розладу сім'ї або створити навантаження на основні послуги та інфраструктуру в країнах призначення через збільшення населення. Згідно з Т2, мігранти можуть передавати цінні погляди та цінності, але також провокувати етнічну/національну ворожнечу. А в рамках Т3 грошові перекази можуть служити стратегією накопичення засобів до існування, але також сприяють інфляції та нерівності.

Найважливіше те, що 3Ts за своєю суттю взаємопов'язані – знання та кошти переміщуються лише тому, що люди переїхали першими (Т1). Отже, країни, які прагнуть максимізувати переваги Т2 і Т3, повинні також продумано керувати Т1, самим процесом міграції. «3Ts» пропонує основу для успішного включення міграції в національні стратегії. Ця структура підкреслює необхідність довіри між спільнотами мігрантів і приймаючими суспільствами, прозорості в управлінні та співпраці між урядовим і неурядовим секторами.

1.3. Особливості міграційної політики скандинавських країн

Міграційна політика в скандинавських країнах — Швеції, Норвегії, Данії, Фінляндії та Ісландії — розвивалася протягом десятиліть із різними факторами, які формували їхні підходи. Ці країни відомі своїми передовими системами соціального забезпечення, а імміграція стала ключовою сферою суспільного та політичного дискурсу. Міграційна політика цих країн має як спільні характеристики, так і відмінні національні риси, на які впливають їхні моделі добробуту, культурні цінності та історичний досвід імміграції.

Ці країни мають кілька ключових подібностей. Усі вони, крім Фінляндії, мають конституційну монархічну форму правління. Хоча Фінляндія є республікою, ці країни залишаються етнічно однорідними, мають спільну протестантську

релігійну спадщину (у Фінляндії також поширене православ'я), і більшість з них розмовляють спорідненими мовами. Винятком є Фінляндія, де офіційною мовою є фінська, що належить до іншої мовної групи, хоча шведська є другою офіційною мовою. Ісландія, як і решта країн, також має давні культурні та мовні зв'язки зі скандинавським регіоном.

Усі ці країни відомі своїми надійними системами соціального забезпечення, які служать моделями загальної держави добробуту. Як і Норвегія, Ісландія не є членом Європейського Союзу, а Данія та Швеція зберегли свої національні валюти, що відображає певний ступінь економічної та політичної незалежності від більших регіональних держав. Це свідчить про здатність скандинавських країн визначати власний курс і зберігати основні аспекти своєї національної ідентичності, навіть якщо вони глибоко інтегровані в ширший європейський контекст.

Сучасна міграційна історія Скандинавії набрала обертів у 1950-х і 1960-х роках, у період економічного зростання, коли ці країни шукали іноземну робочу силу, щоб заповнити прогалини у робочій силі. Наприклад, у цей час Швеція приймала велику кількість гастарбайтерів¹, переважно з Південної Європи та сусідніх скандинавських країн. Політика щодо гастарбайтерів дозволяла іноземним робітникам тимчасово в'їжджати в країну для усунення нестачі робочої сили, часто в окремих галузях, таких як будівництво, сільське господарство чи сфера послуг. Однак, оскільки економіка Швеції сповільнилася наприкінці 1960-х років, держава почала стримувати трудову імміграцію та посилити контроль над міграцією з інших країн. Ця тенденція відобразилася на всій Скандинавії. Зі зміною економічних умов змістився й фокус міграції. Возз'єднання сімей та гуманітарна імміграція, особливо прийом біженців, які тікали від конфліктів часів холодної війни та пізніших криз на Близькому Сході, стали домінуючими формами міграції до 1970-х років. Цей зсув був найбільш очевидним у Швеції, яка заслужила

¹ це іноземний громадянин, який тимчасово перебуває в країні з метою працевлаштування за строковим трудовим договором. Термін "гастарбайтер" походить від німецького слова "Gastarbeiter", що дослівно означає "гість-робітник" (від "Gast" - гість та "Arbeiter" - робітник).

репутацію «гуманітарної гавані» завдяки своїй політиці відкритих дверей для біженців [24].

Через високий рівень імміграції та низьку народжуваність серед корінного скандинавського населення, частка населення, що народилося за кордоном, значно зросла за останні десятиліття і досягла історично високого рівня (рис. 1.2). У міру зростання економіки регіону зріс попит на робочу силу мігрантів, проте темпи зростання та інтеграції цих популяцій відрізняються в різних країнах.

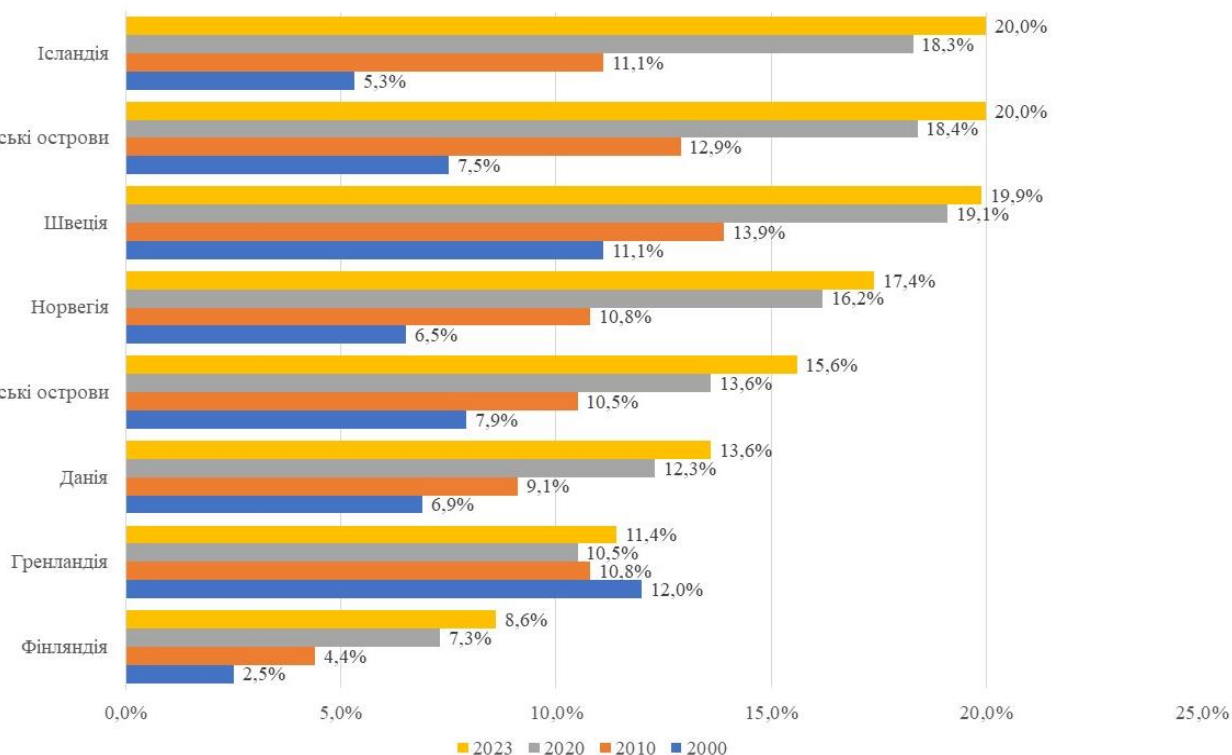

Рисунок 1.2 – Народжене за кордоном населення скандинавських країн, 2000-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [25]

Рівні для Швеції та Ісландії, де приблизно кожен п'ятий мешканець є іноземцем, є одними з найвищих у Європі та вищими, ніж у традиційних країнах призначення міграції, таких як Сполучені Штати.

Десятиліттями, навіть століттями, Ісландія була надзвичайно однорідним і замкнутим населенням, тому нещодавнє зростання чисельності населення, що народилося за кордоном, є серйозним відхиленням. Частка жителів Ісландії, які народилися за кордоном, зросла з 5,3% у 2000 році до 20% у 2023 році. Значною

мірою це пов'язано з високим рівнем трудової міграції та зростанням туризму, оскільки багато нових мігрантів працюють у цьому секторі.

У Швеції збільшення населення, яке народилося за кордоном, можна пов'язати з доброзичливою позицією країни щодо біженців, однак швидке зростання населення, яке народилося за кордоном, також створило проблеми з точки зору інтеграції на ринок праці та соціальної згуртованості, що призвело до змін у політиці, спрямованих на краще управління майбутньою міграцією.

У Норвегії також спостерігалось зростання кількості жителів, які народилися за кордоном, частково через трудову міграцію зі Східної Європи після розширення ЄС у 2004 році та значний приплив біженців в останні роки. У Фінляндії та Данії ця частка населення менша і темпи зростання повільніші.

Серед автономних територій частка жителів Гренландії, які народилися за кордоном, неухильно зменшувалася, оскільки корінні гренландці взяли на себе роль в адміністрації, яку раніше займали данці. На Фарерських островах частка жителів, які народилися за кордоном, неухильно зростала після закінчення рибальської кризи в середині 1990-х років. Подібне зростання спостерігалось на Аландських островах, де кожен п'ятий народився за кордоном (за межами Фінляндії). Включно з тими, хто народився на материковій частині Фінляндії, 38% населення народилося десь за межами Аландських островів. Як і збільшення населення, яке народилося за кордоном, відсоток тих, хто народився за межами Аландських островів, постійно зростав з 2000 року, коли він становив 27%.

При дослідженні чистої міграції в скандинавських країнах з 2013 по 2023 роки виявляються схожі тенденції (рис. 1.3). Наприклад, Швеція пережила пік чистої міграції під час європейської міграційної кризи 2015 року, коли багато людей втекли від конфліктів у Сирії, Афганістані та Іраку. Пізніше потоки мігрантів почали знижуватися в наступні роки, оскільки було посилено імміграційне законодавство.

У Норвегії, як і у Швеції, у перші роки 2010-х років спостерігалось зростання чистої міграції, але її кількість також знизилася, оскільки імміграційна політика стала більш регульованою та економічні умови змінювалися. Коливання

чистої міграції в Данії відображають її періодичне посилення міграційних правил, викликане політичними занепокоєннями щодо інтеграції та соціальної згуртованості. Ісландія, незважаючи на невелику чисельність населення, зазнає постійного зростання чистої міграції, знову ж таки в основному через попит на робочу силу в її зростаючій економіці. На відміну від інших держав, у Фінляндії спостерігається стабільне збільшення зростання чистої міграції починаючи з 2018 року.

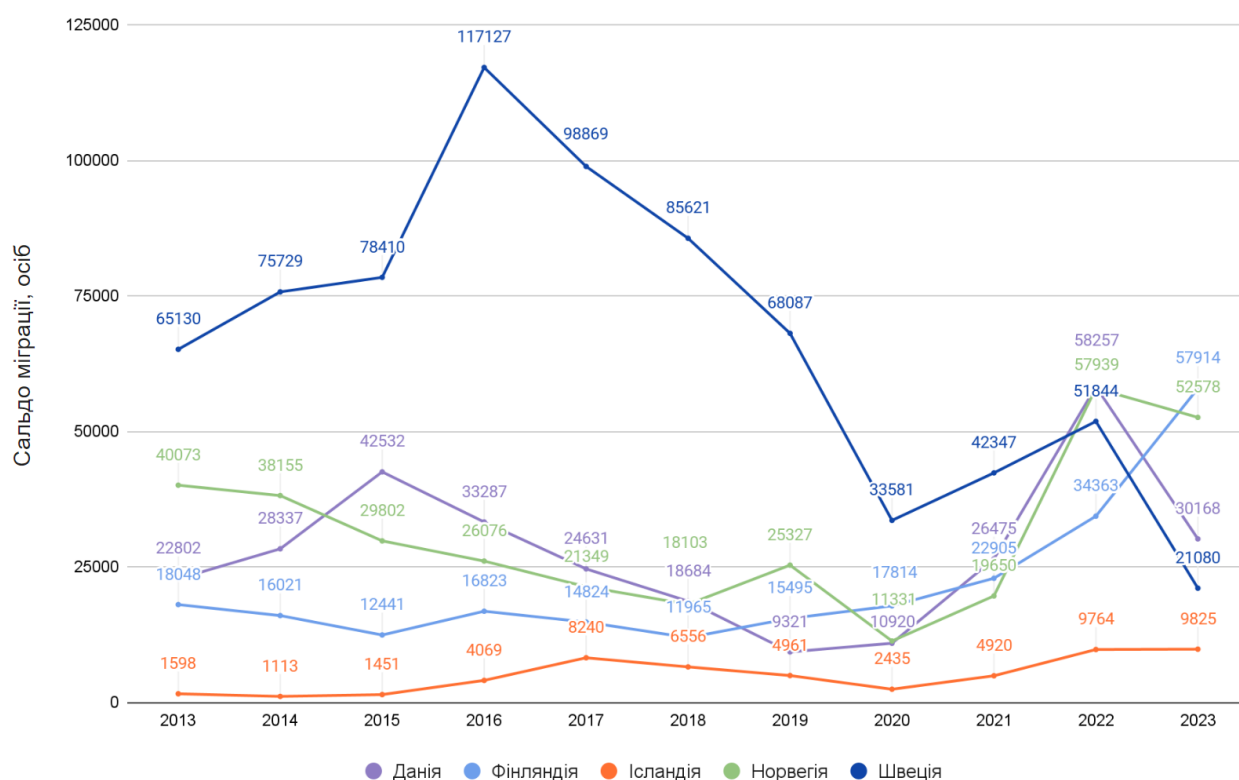

Рисунок 1.3 – Чиста міграція скандинавських країн, 2013-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [26]

Міграційний ландшафт у Північному регіоні продовжує розвиватися. Зростання населення, яке народилося за кордоном, сприяло культурному та економічному розмаїттю цих націй, але це також створює проблеми з точки зору соціальної інтеграції, житла та зайнятості.

Існують три основні моделі інтеграції іноземних громадян у соціальне та політичне життя країни. Перша це етнічна (або «німецька») модель, що наголошує на спільному спорідненні, мові, культурі та релігії. За такого підходу не очікується,

що громадяни з різним етнічним походженням повністю асимілюються, і держава не намагається активно формувати з них національних громадян. Республіканська (або «французька») модель базується на ідеї суспільного договору. Громадянство надається тим, хто приєднується до цієї громадянської ідентичності, незалежно від їхнього етнічного походження. Метою є акультурація та інтеграція всіх іммігрантів через такі заклади, як школи, а не збереження їхніх приватних культурних практик.

Нарешті, мультикультурна (або «англосаксонська») модель визнає рівне право всіх груп на збереження своєї самобутності та культурних традицій. Це може призвести до розвитку ширшої мультикультурної ідентичності, а також до потенційних проблем, таких як соціальне незадоволення та криза ідентичності. Прикладами країн, які використовують цю модель, є Австралія, Канада та США. Суть цієї моделі – політика мультикультуралізму [27].

Політику мультикультуралізму в скандинавських країнах в першу чергу прийняла Швеція, тоді як Данія та Норвегія (меншою мірою) дотримувалися більш республіканського інтеграційного підходу, що включає деякі мультикультурні елементи. Фінляндія, хоча спочатку повільніше сприймала мультикультуралізм, додала елементи цієї політики, особливо через те, що її населення, яке народилося за кордоном, зросло, хоча вона все ще наголошує на контрольованій міграції. Ісландія, навпаки, дотримується переважно асиміляційної позиції, зосереджуючись на інтеграції мігрантів в ісландське суспільство без повного прийняття мультикультурної політики (табл. 1.2).

Республіканська модель часто піддається критиці, оскільки вона може приховувати примусову асиміляцію, а аспекти інтеграційного процесу можуть суперечити правам мігрантів, як це видно в Данії. Крім того, дискусійним залишається демократичний характер обов'язкового вивчення мов і прийняття європейських культурних цінностей. Проте зрозуміло, що без ефективної інтеграції теорія мультикультуралізму залишається утопією, потенційно призводячи до розмивання ідентичності та соціальних криз. Зростання правих радикальних партій у Швеції, низька інтеграція мігрантів на ринок праці та соціальні виклики, що впливають з цього, ще більше підтверджують цю думку. Фінляндія та Ісландія

стикаються з подібними проблемами. Фінляндія все ще коригує свою політику, щоб задовольнити зростаючі потреби свого мігрантського населення, тоді як Ісландія продовжує зосереджуватися на трудовій міграції, але ризикує соціальними розколами без більш інклюзивної інтеграційної структури.

Таблиця 1.2 – Ключові характеристики міграційної політики у скандинавських країнах

Країна	Політичний підхід	Фокус інтеграції	Мультикультуралізм	Інтеграція ринку праці	Політика надання притулку
Швеція	Мультикультуралізм	Свобода збереження культури	Сильна підтримка мультикультуралізму з 1970-х років	Висока підтримка трудової інтеграції, але проблеми зростають	Історично привітна, але тепер більш обмежувальна через соціальну напругу та політичний тиск
Данія	Асиміляція	Суворі мовні та культурні вимоги	Обмежені мультикультурні елементи, але переважно асиміляційні	Жорсткі вимоги до вступу на ринок праці	Сильно обмежувальна, зосереджена на обмеженні припливу біженців і воз'єднанні сімей
Норвегія	Гібрид	Орієнтовані на ринок праці з культурними елементами	Мультикультурні елементи з акцентом на трудові навички	Обов'язкове набуття навичок для інтеграції на роботу	Збалансований підхід, що забезпечує захист, але контролює довгострокове проживання
Фінляндія	Контрольована міграція	Фокус на молодих кваліфікованих мігрантах для економічного зростання	Мультикультуралізм, але з контрольованою міграцією	Сильний акцент на інтеграції ринку праці для боротьби зі старінням населення	Помірно обмежена, контрольований приплив шукачів притулку

Продовження таблиці 1.2

Ісландія	Асиміляція	Орієнтація на європейську трудову міграцію	Мінімальний мультикультуралізм, підкреслює асиміляцію	Обмежені програми інтеграції трудової міграції	Консервативна політика з орієнтацією на асиміляцію
----------	------------	--	---	--	--

Джерело: створено автором на основі [27,28]

Моделі міграції в скандинавських країнах мають вирішальне значення для розуміння інтеграції новоприбулих. Замість того, щоб просто мігрувати до країн Північної Європи в цілому, люди обирають певні місця та умови, в які вони поселяються, що впливає на їхню інтеграцію. Оскільки імміграція зросла на національному рівні, ці зміни також відбуваються на регіональному та муніципальному рівнях.

Багато менших і периферійних муніципалітетів, які були досить однорідними, почали стикатися з потоками мігрантів з-за кордону. Більшість привітали цих новачків, оскільки вони допомагають протистояти скороченню чисельності населення, старінню демографії та дефіциту робочої сили [25]. Характер взаємодії між цими новачками та приймаючими громадами визначає, чи буде їхня інтеграція успішною чи неуспішною.

Хоча більшість мігрантів успішно інтегруються в скандинавські країни, куди вони переселяються, багато хто цього не робить. Особливо це стосується випадків, коли вони відокремлюються від населення приймаючих країн. Просторова сегрегація часто асоціюється з іншими аспектами сегрегації, з точки зору шкіл, робочих місць і соціальної діяльності. Тому розуміння географічних моделей імміграції має вирішальне значення для розробки ефективної політики подолання сегрегації. Управління міграцією є складним викликом, який вимагає врахування цих географічних факторів. Кожна скандинавська країна має свою унікальну міграційну історію, але всі вони пережили подібні тенденції значного збільшення та розповсюдження мігрантів за останні десятиліття.

Підхід кожної скандинавської країни до міграції в деяких аспектах відрізняється, але поділяє тенденцію до патерналістської моделі «зверху вниз», яка обмежує розширення прав і можливостей [29].

Розширення прав і можливостей у цьому контексті – це більше, ніж просто надання доступу до ресурсів. Воно передбачає надання мігрантам можливостей суттєво брати участь у соціальних, економічних і політичних структурах у приймаючих країнах. З точки зору політики, це означає рамки, які розглядають мігрантів не просто як одержувачів соціальної допомоги, а як зацікавлених сторін, які мають право голосу у формуванні їхньої інтеграції та добробуту.

Коли мігранти беруть участь у прийнятті рішень і мають доступ до ресурсів, які підтримують їхню автономію, вони, швидше за все, почуватимуться цінними та інтегрованими в суспільство. І навпаки, відсутність повноважень може посилити почуття маргіналізації, залежності та відчуження, що зрештою перешкоджає інтеграції та впливає на психічне здоров'я та благополуччя.

Міграційна політика Данії здебільшого зосереджена на запобіганні «паралельним суспільствам» і сприянні суспільній згуртованості. Цей підхід накладає на мігранта обов'язок інтеграції, а уряд визначає конкретні зобов'язання, такі як обов'язкове вивчення мови та залучення громади. Данська влада розглядає інтеграцію як односторонній процес, коли мігранти повинні відповідати датським нормам без взаємних коригувань з боку суспільства. Таким чином, мігранти позиціонуються як пасивні суб'єкти в рамках обмежувальної політики, не маючи можливості участі для вираження своїх потреб або проблем.

Політика Фінляндії розглядає міграцію як можливість вирішити демографічні проблеми шляхом залучення молодшої робочої сили. Хоча це визнає економічний внесок мігрантів, воно зводить їх до трудових ресурсів, а не до осіб з особистими амбіціями та потребами. Політика також зберігає патерналістський тон, оскільки мігранти потребують керівництва влади для їхньої інтеграції.

Норвезька політика наголошує на інтеграції в робочу силу для підтримки соціальної держави. Подібно до Фінляндії, Норвегія вважає мігрантів цінними насамперед через їхній економічний внесок, наприклад, заповнення дефіциту

робочої сили та внесок у податкові надходження. На мігрантах лежить обов'язок швидко адаптуватися до норвезьких норм і очікувань щодо працевлаштування, що передбачає зобов'язання без надання повноважень.

Політика Швеції підкреслює її відданість надання право притулку, проте мігрантів не розглядають як внесок у шведське суспільство, а лише як осіб, які потребують захисту. Хоча політика визнає міжнародні зобов'язання щодо захисту прав мігрантів, вона не сприяє їх активної ролі в суспільстві. Такий підхід спонукає сприйняттю мігрантів як утриманців, а не як уповноважених учасників.

Ісландія теж схильна розглядати мігрантів через економічну призму, зосереджуючись насамперед на трудовій міграції. Підхід країни наголошує на дотриманні ісландських норм і стандартів, покладаючи відповідальність за інтеграцію на мігрантів, не створюючи шляхів для їх активної участі в житті суспільства. Консервативна позиція Ісландії ще більше зміцнює сприйняття мігрантів як пасивних одержувачів з обмеженим доступом до можливостей самовизначення та участі в процесах прийняття рішень.

Міграційна політика скандинавських країн фокусується на інтеграції мігрантів у місцеве суспільство, акцентуючи відповідальність на них, зокрема щодо дотримання місцевих норм і економічного внеску, однак здебільшого не передбачає можливостей для їхньої активної участі та самовизначення.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ

2.1. Місце Норвегії в європейських міграційних процесах

Норвегія не є членом Європейського Союзу (ЄС), але вона структурувала свої зв'язки з європейськими установами та організаціями через членство в Європейській економічній зоні (ЄЕЗ) та різноманітні інші угоди та приєднання до політики ЄС. Крім того, Норвегія має довгу історію активного інтернаціоналізму через ООН та її численні організації, а також є піонером державних програм іноземної допомоги для країн, що розвиваються. У норвезькому суспільстві та політиці існує широкий консенсус щодо такого зовнішньополітичного підходу.

На відміну від основних місць призначення міграції, таких як Сполучені Штати, Франція, Велика Британія чи Німеччина, Норвегія не була суттєво відзначена потоками мігрантів до 1960-х років. Після Другої світової війни Норвегія зосередилася на створенні інклюзивного суспільства через історичний компроміс між працею та капіталом, віддаючи пріоритет економічному прогресу та соціально-економічній інтеграції над питанням міграції.

В інституційному плані Норвегія першою підписала Декларацію ООН з прав людини (1948) і Конвенцію про статус біженців (1951), які закріплюють право шукати притулку та визначають загальні правила стосовно поводження з біженцями. Норвегія також брала участь у Північному Паспортному Союзі (1952), дозволяючи подорожувати країнами Північної Європи без паспортів.

Лише наприкінці 1960-х і 1970-х років Норвегія почала відчувати збільшення трудової міграції як з Європи, так і з таких країн, як Марокко, Туреччина, Пакистан і Югославія. У 1980-х роках ця тенденція змінилася в бік міграції біженців і шукачів притулку, особливо з колишньої Югославії. Рішення уряду надати права на колективне проживання боснійським біженцям було широко підтримано, хоча воно не встановлювало загальних принципів норвезької міграційної політики [30].

Контекст міграційної політики Норвегії значно змінився з післявоєнного періоду. Спочатку моральне питання, пов'язане з післявоєнною відбудовою, невдовзі воно переплелось зі зростаючою інтеграцією Норвегії в міжнародні кооперативні структури. Північне співробітництво та наступна європеїзація чітко сформували підхід Норвегії до міграції, досягнувши балансу між універсальними проблемами прав людини (такими як проблеми біженців) і більш партикулярними цілями регіональної інтеграції (такими як Північний Паспортний Союз). Крім того, ця посилена інтернаціоналізація збіглася з перетворенням Європи на континент як внутрішньоєвропейської, так і позаєвропейської міграції. Хоча Норвегія не постраждала від перших хвиль міграції «гастарбайтерів» так сильно, як такі країни, як Німеччина, Нідерланди чи Швеція, вона поглинула свою частку внутрішньоєвропейських мігрантів після розширення на схід.

За останні роки до Норвегії збільшились притоки біженців і шукачів притулку з Афганістану, Іраку та Сирії, в основному через міграційну кризу у 2015 р. [31]. Значний вплив людей впливає на стабільність і розвиток суспільства, посилюючи виклики у сфері міжкультурної взаємодії та політики адаптації, тому це призвело до широких публічних дебатів щодо питань інтеграції, культурних звичаїв та участі Норвегії в європейській системі надання притулку. Паралельно з цим у європейських країнах виникла необхідність модернізації державно-конфесійної політики, яка враховувала б розбіжності в соціокультурних установах і сприяла б міжрелігійному діалогу, адаптуючи ісламські інститути до європейського середовища [32].

Близько 5 тис. 500 осіб, більшість з яких сирійці, проїхали на велосипедах через Північне полярне коло в Стурскуг у 2015 році, щоб скористатися лазівкою в прикордонних правилах: у той час як Росія не дозволяє людям перетинати пішки, а Норвегія не пускає водіїв, які перевозять людей без документів, велосипеди дозволені з обох кінців. Уряд Норвегії швидко відреагував законодавчими поправками, включно з тією, яка дозволяла повертати нових прибулих на кордоні, хоча сама лазівка залишилась невирішеною [33].

У той час як у 2013 році в Норвегії проживало близько 1 млн осіб із іммігрантським походженням, до 2023 року ця кількість майже подвоїлася до 1,5 млн. Цифри про надання притулку в Норвегії демонструють цікаву тенденцію. Після 2011 року цифри знижувалися протягом п'яти років поспіль, оскільки шукачам притулку стало важче залишатися в країні. Однак у 2022 році спостерігалось різке зростання на 64 відсотки порівняно з 2021 роком, головним чином завдяки великому потоку прибулих з України (рис. 2.1).

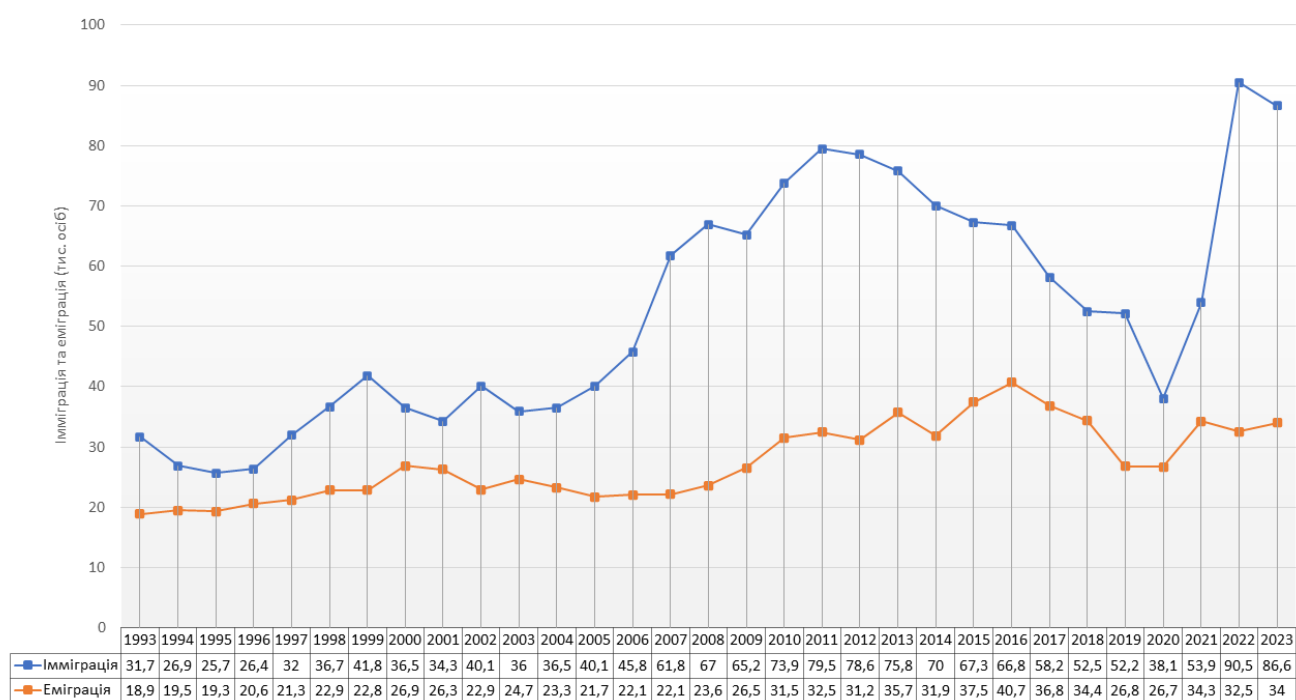

Рисунок 2.1 – Імміграція та еміграція в Норвегії за 2023 рік

Джерело: складено автором на основі [31]

Польща незмінно була найбільшим джерелом іммігрантів до Норвегії, завдяки економічному потягу норвезького ринку праці для трудової міграції. Також великі групи іммігрантів зі Швеції та Данії відображають сильні соціальні та економічні зв'язки в Скандинавії та спільний ринок праці в рамках Північної співпраці. Шведам і данцям традиційно легше оселитися в Норвегії через мінімальний мовний бар'єр і схоже культурне походження. Литовці також складають помітну групу іммігрантів до Норвегії. Як і у випадку з поляками, їхня міграція здебільшого мотивована трудовою діяльністю, особливо в таких галузях,

як будівництво та сільське господарство, де є попит на робочу силу. Британська імміграція до Норвегії, хоча частково обумовлена перспективами працевлаштування, також включає людей, які переїжджають з метою возз'єднання сім'ї або покращення якості життя.

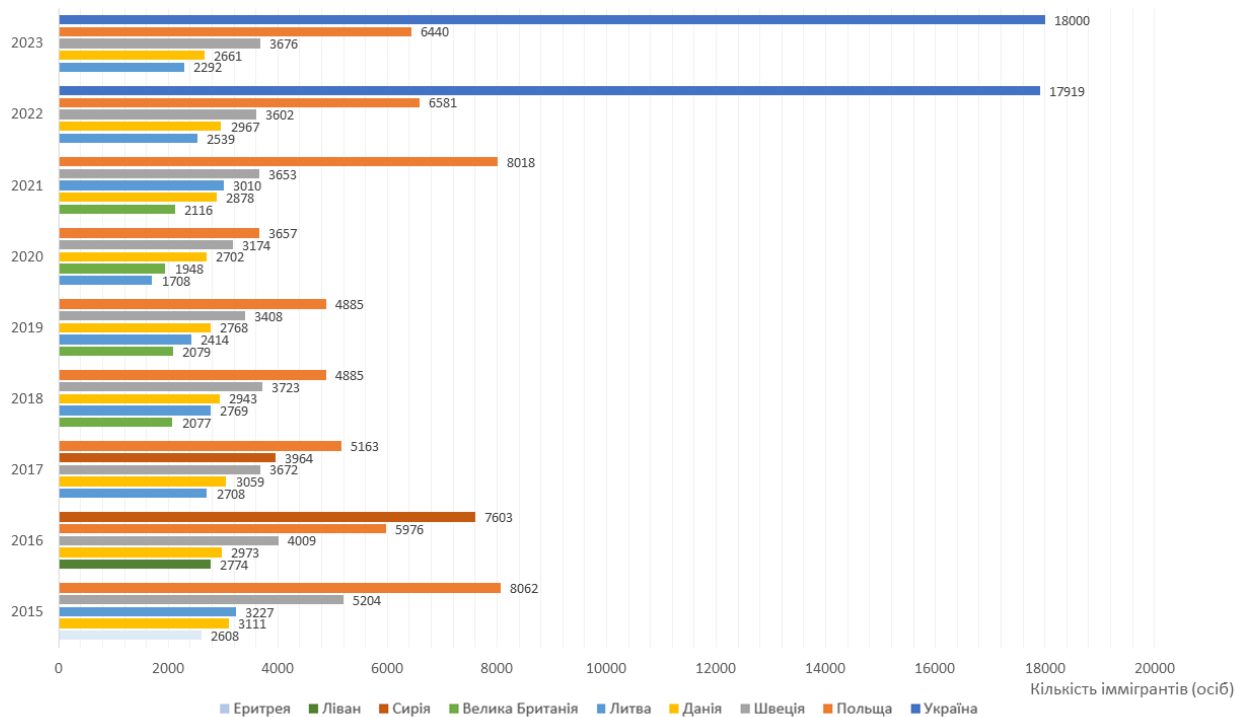

Рисунок 2.2 – Найбільші групи прибулих імігрантів до Норвегії за країною походження, 2015-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [31]

Найбільші зміни в моделях іміграції відбулися у 2022–2023 роках із вторгненням Росії в Україну. До 2022 року українська іміграція до Норвегії була відносно низькою, коливаючись приблизно від 350 до 580 осіб на рік. Норвегія прийняла тисячі українців, надавши тимчасовий захист і соціальну підтримку, щоб допомогти їм у переході та інтеграції.

У європейському контексті Норвегія першою розробила міграційну політику поза рамками політики та правових принципів ЄС. Однак після приєднання до Угоди про ЄЕЗ у 1994 році Норвегія все більше інтегрувалася в європейську політику та інституції.

За даними MIPEX 2020, що складає звіт кожні 5 років про оцінку інтеграційної політики близько 56 країн, Норвегія втратила свою позицію в десятці країн з найбільш інклюзивною та щедрою міграційною політикою. Її загальна оцінка, розрахована як середнє значення восьми сфер політики (максимальне значення 100), знизилась з 72 у 2015 році до 69 у 2020 році, що поставило Норвегію на сьоме місце в рейтингу (рис. 2.3). Для порівняння, Швеція лідирує в індексі з результатом 86, тоді як середній показник MIPEX 56 для всіх країн становить 49.

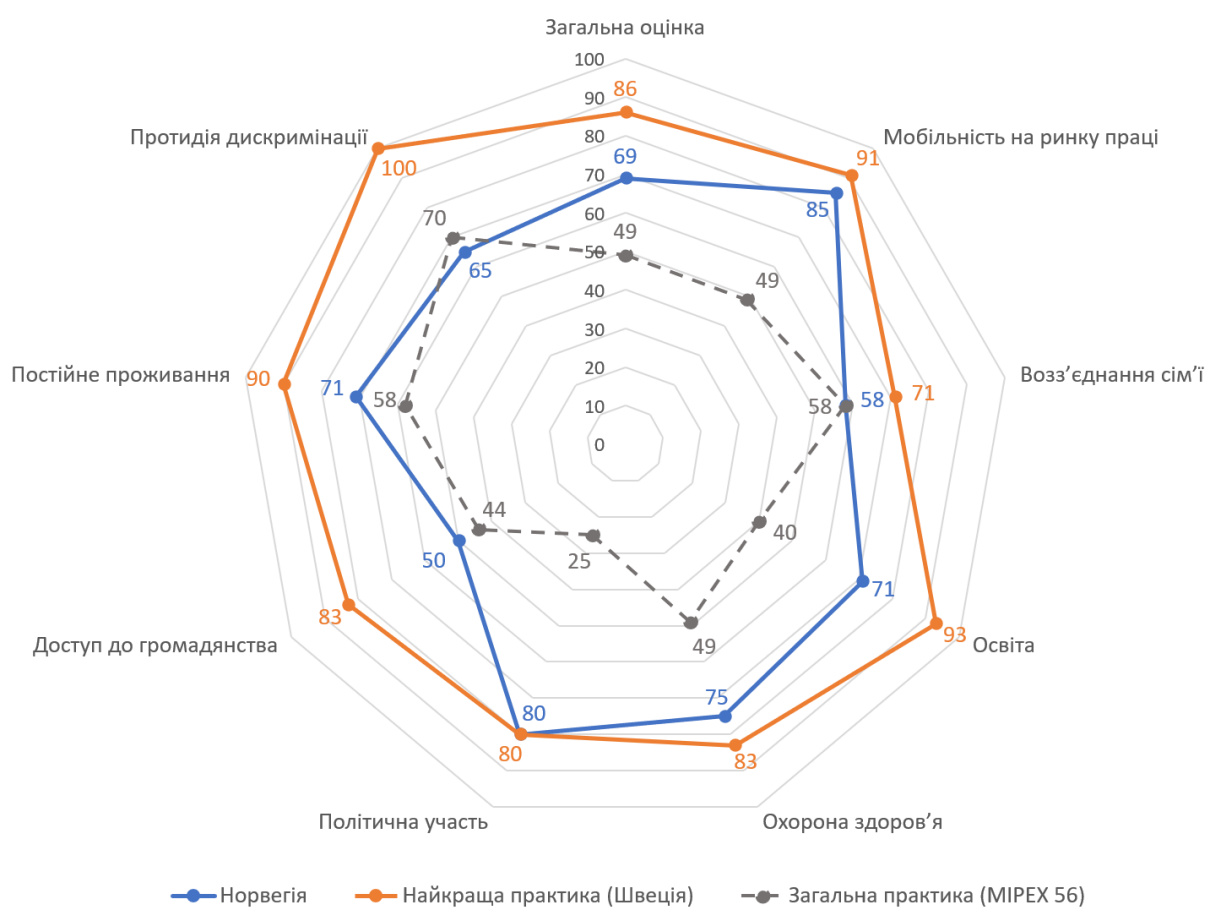

Рисунок 2.3 – Порівняння індексів політики інтеграції мігрантів: Норвегія, Швеція та середнє значення MIPEX 56, 2019 р.

Джерело: складено автором на основі [34]

Норвегія має високі показники мобільності робочої сили, посідаючи четверте місце в світі разом із Канадою, Німеччиною та іншими скандинавськими країнами з результатом 85. Однак її політика щодо возз'єднання сімей обмежена, набравши лише 58 балів, головним чином через запровадженні перешкоди для перевезення членів сім'ї в країну.

Підхід Норвегії формує в громадськості ставлення до іммігрантів як до сусідів, але не обов'язково як до рівних чи співгромадян. Забезпечення рівних прав, можливостей і безпеки для іммігрантів можливе при запровадженні невеликих змін в отриманні постійного місця проживання чи громадянства, а також у доступі до охорони здоров'я та інших політиках.

Порівняно з іншими скандинавськими країнами, Норвегія більш інклюзивна, ніж обмежувальні Данія та Ісландія, але менш ніж більш привітні Фінляндія та Швеція. Фактично, прагнення Норвегії до рівних можливостей в економічній, соціальній, політичній сферах та сфері охорони здоров'я більше схоже на Фінляндію та Швецію, а ось у своїй незахищеності в довгостроковій перспективі та відмові в кількох основних правах схожа на Ісландію та, певною мірою, на Данію. Загальна інтеграційна політика Норвегії також подібна до політики Німеччини.

Міграційне законодавство Норвегії регулюється різними законодавчими механізмами. *Utlendingsloven* (Закон про імміграцію) є основним законодавчим актом, який регулює в'їзд іноземців на національну територію та їхнє можливе проживання там [35]. Крім того, уряд та його міністерства можуть видавати певні нормативні акти, які не вимагають повного законодавчого процесу, але мають узгоджуватися з чинними законами.

Міжнародні зобов'язання Норвегії встановлюють основу для її політики, формуючи основні права та принципи, такі як принцип недискримінації, свободи об'єднань і права на сімейне життя. Крім того, норвезьке міграційне законодавство діє в ширшому контексті європейського права, а також конвенцій про права людини та інших міжнародних договорів.

Закон про права людини містить кілька ключових конвенцій у норвезькому законодавстві, які мають пріоритет у разі конфліктів. До них належать Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ), Конвенція ООН про права дитини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП) [36].

МПЕСКП охоплює такі права, як доступ до житла, освіти та основного медичного обслуговування. Як МПГПП, так і МПЕСКП захищають право на сімейне життя, яке повинно керуватися правилами сімейної імміграції. Конвенція про права дитини наголошує, щоб найкращі інтереси дитини були першочерговою увагою в усіх питаннях, що стосуються дітей.

Свобода асоціацій є центральною частиною системи ринку праці, яка надає кожному право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Це право закріплено в ЄКПЛ, МПЕСКП та МПГПП. Це також означає, що працівники мають право залишатися неорганізованими.

Заборона дискримінації є основним принципом прав людини, відображеним у міжнародних конвенціях, а також у Конституції Норвегії, в якій закріплюється принцип рівності всіх перед законом. Він трактується так, що дискримінація повинна мати фактичне та законне виправдання. Це стосується рішень як про надання прав особам, так і про покладення на них обов'язків [37].

Міжнародна організація праці (МОП), заснована в 1919 році, спрямована на підтримку соціальної справедливості та прав працівників. Вона налічує 187 держав-членів, у яких представлені профспілки, організації роботодавців та державні органи. Основні конвенції МОП стосуються свободи асоціацій та права на ведення колективних переговорів, заборони примусової та дитячої праці, дискримінації на робочому місці, а також охорони праці [38].

На додаток до основних конвенцій МОП, Норвегія ратифікувала Конвенцію МОП № 97 про еміграцію та імміграцію з метою працевлаштування та Конвенцію МОП № 143 про еміграцію та імміграцію в умовах, пов'язаних з насильством, та про заохочення рівності можливостей та лікування іноземних працівників.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), міжурядова організація, що складається з 38 членів, також зосереджується на трудовій міграції та інтеграції іммігрантів. У робочій групі комітету з міграції Норвегію представляє Міністерство праці та інклюзії (AID) [39].

Як член Шенгенської угоди, Норвегія є частиною внутрішньої зони вільного пересування ЄС, повністю застосовуючи загальні правила Шенгенської угоди щодо

таких питань, як співпраця поліції, правова співпраця у кримінальних справах, візові правила та прикордонний контроль. Норвегія також бере участь у Європейському агентстві прикордонної та берегової охорони (Frontex) для координації управління спільними зовнішніми кордонами.

Хоча Норвегія бере участь у розробці Шенгенської політики через Раду ЄС, вона не має права голосу. Участь Норвегії в засіданнях Ради ЄС з питань юстиції та внутрішніх справ здійснюється через Змішаний комітет, до складу якого входять країни Шенгенської угоди, які не входять до ЄС.

Міграція та внутрішня безпека є ключовими пріоритетними сферами, у яких Норвегія тісно співпрацює з ЄС. Норвегія співпрацює з ЄС, щоб усунути основні причини міграції та зміцнити співпрацю з країнами походження та транзиту. Норвегія також співпрацює з ЄС у боротьбі з транскордонною злочинністю, хоча вона не є частиною формальних структур внутрішньої безпеки ЄС.

Інші сфери співпраці Норвегії з ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ включають Дублінську систему заяв про надання притулку, Європейську міграційну мережу, Європейський офіс підтримки надання притулку (EASO), Європол, Євроюст, а також угоди про взаємну правову допомогу, про передачу, що заснована на принципах Європейського ордеру на арешт та про Прюмський договір, що стосується співробітництва поліції з метою боротьби з міжнародною злочинністю та тероризмом [40]. Норвегія також приєдналась до IT-агентства ЄС з питань юстиції та внутрішніх справ (EU-LISA) [41].

У Норвегії немає офіційної політики щодо діаспори та активної політики щодо підвищення або зниження еміграції в цілому. Незважаючи на це, Норвегія має політику в інших сферах, яка може опосередковано впливати на моделі еміграції. Важливі політичні рішення, такі як угода про ЄЕЗ, яка забезпечує вільне пересування в межах ЄС/ЄЕЗ, означають не лише те, що громадянам ЄС стало легше приїхати до Норвегії, але й що стало легше емігрувати з Норвегії в інші країни Європи. Те ж саме стосується угоди про спільний скандинавський ринок праці. Двосторонні угоди, які сприяють або обмежують мобільність між Норвегією

та іншими країнами, такі як податкові угоди та угоди про обмін у сфері освіти та досліджень, також можуть впливати як на імміграцію, так і на еміграцію.

Однією з небагатьох політичних дискусій у Норвегії, де еміграція була ключовою темою, це оподаткування осіб, які виїжджають з Норвегії за кордон. Ця проблема набула актуальності у 2022 році, коли кілька заможних норвежців, зокрема бізнесмен К'єлл Інге Рьокке, що володіє промислово-інвестиційною компанією Aker ASA, оголосили про плани емігрувати. Дискусії були зосереджені навколо змін уряду до податкових правил, таких як скасування п'ятирічного звільнення від податку на приріст капіталу після еміграції та введення податкових вимог для передачі акцій родичам за кордоном [42].

В межах проекту EXITNORWAY було проведено дослідження, результатами якого був висновок, що найбагатші норвежці (ті, хто має активи понад 100 млн NOK) дещо частіше емігрують порівняно з іншими людьми такого ж віку та статі, проте загальний рівень еміграції з Норвегії залишається низьким навіть серед найбагатшої верстви населення [43].

З одного боку, політика країни щодо повернення, яка заохочує поліцію виявляти та депортувати осіб без законного місця проживання, частково впливає на рівень еміграції. Це включає використання «цільових чисел» для мотивації депортації, а також програми для сприяння добровільному поверненню осіб, які не мають відповідних дозволів. Подібним чином скасування дозволів на проживання для біженців з Афганістану та Сомалі безпосередньо вплинуло на еміграцію в цих групах.

З іншого боку, політика трудової імміграції Норвегії спрямована на утримання висококваліфікованих мігрантів в межах країни. Досліджуючи трудову імміграцію в 2021 році, уряд особливо хотів зрозуміти, чому працівники залишаються в Норвегії або покидають її, а також наскільки нормативні акти дозволяють кваліфікованим працівникам та їхнім сім'ям залишатися назавжди. Це свідчить про неявну мету зберегти відповідний досвід у країні в умовах міжнародної конкуренції за найкращі таланти. Крім того, ефективна інтеграція може зменшити мотивацію для виїзду з країни. Значна частина зусиль Норвегії

щодо інтеграції зосереджена на викладанні норвезької мови та культури – навичок, які стають менш цінними, якщо людина вирішила емігрувати.

Проте вплив інтеграції на еміграцію широко не обговорюється в дебатах навколо норвезької інтеграційної політики. Еміграція в першу чергу згадується у зв'язку з прогнозами щодо майбутнього населення та кількості іммігрантів, а також занепокоєння проблемами, пов'язаними з «експортом» соціальних виплат і межами охоплення держави соціального забезпечення.

Норвегія є високорегульованим суспільством, де реєстрація в національному реєстрі та наявність номера соціального страхування (або d-номера) є необхідною умовою для повсякденного функціонування. Через це важче, ніж у багатьох інших країнах, жити в Норвегії, не будучи частиною системи. Це, у свою чергу, може вплинути на еміграцію тих, хто не має необхідних документів. Крім того, різні інші норвезькі політики, які впливають на ринок праці, можливості працевлаштування та економіку в цілому, можуть ненавмисно вплинути на еміграцію, навіть якщо це не є наміром.

Норвезька дипломатична служба має статутний обов'язок допомагати норвежцям за кордоном, відповідно до Закону про іноземну службу [44]. Зокрема, дипломатична служба має три основні завдання:

- Захист і просування інтересів Норвегії, як унікальних національних, так і спільних міжнародних інтересів;
- Надання консультацій та допомоги громадянам і юридичним особам Норвегії у відносинах з іноземними органами влади, особами та установами;
- Пропозиція консульської допомоги громадянам Норвегії за кордоном, включаючи допомогу в кримінальних справах, нещасних випадках, хворобах і смерті.

Останні два завдання безпосередньо пов'язані з турботою про громадян Норвегії. Перший з них може стосуватися, наприклад, допомоги норвежцям і норвезьким компаніям у самоствердженні на зовнішніх ринках, тоді як другий стосується переважно консульської допомоги норвежцям, які мають проблеми за

кордоном. Тому це не є загальновизнаною політикою підтримувати відносини з норвезькою діаспорою як такою, і може здатися, що до певної міри окрема іноземна станція вирішує, чи це робити і як це робити.

У Норвегії держава безпосередньо опікується норвежцями, які проживають за кордоном, проте цю роль часто виконує Церква моряків (Sjømannskirken), подібно до системи в Данії [45]. Є майже 30 церков моряків по всій Європі, Америці та Азії, на додаток до ряду мандрівних священників моряків, що охоплюють значні частини світу, забезпечують доступність і підтримку для норвежців за кордоном.

Відповідно до Закону про вибори, громадяни Норвегії, які проживають за кордоном, мають право голосу на парламентських, окружних і муніципальних виборах у Норвегії, якщо їм виповнилося принаймні 18 років на кінець виборчого року, вони були раніше зареєстровані як жителі Норвегії, і не втратили права голосу. Ті, хто прожив за кордоном більше десяти років, повинні переконатися, що вони внесені до перепису населення, щоб зберегти своє право голосу [46].

До 2020 року в Норвегії не було дозволено подвійне громадянство, на відміну від багатьох інших країн Північної Європи. Однак тепер ця політика змінилася, що потенційно може вплинути на відносини між Норвегією та норвежцями, які проживають за кордоном. Норвежці, які раніше відмовилися від громадянства, тепер мають можливість відновити його.

Відсутність активної політики щодо норвезьких емігрантів можна частково пояснити відносно низькими історичними показниками еміграції з Норвегії, окрім великих хвиль до США наприкінці 19-го – на початку 20-го століть. Більшість останніх емігрантів з Норвегії насправді були іммігрантами, які пізніше покинули країну, причому іноземні громадяни становили близько 80% усіх емігрантів з Норвегії між 2000-2020 роками [47].

Найбільшими групами іноземних емігрантів у 2023 році були з Польщі, України, Литви та Швеції, тоді як норвезькі громадяни становили 10 180 осіб або 30% від загальної кількості емігрантів у той період (рис. 2.4).

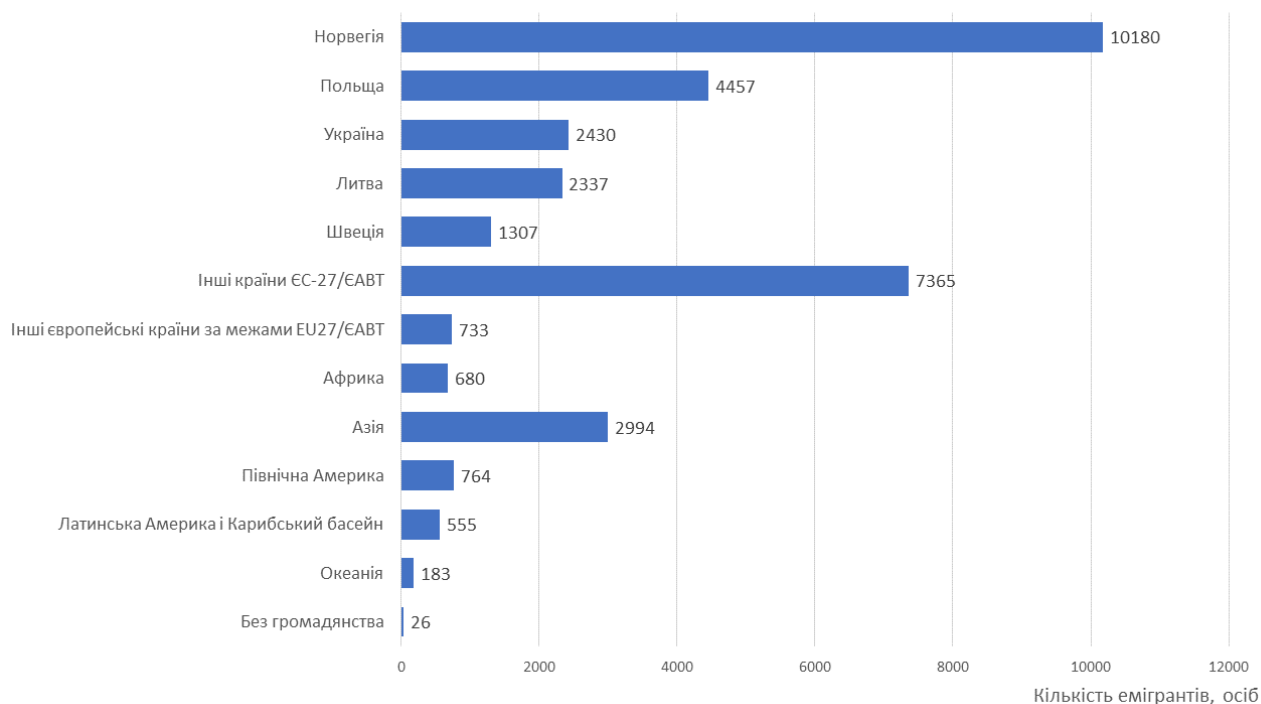

Рисунок 2.4 – Кількість емігрантів за громадянством у 2023 році.

Джерело: складено автором на основі [31]

Норвегія не має особливої економічної потреби в тому, щоб емігранти надсилали гроші додому, а також не має зменшення населення, яке вимагало б заманювання емігрантів назад. Різні дослідження також показують, що скорочення еміграції має лише незначний вплив на старіння населення Норвегії [48].

Крім того, норвезька влада може вважати, що Церква моряків належним чином підтримує норвежців за кордоном, які вже добре працюють як неофіційні послы Норвегії. У результаті потреба в офіційній політиці Норвегії щодо еміграції вважається незначною. Відповідно, емігранти з Норвегії, схоже, задоволені нинішнім рівнем підтримки з боку норвезької влади і не вимагають істотних змін.

Тим не менш, можуть бути причини для норвезької влади підвищити свою обізнаність про тенденції еміграції. За останнє десятиліття щорічна еміграція з Норвегії незмінно перевищувала 30 тис. осіб, що еквівалентно населенню середнього норвезького міста. Хоча деякі з цих емігрантів можуть пізніше повернутися до Норвегії, зворотна міграція явно нижча, ніж зовнішня міграція, що сприяє збільшенню «запасу» норвежців, які живуть за кордоном.

Немає остаточного підрахунку загальної кількості людей, які раніше жили в Норвегії, а зараз проживають за кордоном. Частково це пов'язано з тим, що еміграція могла відбутися давно, а норвезький реєстр населення не оновлювався інформацією про смертність серед тих, хто покинув країну.

Інші, більш приблизні оцінки свідчать про те, що сьогодні за кордоном проживає трохи більше 650 тис. осіб, які колись були зареєстровані як резиденти Норвегії, причому близько 500 тис. з них були іммігрантами під час перебування в країні. Ці особи різною мірою зберігають права та зв'язки з норвезькою державою. Вони також можуть служити неформальними послами, потенційно зміцнюючи міжнародну репутацію Норвегії відповідно до мандату дипломатичної служби «захищати та просувати інтереси Норвегії за кордоном».

Той факт, що значна частка норвезьких емігрантів не є громадянами Норвегії, не є унікальним для Норвегії. Дані Євростату показують, що позиція Норвегії в цьому відношенні не відрізняється від інших європейських країн.

Відсутність у Норвегії цілеспрямованої політики щодо негромадян, які емігрували з країни, також не є чимось незвичайним. Це група, з якою небагато країн активно співпрацюють. Однак, враховуючи історію та визначну роль Норвегії як морської, місіонерської, миролюбної та нації допомоги, організації та урядові органи в цих сферах можуть мати можливості співпрацювати з іммігрантами з відповідних країн, які повернулися або повертаються до своїх країн походження після проживання в Норвегії.

2.2. Соціально-економічні ефекти розвитку міграційної політики Норвегії

Як і інші скандинавські країни, Норвегія інвестує значні кошти в сімейну політику, щоб забезпечити поєднання роботи та сімейного життя. Тим не менш, загальний коефіцієнт народжуваності (TFR) у Норвегії, що показує середню кількість дітей на одну жінку, був 1,4 у 2023 році. Це на 0,3 менше, ніж в 2015 році, та на 0,5 менше, ніж в 2010. Вважається, що для заміни кожного покоління цей показник має бути не менше 2,1, проте востаннє Норвегія мала такий рівень ще в

1974 році. Варто зазначити, що у більшості європейських країн та країн OECD-38 (окрім Ізраїля) цей показник менше 1,8. Це означає, що місцеве населення не здатне відновити себе без потреби у міжнародній імміграції [49].

Норвезька сімейна політика не зосереджена явно на підвищенні рівня народжуваності. Навпаки, вона спрямована на забезпечення безпечних економічних і соціальних умов, які сприяють розвитку дітей і загальному сімейному благополуччю, дозволяючи обом батькам поєднувати роботу та обов'язки по догляду. Комплексна сімейна політика Норвегії пропонує добре оплачувану відпустку по догляду за дитиною та загальну, доступну освіту та догляд за дітьми. Однак батьки стикаються з більш суворими вимогами до відпустки, оскільки їхній партнер повинен працювати або навчатися, щоб мати право на спільну відпустку.

Зниження рівня народжуваності в Норвегії матиме значний вплив на її економіку та суспільство в наступні роки, незважаючи на фінансову подушку, яку забезпечує Норвезький суверенний фонд добробуту. Прогнозується, що в найближчі десятиліття населення Норвегії значно старітиме, що призведе до зростання державних витрат на пенсії та охорону здоров'я. У 2023 році коефіцієнт демографічного навантаження людей похилого віку склав 33,1 і цей показник щороку збільшується [50].

Зі старінням населення також буде спостерігатись помітне зростання попиту на послуги довгострокового догляду (LTC). Без суттєвого зменшення співвідношення персоналу до кількості пацієнтів Норвегія може зіткнутися з великою невідповідністю між пропозицією та попитом на довготривалих працівників [51].

Останні національні прогнози статистичного управління Норвегії показують, що населення країни зросте з приблизно з 5,4 млн сьогодні до 6,1 млн в 2060 році та 6,2 млн в 2100 році [52]. Висока чиста імміграція була основною рушійною силою зростання населення Норвегії за останні роки, тоді як природний приріст (народжуваність мінус смертність) знизився за той самий період (рис. 2.5).

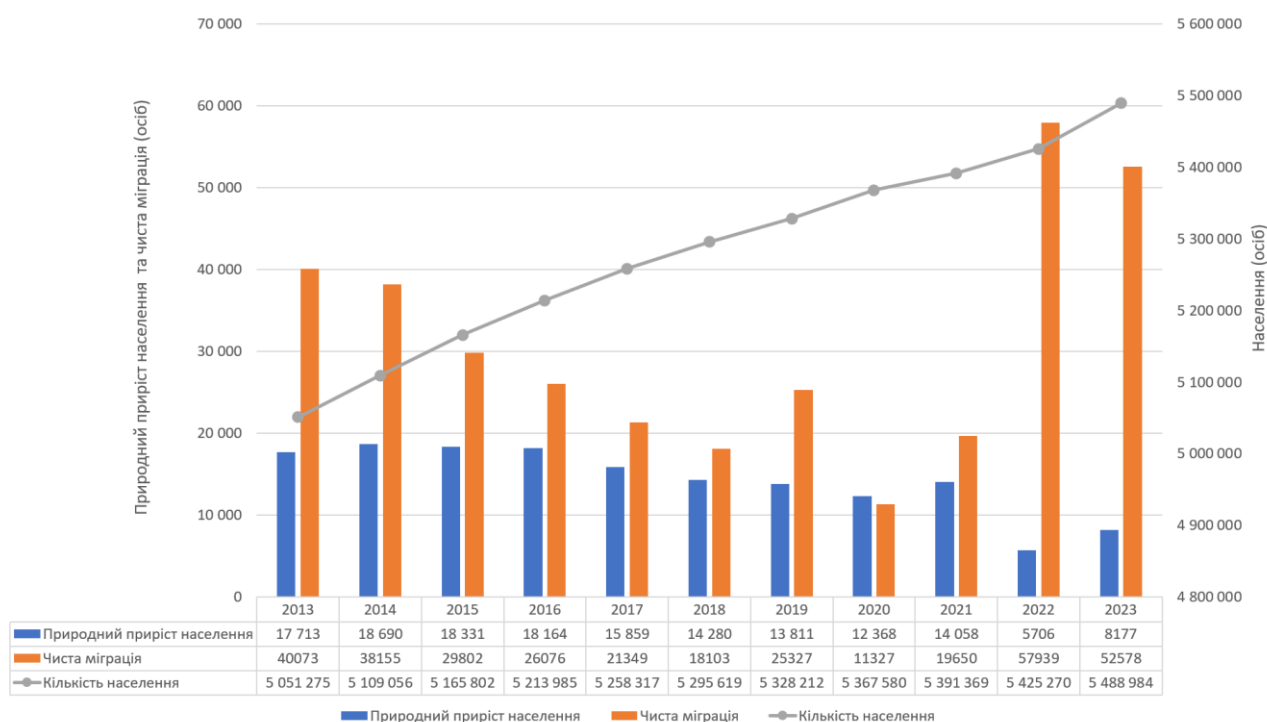

Рисунок 2.5 – Загальна кількість населення, його природний приріст та чиста міграція в Норвегії, 2013-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [31]

Депопуляція та старіння населення в розвинених країнах змушують уряди розширювати чисту імміграцію, яка забезпечує більшу частину демографічного приросту, щоб пом'якшити тиск на державні бюджети й економіку [53].

Прогнози щодо населення припускають, що чиста імміграція спочатку збільшиться, в основному за рахунок прибуття людей з України, а пізніше за рахунок стримуючої міграційної політики імміграція буде притримувати рівня 11-12 тис. осіб на рік на довгостроковій перспективі.

У той час як кількість іммігрантів зростатиме завдяки позитивному сальдо міграції, склад іммігрантів поступово зміщуватиметься в бік старшого населення з тривалим періодом проживання. Таким чином, у майбутньому населення Норвегії похилого віку буде різноманітнішим: іммігранти складатимуть майже 25 відсотків населення у віці 70 років і старше в 2060 році. Сьогодні іммігранти складають лише 5 відсотків населення у віці 70 років і старше.

Працівники-іммігранти приносять важливий досвід на норвезький ринок праці, допомагаючи задовольнити попит на робочу силу в різних секторах. Деякі трудові мігранти переїжджають до Норвегії назавжди, а інші залишаються лише на короткий період.

Щороку NAV досліджує попит на норвезькому ринку праці за допомогою опитування компаній [54]. У 2022 році норвезьким підприємствам не вистачало понад 70 тис. співробітників, що складало рекордну кількість. У 2023 році попит на робочу силу став дещо менший – майже 53 тис. працівників.

Майже кожне четверте підприємство (23 відсотки) зазначає, що має проблеми з працевлаштуванням. Для 14 відсотків компаній проблеми були настільки великими, що вони не могли найняти робочу силу, яка їм потрібна, тоді як 9 відсотків заявили, що вони вирішили найняти когось із іншими або нижчими навичками. 2 з 10 підприємств стверджують, що проблеми з працевлаштуванням пов'язані з надто малою кількістю кваліфікованих кандидатів.

Найбільші проблеми з пошуком працівників виявлено у сфері охорони здоров'я та соціальних службах, де 40 відсотків мали проблеми з підбором людей із відповідними навичками. Проблеми також є великими серед компаній, які виробляють машини та обладнання, а також у сфері розміщення, харчування та навчання (рис. 2.6).

Медсестри лідирують у списку професій з найбільшим дефіцитом робочої сили, за ними йдуть медичні працівники та інші групи медичних працівників. У першій десятці найбільш дефіцитних професій медики посідають шосте місце. Хоча в будівництві дефіцит робочої сили суттєво скоротився, все ж залишається великий дефіцит кваліфікованих робітників. Електрики, теслі та столяри входять до першої десятки найбільш дефіцитних професій.

Високий попит на робочу силу призвів до трудової імміграції, що зменшило дефіцит робочої сили та зменшило тиск на витрати. Опитування роботодавців у будівництві та промисловості у 2009 та 2017 роках показали, що 79% та 65% відповідно назвали брак робочої сили головною причиною працевлаштування робітників з нових країн ЄС [55].

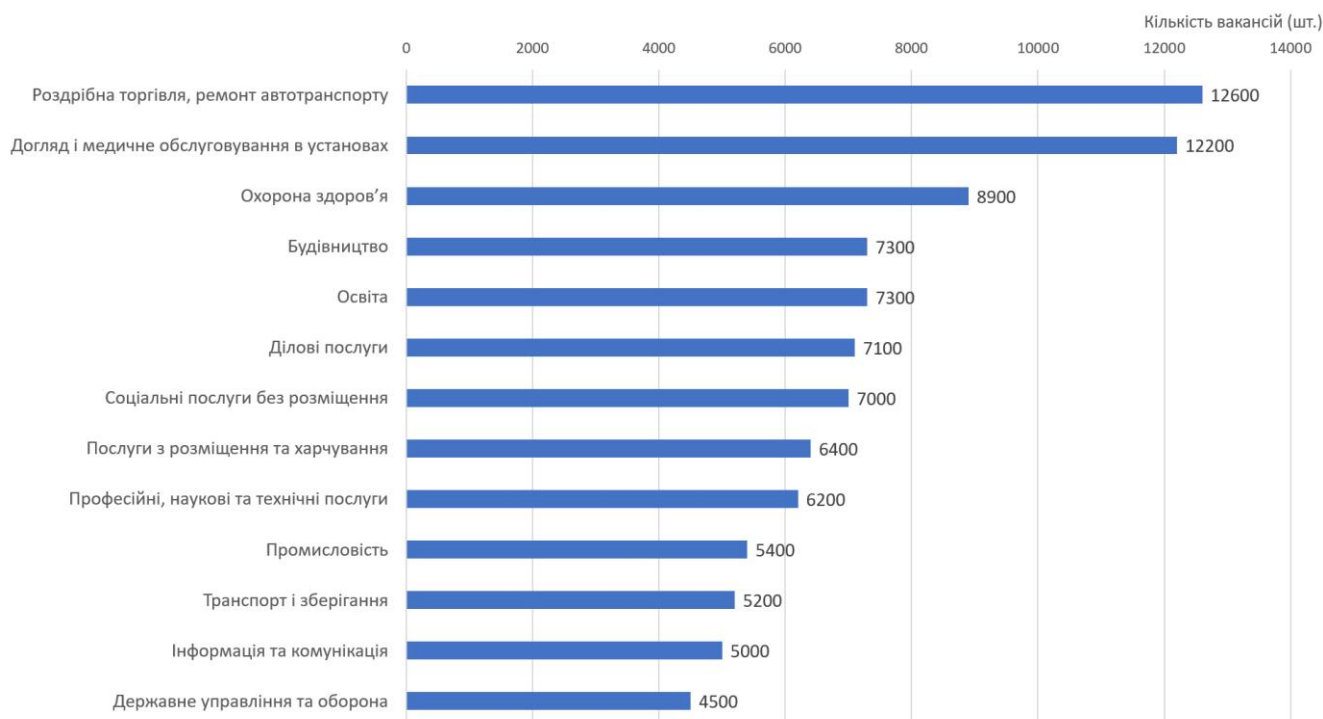

Рисунок 2.6 – Наявні вакансії в Норвегії з урахуванням сезонності за галуззю, 2023р.

Джерело: складено автором на основі [31]

Ця трудова імміграція була безпрограшною: влада може здійснювати проекти, не переймаючись за інфляцію, а роботодавці отримують доступ до компетентних, гнучких працівників. Трудові мігранти скористалися можливістю надавати послуги за кордоном, а норвезькі роботодавці залучали іноземних субпідрядників і тимчасових працівників. Таким чином вони отримали постійну роботу та дохід, поступово утверджуючись у норвезькому суспільстві.

Дебати щодо норвезьких імміграційних питань поляризовані, і в них переважно домінують елітарні групи, які мають сильний вплив на публічний дискурс. Медіа-представництво надає перевагу політичним і культурним елітам, які встановлюють умови та формують суспільне розуміння, надаючи їм контроль над тим, які точки зору є пріоритетними. Хоча дебати включають різноманітних учасників, групи інтересів і «звичайні люди» мають менше впливу. Дебати також відзначені внутрішніми розколами, особливо всередині політичних правих, і постійною напругою між консервативними та ліберальними поглядами на

імміграційну політику. У табл. 2.1 відображено 5 головних елітарних груп у Норвегії, що приймають участь у обговоренні імміграції та імміграційної політики країни.

Таблиця 2.1 – Центральні гравці норвезьких імміграційних дебатів

Елітарна група	Загальна характеристика	Вплив у дебатах
Культурна еліта (Kultureliten)	Коментатори, журналісти, редактори та інші особи, які впливають на культуру	Великий вплив на формування громадської думки через ЗМІ
Політична еліта (Makteliten)	Політики, бюрократи та особи зі значним політичним та економічним впливом	Група добре помітна у форматах новин і має значний вплив на політичні дискусії та формування політики
Звичайні люди (Vanlige folk)	Загальне населення країни	Група не має прямого впливу, думки відображені в опитуваннях та реакціях
Професіонали (Profesjoner):	Експерти, дослідники та науковці, що спеціалізуються на імміграції та інтеграції	Вплив помірний, група особливо помітна в дискусіях, які потребують професійного аналізу
Групи інтересів (Interessegrupper)	Організації, які зосереджуються на питаннях, пов'язаних з імміграцією, як-от Норвезька рада у справах біженців або антирасистський центр	Група має вплив через лобіювання та активізм, привносить у дискусію конкретні перспективи адвокації

Джерело: складено автором на основі [56]

У той час як культурна еліта має вплив на формати громадської думки, саме політична еліта — часто через альянси з культурними впливовими особами — домінує загалом, особливо в контексті новин і політичних дискусіях.

Основні політичні партії Норвегії, включаючи Лейбористську партію, Консервативну партію і Партію прогресу, виступали за сувору, але нібито справедливую політику щодо міграції та надання притулку. Ці сторони погодилися, наприклад, про пропозицію призупинити дію Шенгенської угоди в листопаді 2015 року. Тим не менш, було менше консенсусу щодо ширших аспектів участі Норвегії

в Європейській системі надання притулку. У той час як Лейбористська та Консервативна партії виступали за глибоку участь Норвегії в політиці ЄС щодо надання притулку, Партія прогресу висловила більшу незгоду, зокрема щодо прикордонного контролю [30].

Зокрема Партія прогресу запропонувала скасувати діючу систему надання притулку та обмежити кількість біженців за квотами (трансферних біженців). Консервативна партія дотримувалась думки, що дозвіл на проживання має надаватись сексуальним меншинам, цілим родинам та тим, хто легко інтегрується. Також ця партія надала пропозицію створити угоду, за якої Норвегія платитиме іншим країнам за турботу про людей, які потребують захисту. Лейбористська партія мала на меті залучати менше шукачів притулку та більше біженців за квотою [57].

Що стосується громадської думки, статистичне управління Норвегії (Statistisk sentralbyrå), яке займається підготовкою та розповсюдженням офіційної статистики Норвегії, проводить щороку омнібусне дослідження стосовно ставлення населення до різних аспектів імміграційної політики країни та політики щодо біженців, а також до іммігрантів як групи. Загалом 82% населення повністю або частково згодні з тим, що більшість іммігрантів роблять корисний внесок у трудове життя Норвегії (рис. 2.7).

Крім того, у 2024 році все більше норвежців погоджуються з тим, що іммігранти збагачують культурне життя країни та вважають імміграцію економічно вигідною. Водночас зменшилось уявлення про те, що іммігранти зловживають соціальними пільгами або загрожують безпеці суспільства.

Менша кількість норвежців тепер розглядає іммігрантів як джерело незахищеності або неправильного використання соціального забезпечення. Однак думки про те, чи повинні іммігранти ближче асимілюватися з норвезькою культурою, неоднозначні, з невеликим зростанням тих, хто вважає, що повна культурна асиміляція не потрібна. У підсумку можна сказати, що у норвезькому суспільстві відбувається зсув у бік більш інклюзивного та позитивного ставлення з більшим визнанням цінності, яку іммігранти привносять у норвезьке суспільство.

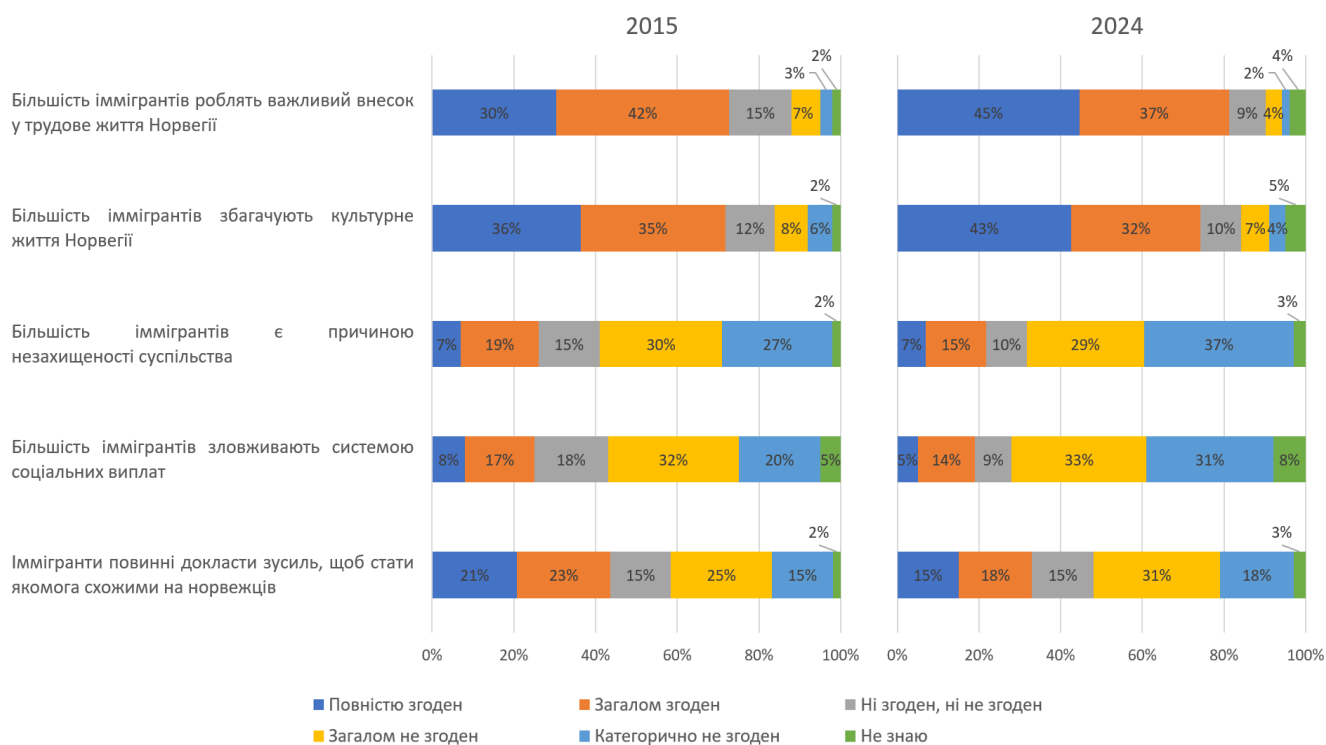

Рисунок 2.7 – Результати опитування Statistisk sentralbyrå стосовно ставлення норвезького населення до іммігрантів та імміграції у 2015 та 2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [58]

Подібне дослідження також проводив Директорат з інтеграції та культурно-етнічного різноманітності (IMDi), результати якого показали також зростання позитивного ставлення норвезького суспільства до імміграції та інтеграції [59].

Норвезька громадськість залишається розділеною щодо того, чи повинна країна приймати більше біженців, шукачів притулку, трудових мігрантів і членів сімей. Більшість людей виступає за збільшення кількості трудових мігрантів і біженців, ніж кількість шукачів притулку та членів сімей. Погляд на необхідність трудової імміграції також виражається в тому факті, що все більше людей погоджуються з тим, що іноземна робоча сила буде важливою для забезпечення якісних соціальних послуг у найближчі роки.

Опитування також показало необхідні умови для того, щоб вважати сім'ю біженця інтегрованою. Окрім роботи та знання норвезької мови важливим фактором є національність, наприклад норвежці мають вищі очікування щодо

інтеграції українських біженців порівняно з біженцями з Конго та Афганістану. Релігійність вважається перешкодою для інтеграції, але лише для афганських біженців. Інші фактори, такі як освіта, стать і розмір сім'ї, мають однаковий вплив незалежно від країни походження біженця.

Відповідаючи на питання про перешкоди на шляху інтеграції, норвежці, як правило, наголошували на характеристиках іммігрантського населення більше, ніж на дискримінації чи відсутності підтримки з боку влади – ця модель відрізняється від деяких інших європейських країн. Крім того, фотоексперимент показав, що професіонали з більш темним відтінком шкіри сприймалися як такі ж або більш надійні, ніж люди зі світлою шкірою, навіть якщо їх описували негативно.

2.3. Вплив міграційної політики на ринок праці та інтеграцію мігрантів

Норвезька модель соціального забезпечення має кілька відмінних характеристик, які відрізняють її від інших європейських і світових систем соціального забезпечення. Хоча багато з цих особливостей різною мірою можна знайти в інших країнах, саме унікальне поєднання та взаємодія елементів визначає норвезьку модель добробуту.

Ключовою характеристикою країни є високий рівень зайнятості робочої сили. Підтримка стабільної зайнятості є головним політичним пріоритетом, який здійснюється через наголос на освіті, активні програми ринку праці, а в останні роки ініціативи, орієнтовані на сім'ю та рівність. Ця політика щодо сім'ї та рівності особливо сприяла підвищенню частки робочої сили жінок у Норвегії порівняно з більшістю інших країн ОЕСР.

Норвезьке робоче середовище є жорстко регламентованим, з високим ступенем організації та співпраці між працівниками та роботодавцями, що перевершує більшість інших країн, за винятком сусідніх скандинавських країн. Диспаритет у заробітній платі обмежений, насамперед завдяки тристоронній співпраці та централізованим переговорам щодо заробітної плати. Одночасно модель забезпечує комплексний соціальний захист від таких ризиків, як хвороба,

інвалідність, безробіття та самотнє батьківство. Це страхове покриття поширюється також на осіб, які офіційно не працювали або є самозайнятими особами. Крім того, норвезька модель соціального забезпечення охоплює значний сектор державних послуг, де освіта, охорона здоров'я, догляд за дітьми та літніми людьми надаються під егідою держави.

Тенденції щодо зайнятості в Норвегії демонструють стабільне відновлення участі на ринку праці та рівня зайнятості після падіння протягом 2016–2020 років (рис. 2.8). До 2023 року рівень участі в робочій силі досяг 72,9%, із 70% зайнятого населення, що майже відповідає рівню до 2015 року. Рівень безробіття залишався відносно низьким, стабілізувавшись на рівні 3,9% у 2023 році.

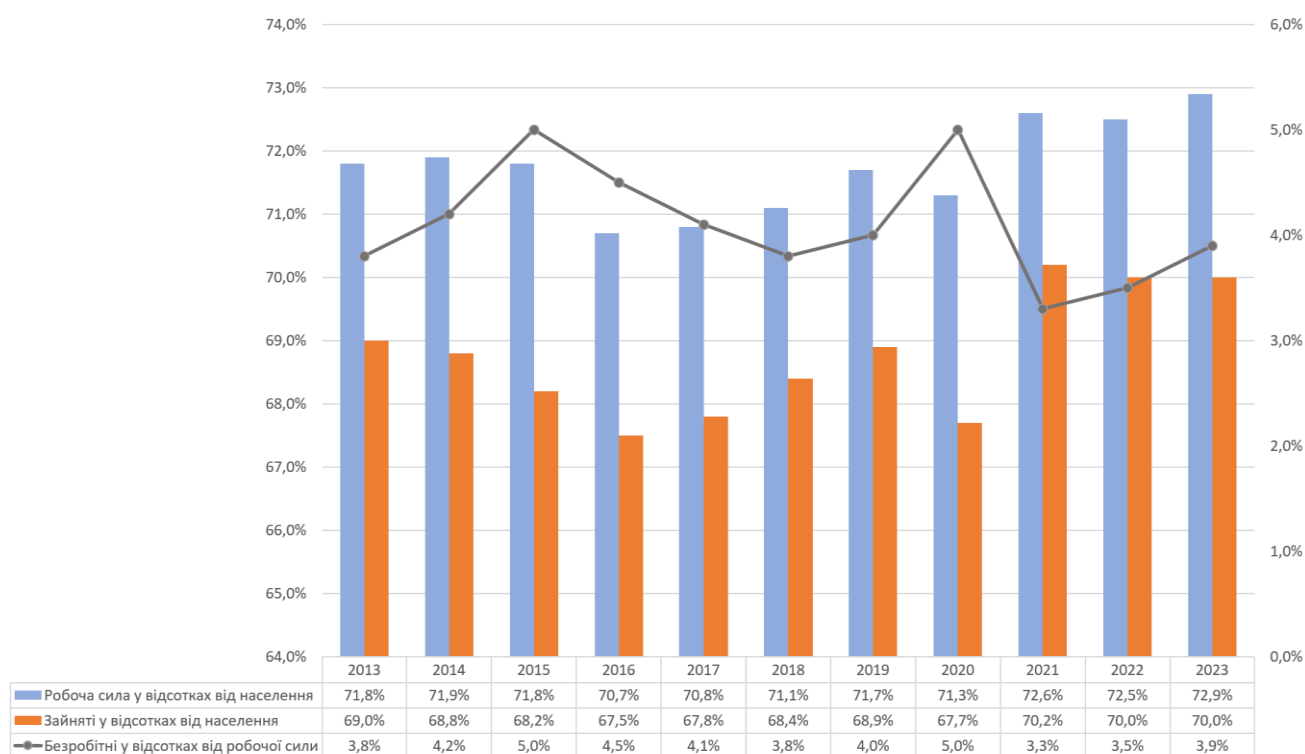

Рисунок 2.8 – Основні показники зайнятості в Норвегії, 2013 - 2023 рр.,%.

Джерело: складено автором на основі [31]

Високий рівень добробуту та потужна економіка Норвегії роблять її привабливим місцем для імміграції. Імміграція може принести користь економіці Норвегії шляхом розширення робочої сили, запровадження цінних навичок і підвищення мобільності робочої сили через кордони. Можливості для міграції дозволяють людям розвивати свої здібності в найбільш підходящих місцях, а також

надають роботодавцям доступ до ширшого резерву робочої сили. Проте вкрай важливо забезпечувати активну участь нових членів суспільства в робочій силі, максимально вирівнюючи свою зайнятість з більшістю населення.

У 2023 році загальний рівень зайнятості населення Норвегії (за винятком іммігрантів) від кількості робочої сили становив 69,7%, що трохи вище, ніж середній показник по країні (рис. 2.9).

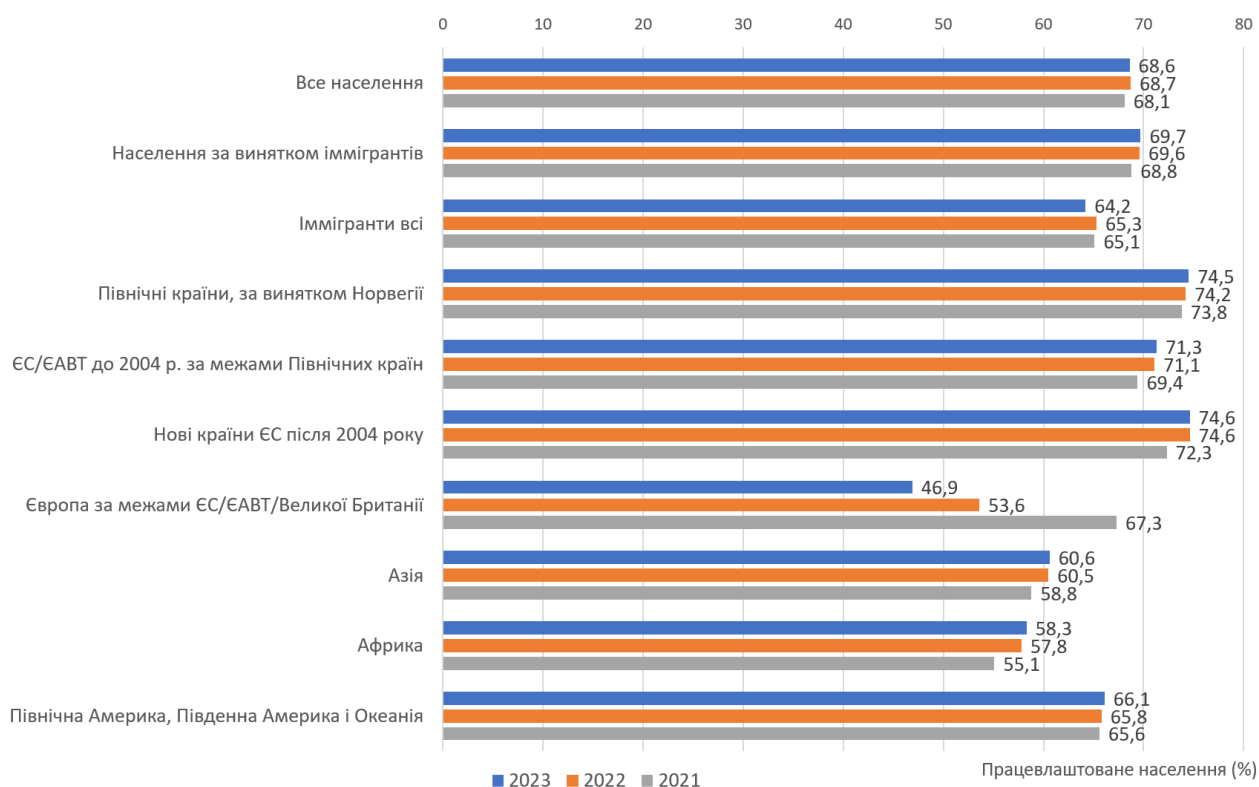

Рисунок 2.9 – Працевлаштоване населення Норвегії за регіоном походження, 2021-2023 рр., %.

Джерело: складено автором на основі [31]

Для порівняння, рівень зайнятості серед усіх іммігрантів був нижчим і становив 64,2%. Серед іммігрантів найвищі показники зайнятості мали вихідці з Північних країн та з нових країн-членів ЄС після 2004 року, це такі країни як Польща, Литва, Естонія, Латвія та ін. Ця тенденція виправдана, оскільки мотивацією імміграції для цих регіонів до Норвегії є саме працевлаштування.

Найнижче падіння рівня зайнятості спостерігається у іммігрантів з «Європи за межами ЄС/ЄАВТ/Великої Британії», який різко знизився з 67,3% у 2021 році до

46,9% у 2023 році. Це падіння зумовлене притоком українських біженців, багато з яких ще проходять ознайомлювальну програму, поки не знайшли або не можуть знайти роботу.

Рівень зайнятості серед іммігрантів з Азії та Африки залишається помітно нижчим. Частково це можна пояснити політикою Норвегії щодо возз'єднання сімей, яка дозволяє сім'ям іммігрантів, які раніше оселилися, приєднатися до них у Норвегії. Багато з тих, хто проходить цю програму, можуть спочатку не вийти на ринок праці через відсутність знання мови, необхідної кваліфікації чи обов'язку по догляду за дітьми.

Працівники-іммігранти з країн та за межами ЄЕЗ отримують право в'їзду та проживання в Норвегії на дуже різних умовах. Влада Норвегії в основному вільно регулює трудову імміграцію для іноземців з країн за межами ЄЕЗ, а саме на основі потреб Норвегії в робочій силі. Ключовим правилом є те, що для досягнення регульованої міграції, яка є рушієм економічного та соціального розвитку країни, працевлаштування іноземної робочої сили не має перешкоджати місцевій робочій силі, а також ставити під загрозу угоди та правила трудового життя Норвегії.

Існує кілька видів дозволу на проживання для працюючих іммігрантів, умови яких адаптовані до мети перебування та кола осіб. Деякі дозволи є основою для дозволів на постійне проживання та сімейної імміграції, а інші – ні. Деякі дозволи стосуються суто короткострокового перебування і також не можуть бути продовжені.

Перед наданням дозволу на проживання громадянам третіх країн спочатку проводять індивідуальну оцінку ринку праці. Ці оцінки, проведені Норвезьким агентством праці та соціального забезпечення, визначають, чи можуть цю посаду заповнити місцеві працівники чи працівники з ЄЕЗ. Однак, щоб сприяти швидкому працевлаштуванню необхідних працівників, оцінка ринку праці не потрібна, якщо працівник може отримати дозвіл на проживання в рамках схеми квот. Існує дві такі схеми квот: одна для кваліфікованих робітників (6 тис. дозволів на рік) і одна для сезонних працівників сільськогосподарського/лісового господарства. Ці квоти, встановлені Міністерством праці та інклюзії за погодженням з Міністерством торгівлі та

рибальства та Міністерством фінансів, дозволяють спростити процес затвердження дозволу.

Трудова імміграція для некваліфікованих громадян третіх країн може ускладнити інтеграцію на ринку праці в норвезьке суспільство для інших груп іммігрантів. Ось чому існує дуже обмежений доступ до робочої імміграції для некваліфікованих працівників з країн за межами ЄЕЗ, за винятком короткотривалого перебування.

Проте варто зазначити, що багато кваліфікованих робітників-мігрантів у Норвегії, не тільки з країн поза межами ЄЕЗ, зайняті на некваліфікованих посадах, тому що їхня освіта та навчання офіційно не визнаються. У 2016 році було запроваджено схему затвердження іноземних професійних кваліфікацій. Однак за перші чотири роки таке схвалення отримали лише 0,5% жителів [55]. Незважаючи на невелику кількість, ці підтвердження можуть значно підвищити заробітну плату та визнання на робочому місці для осіб, які їх отримують. Проте, враховуючи обмежений обсяг процесу затвердження, ймовірно, багато освічених працівників-мігрантів переведено на некваліфіковані посади.

Іноземні громадяни, на яких поширюється дія Угоди про ЄЕЗ або Конвенції ЄАВТ, не повинні подавати заяву на отримання дозволу на проживання для проживання або роботи в Норвегії. Директива про вільне пересування осіб передбачає, що громадяни ЄЕЗ та члени їхніх сімей можуть вільно пересуватися та змінювати роботу чи місце проживання так само, як і в межах своєї рідної країни, проте вони зобов'язані зареєструватися в поліції, якщо їхнє перебування в країні перевищує термін в три місяці.

Політика трудового життя, як правило, спрямована на максимізацію зайнятості, мінімізацію безробіття та забезпечення безпечних умов праці. Традиційно стандартною моделлю зайнятості є працевлаштування безпосередньо роботодавцем. Однак альтернативні форми роботи, як-от тимчасова зайнятість, працевлаштування через кадрові агентства та незалежних підрядників, стали більш поширеними в деяких секторах. Приблизно дві третини робочої сили працюють повний робочий день на постійній основі, і ця частка дещо вища, ніж середні

показники в ОЕСР та ЄС. Згідно з опитуванням Статистики Норвегії щодо умов праці, більшість працівників повідомляють про сильне відчуття безпеки роботи та незалежності у своїх ролях [60].

Норвезьке суспільство характеризується високим ступенем довіри громадян як одне до одного, так і до влади. Заробітна плата та рівень заробітної плати в галузях зазвичай регулюються колективними договорами між працівниками та адміністрацією. Навіть на робочих місцях без офіційної угоди положення цих угод часто слугують неформальною нормою, якої дотримуються. Однак цей підхід, що базується на довірі та керується нормами, виявився недостатнім перед обличчям зростання трудової імміграції. У Норвегії немає законодавчо встановленої мінімальної заробітної плати, і менше половини працівників приватного сектора охоплені колективним договором.

Приплив трудової імміграції спричинив серйозний тиск на умови в певних частинах ринку праці. У відповідь найбільша робоча організація Норвегії Національна організація Норвегії (LO) ініціювала запровадити закон про узагальнення колективних договорів. Це був важливий крок для забезпечення гідної оплати праці у вразливих галузях [61]. Узагальнення означає, що частини колективного договору застосовуються до всіх працівників певної галузі, фактично запроваджуючи встановлену державою мінімальну заробітну плату у відповідних галузях.

У зв'язку з цим більше не можна платити менше мінімальної ставки, передбаченої колективним договором. З 2022 року узагальнений колективний договір поширюється на будівництво, суднобудування, сільське господарство, прибирання, рибальство, електроенергетику, пасажирські перевезення, вантажні перевезення, готельний та ресторанний бізнес.

Також на фоні зростаючої трудової міграції Норвезька інспекція праці взяла на себе обов'язок перевіряти, чи відповідає оплата праці положенням державної служби. Крім того, Норвезька інспекція праці налагодила співпрацю з іншими урядовими установами, включаючи Податкове агентство Швеції та поліцію, щоб боротися з порушеннями законодавства та запобігати незадекларованій праці.

Трудові іммігранти не є основним центром норвезької інтеграційної політики, оскільки вона, в першу чергу, спрямована на біженців та їхні сім'ї. У норвезькому контексті політику інтеграції можна описати як поєднання заходів, спрямованих на іммігрантів, разом із більш широкими інструментами трудового життя та соціального забезпечення.

Запровадження Закону про інтеграцію призвело до різкої зміни потреби в послугах із поселення, яка швидко перейшла від рекордно низького рівня до рекордно високого. Спочатку муніципалітети були змушені скоротити свою інтеграційну інфраструктуру, щоб швидко її знову збільшити.

Для багатьох органів місцевого самоврядування роботи з поселення були новою практикою. У цей період держава взяла на себе більш активну роль, запровадивши нові вимоги до реалізації муніципальних інтеграційних програм. Крім того, повномасштабне вторгнення Росії в Україну призвело до надзвичайно високого попиту на гнучкість та швидкість регулювання, а також постійних змін до відповідних законів та рекомендацій. Тимчасовий статус українських біженців також вносить елемент невизначеності, який впливає на визначення розмірів, планування та виконання зусиль місцевої інтеграції.

З метою полегшення залучення біженців до соціального та робочого життя Норвегії у 2003 році було запущено нову програму вступу, яка надала біженцям більше формальних прав, включаючи передбачуваний дохід «пільги на вступ» протягом періоду кваліфікації. Однак цю програму 1 січня 2021 року замінив Закон про інтеграцію [62].

Хоча Закон про інтеграцію зберіг багато ключових елементів попередньої програми впровадження, він також запровадив нові заходи та пріоритети. Одна з ключових змін полягає в тому, що тепер держава встановлює жорсткіші вказівки щодо очікуваних результатів для учасників програми, що, у свою чергу, впливає на тривалість їхнього права на безкоштовне кваліфікаційне навчання та вступну допомогу. Консультанти з питань кар'єри повинні враховувати ці нові державні рамки, коли дають рекомендації у своїх інструкціях для учасників.

Закон про інтеграцію регулює дві ключові програми: навчання норвезької мови та соціальних наук для іммігрантів, а також ознайомлювальну програму (introduksjonsprogram). Основна мета закону — сприяти ранній інтеграції іммігрантів у норвезьке суспільство та допомогти їм здобути фінансову незалежність. Інструменти цього закону спрямовані на здобуття іммігрантами мови, формальної кваліфікації, тривалої прив'язаності до ринку праці та в цілому розуміння Норвегії як країни, її законів і порядків.

Біженці віком від 18 до 55 років, які проживають у муніципалітеті за угодою між IMDi та муніципалітетом, мають право та зобов'язані брати участь у ознайомлювальній програмі. Однак, якщо біженець оселяється або переїжджає до муніципалітету без угоди, він може втратити право на участь у програмі. Хоча біженці, як правило, мають свободу пересування в Норвегії, вони повинні проживати у призначеному муніципалітеті, щоб отримати житло та фінансову підтримку [62].

Кінцева мета ознайомлювальної програми визначається за віком та рівнем освіти учасників, як показано в таблиці 2.2.

Водночас ця програма має низку елементів, які учасники мають виконати протягом програми. Цими елементами є картування компетенцій (опитування з метою визначення мовних навичок, освіти, досвіду роботи та іншого), профорієнтація, план інтеграції та складення інтеграційного договору, курс «Управління життям у новій країні», курс батьківського супроводу (за необхідності), 75 годин суспільствознавства (мовою, якою розуміє учасник) та норвезька підготовка до визначеної норвезької цілі. Також додатково може бути призначений індивідуальний адаптований обов'язковий зміст, орієнтований на роботу та навчання та контент, що сприяє інтеграції, якщо це необхідно.

Відповідальними за створення пропозиції є муніципалітет та керівництво округу, до якого належить муніципалітет, а для проведення картування компетенцій також може бути залучено центр надання притулку або приймаючий муніципалітет для прийому притулку (для біженців у приймальні притулку з посвідкою на проживання), а також IMDi (для переміщених біженців) [59].

Таблиця 2.2 – Мета та тривалість ознайомлювальної програми для іммігрантів

Категорія учасників	Кінцева мета	Тривалість програми
Учасники з освітою на рівні старшої школи або вищою	Кваліфікація для вступу у вищий навчальний заклад або для роботи	3–6 місяців (+ 6 місяців)
Учасники до 25 років без освіти на рівні старшої школи або вищої, з основною метою завершити старшу школу	Завершення старшої школи	3–36 місяців (+ 12 місяців)
Учасники до 25 років без освіти на рівні старшої школи або вищої, з іншою метою	Альтернативна мета (наприклад, часткове здобуття старшої чи початкової освіти, працевлаштування)	3-24 місяці (+ 12 місяців)
Учасники з метою завершити старшу школу	Завершення старшої школи	3–36 місяців (+ 12 місяців)
Інші учасники	Часткове або повне завершення початкової чи старшої школи, працевлаштування	3–24 місяці (+ 12 місяців)

Джерело: складено автором на основі [62]

Для звичайних учасників ці елементи є обов’язковими та не залежать від тривалості програми, яку вибрали учасники. Для біженців з тимчасовим, колективним захистом більшість елементів все ще є правом, але не обов’язковим. Визначення того, яку саме форму навчання та підтримки отримує особа, теоретично пристосовується до індивідуальних потреб, але на практиці часто залежить від того, що може запропонувати муніципалітет. У 2015 році всього учасників ознайомлювальної програми налічувалось 17 тис. 940 осіб, а у 2023 році – 31 тис. 716 осіб [31].

Вступна програма включає також стандартизовані елементи, які вимагають від учасників програми та роботодавців участі в навчанні, зокрема мови, та

освоєння у трудовому житті країни. Одним з таких елементів є практика, що включає себе стажування з метою здобування необхідного робочого досвіду, компетенцій, а також освоєння та практики норвезької мови у робочому середовищі. Іншим таким елементом є Швидкий шлях до роботи (Hurtigspor), що прискорює вихід учасника на норвезький ринок праці, та може бути застосований лише для осіб, що вже мають кваліфікацію чи досвід роботи. Також для біженців із статусом тимчасового колективного захисту був розроблений адаптований варіант Швидкого шляху, який забезпечує швидкий доступ до тимчасового дозволу на роботу та розробляє шляхи поєднання навчання з роботою [63].

Пропозиція про включення стандартизованого елемента орієнтованого на роботу надходить не для учасників програми. Імовірність бути зареєстрованим пов'язана як з індивідуальними, так і з муніципальними факторами. Чоловіки, молодь та учасники з України дещо частіше отримують робочі пропозиції, ніж інші. Учасники в муніципалітетах з меншою кількістю поселень біженців мають меншу ймовірність бути зареєстрованими з орієнтованим на роботу змістом порівняно з тими в муніципалітетах з більшою кількістю поселень біженців. Крім того, учасники муніципалітетів, де вступна програма знаходиться в межах Норвезького управління праці та соціального забезпечення, мають меншу ймовірність отримати будь-яку пропозицію, орієнтовану на роботу, а тим, хто отримує таку пропозицію, в середньому пропонують менше годин. Цікаво, що ситуація на місцевому ринку праці, здається, не впливає на те, чи отримують учасники заходи, орієнтовані на роботу, але впливає на кількість годин, які їм пропонують для цих заходів.

Як правило, служба у справах біженців зв'язується з роботодавцями та організовує стажування, проте є варіанти, коли учасники самі знаходять для себе перспективне місце для робочої практики. У такому випадку вони мають подати цю пропозицію на розгляд до кураторів, що координують виконання всіх необхідних елементів програми, для з'ясування необхідних умов подальшої співпраці. Для роботодавців мотивацією до працевлаштування учасника

навчальної програми є переважно потреба у робочій силі, а також це пов'язано із соціальною відповідальністю та репутацією компанії.

До 2021 року біженці та іммігранти мали право шукати професійної орієнтації нарівні з рештою населення, проте тепер профорієнтація отримала офіційне місце в апараті інструментів інтеграційної політики. За загальним правилом, новоприбулі біженці в Норвегії тепер мають право та обов'язок брати участь у профорієнтації. У цьому випадку право та обов'язок означають, що особа має право отримати пропозицію щодо професійної орієнтації та що відповідна особа повинна її виконувати. Профорієнтація повинна сприяти тому, щоб особа могла зробити свідомий вибір щодо роботи та освіти, а також щоб програма вступу була адаптована до потреб особи. Після завершення профорієнтації окремому учаснику має бути дана рекомендація щодо роботи чи освіти.

У Норвегії немає офіційної політики щодо надання мовної підготовки або іншої підтримки інтеграції включно з ознайомлювальною програмою для інших груп іммігрантів, таких як трудові мігранти та ті, на яких поширюється Угода про ЄЕЗ. Відсутність таких заходів посилює розрив між працівниками-мігрантами та місцевою працею на робочому місці, оскільки працівники-мігранти, швидше за все, менше знають про свої права на роботі. Це може призвести до зниження рівня оплати праці та умов праці, що зрештою підірве норвезьку модель виробничих відносин, засновану на співпраці.

Робоче місце розглядається як важлива арена для вивчення мови та соціальної інтеграції. Однак, коли колеги намагаються ефективно спілкуватися один з одним, можуть виникнути нові розбіжності. Щоб вирішити практичні проблеми, деякі підприємства вдалися до поділу працівників за національністю. Опитування польських робітників-будівельників в Осло в 2010 році виявило, що більше половини розмовляли переважно польською на роботі та працювали виключно з іншими польськими колегами. Подібна тенденція спостерігалась й надалі: опитування 2020 року показало, що менше половини поляків і литовців, які проживають на території Норвегії, розмовляли на роботі норвезькою. Більше того, 30% повідомили, що мало розмовляють норвезькою, а 8% взагалі не розмовляють

норвезькою [55]. Інтеграційна політика щодо трудових мігрантів припускає, що робота є основним засобом інтеграції, а працівники можуть покривати витрати на мовне навчання самостійно або доручити це своїм роботодавцям. Це відрізняє Норвегію з-поміж інших скандинавських країн, так як Швеція та Данія забезпечують мовну підготовку для працівників-мігрантів, визнаючи, що знання мови є важливим для повноцінної участі в роботі та суспільному житті, незалежно від причини імміграції.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ

3.1. Виклики та можливості взаємодії України та Норвегії у контексті регулювання міграційної політики

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 4 березня Рада ЄС вирішила ввести в дію Директиву про тимчасовий захист, а 11 березня Норвегія застосувала розділ 34 Закону про імміграцію для надання тимчасового колективного захисту українцям, які шукають притулку в Норвегії.

Це положення надає уряду повноваження забезпечувати колективний захист у ситуації масового біженства та дозволяє проводити групову оцінку, а не індивідуальну оцінку заяви, тобто автоматично надавати дозвіл на проживання особам, що підпадають під колективний захист. Уряд має констатувати факт масової міграції для запуску механізму колективного захисту, також уряд через Короля в Раді визначає, коли припинити дію колективного захисту.

Запропонована схема використовувалася раніше двічі – спочатку у відповідь на масовий виїзд з Боснії на початку 1990-х років, та пізніше з Косово наприкінці 1990-х років. Обидві ситуації стосуються великої кількості людей, які прибули з одного регіону протягом короткого періоду часу та в обох випадках біженці отримали тимчасові дозволи на перебування в Норвегії. Через затяжну війну та заворушення у Боснії ті, хто бажав залишитися в Норвегії, отримали на це дозвіл. Проте в Косово бойові дії швидко припинилися, і більшість етнічно переміщених біженців, які прибули до Норвегії влітку 1999 року, повернулася тієї ж осені.

Директорат у справах іноземців (UDI) повідомив, що починаючи з лютого 2022 року було подано понад 86 599 заяв на колективний захист, 84 296 з яких було схвалено. Станом на кінець жовтня 2024 року під колективним захистом знаходилось 77 213 українців [64]. Це є найбільший показник серед всіх

скандинавських країн. Крім того, темпи зростання заявників були найвищими серед усіх країн ЄС та ЄАВТ. Проте після низки обмежень пільг, житлових пропозицій та поправок до умов механізму колективного захисту, що набирали чинності протягом 2023 року, відбулось значне скорочення кількості прибулих у 2024 році (рис. 3.1). До Норвегії у 2024 році прибуло приблизно на 40% менше українців порівняно з аналогічним періодом минулого року.

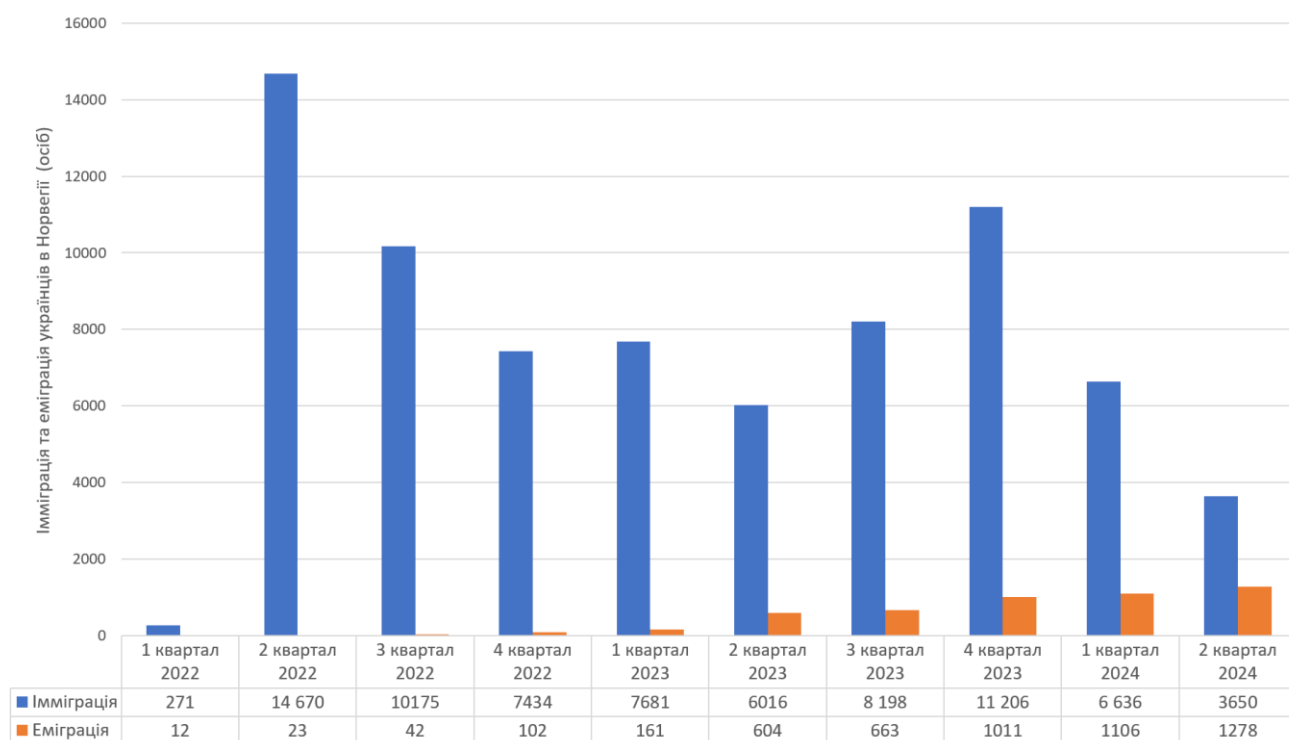

Рисунок 3.1 – Імміграція та еміграція українців в Норвегії щоквартально, 2022 – 2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [31]

У спробах забезпечити контроль над імміграцією та інтеграцією українських біженців, у грудні 2023 року уряд Норвегії ввів нові обмеження прав, якими раніше користувалися українські іммігранти, та запропонував посилити деякі чинні правила. Перш за все, був скасований виняток для українців з тимчасовим колективним захистом із загальної інструкції Міністерства юстиції та надзвичайних ситуацій для UDI про втрату дозволу на проживання у разі відвідин країни, з якої шукач притулку приїхав. Таким чином, українці не зможуть поїхати

в Україну та повернутись без наслідків для свого дозволу. Норвегія стала першою європейською країною, яка обмежила вільний проїзд між Україною та Норвегією для тих, хто має статус тимчасового захисту. Також у загальній інструкції зазначено, що у дуже особливих випадках можна буде відвідати рідну країну, проте які конкретно це ситуації та який допустимий термін у документі не вказано. Додаткові зміни включали обмеження на допомогу дітям протягом першого року та нижчі стандарти розміщення для новоприбулих [65].

Перш ніж надати шукачу притулку дозвіл на проживання Директорат у справах іноземців (UDI) та Імміграційна апеляційна рада (UNE) оцінюють рівень безпеки районів, звідки приїхали ці іммігранти. Подібна оцінка є стандартною процедурою, яка проводиться в обов'язковому порядку по відношенню до всіх країн. Раніше всю територію України було оцінено небезпечною через військовий стан, тому шукачам притулку з України не було відмовлено у наданні дозволу на підставі безпечності території. Проте з травня 2024 року були внесені зміни до положення про імміграцію, згідно з якими деякі території України, зокрема Львівська, Волинська, Тернопільська, Закарпатська, Івано-Франківська та Рівненська було визнано безпечними для повернення [66].

У такому разі система колективного захисту не буде застосована до осіб, які мали постійне місце проживання на визначених безпечних регіонах починаючи з жовтня 2024 року. Осіб, які вже отримали захист в Норвегії, ці зміни стосуватись не будуть, проте тепер кожну заяву новоприбулих українців на колективний захист розглядатимуть індивідуальному порядку разом з оцінкою потреби у захисті. Винятки зроблені для заявників, яким пропонується медична евакуація до Норвегії через схему цивільної готовності ЄС, UCPM (Medevac) та також супроводу.

Уряд Норвегії наголошує на тимчасовому характері отримання дозволів на проживання. Понад 70% муніципальних керівників вважають українських біженців цінними для місцевих ринків праці, особливо в районах, де чисельність населення скорочується. Однак відсутність довгострокового плану обмежує їх здатність розробляти комплексні стратегії інтеграції та участі робочої сили. Цей брак

впевненості впливає як на здатність біженців планувати майбутнє, так і на готовність муніципалітетів інвестувати в більш постійні зусилля з інтеграції.

Незважаючи на те, що багато біженців мотивовані інтегруватися, тимчасова перспектива може стримати їх від інтенсивного вивчення норвезької мови та довгострокових зусиль щодо інтеграції, особливо з огляду на потенційне очікування репатріації.

Невизначеність навколо тривалості перебування українських біженців у Норвегії створює кілька викликів для розробки інтеграційного плану, а саме:

- визначення розмірів апарату прийому та інтеграції в муніципалітетах;
- досягнення правильного балансу між швидкістю та якістю для окремих учасників;
- забезпечення достатньої гнучкості для задоволення унікальних потреб учасників.

Країни Північної Європи демонструють складну історію міграції та поселення біженців. Порівняно з іншими європейськими країнами, вони, як правило, виявляють більшу відкритість до змішаної міграції, але також часом опускаються нижче середнього рівня прийняття. Формуючи політику, Норвегія часто орієнтується на сусідні країни зі схожими принципами та культурними складовими, приділяючи особливу увагу Швеції. Після міграційної кризи 2015 року Швеція зазнала значних змін у політиці, прийнявши більш обмежувальний підхід, щоб країна не вважалася привабливішою за інші європейські країни.

У серпні дослідницький фонд Fafo опублікував записку, в якій наголошується, що Швеція надала українським біженцям набагато менше прав і значно меншу фінансову підтримку порівняно з Норвегією. Припускається, що це призвело до меншої кількості прибуття до Швеції, а підхід Швеції сприяв швидкій інтеграції українських біженців на ринок праці, знижуючи короткострокові витрати від раптової імміграції. Дані показують, що більшість українців працездатного віку в Швеції мали певну форму оплачуваної роботи до весни 2023 року. Однак ці роботи, як правило, знаходяться в секторах, де переважає імміграція, які часто є тимчасовими, з неповним робочим днем та фізично виснажливими [67].

У Норвегії муніципалітети стикаються з проблемами, пов'язаними з житлом, освітою та медичними послугами через збільшення прибулих, тому часто можна зустріти дискурс навколо обраних Швецією підходів до інтеграції мігрантів. Тим не менш, більш стійкою стратегією може бути посилення формальних навичок біженців до того, як вони вийдуть на ринок праці, а не зосередження на короткостроковому самозабезпеченні. Переміщені українці загалом цінують вступну програму, яку вони мають право відвідувати, однак влада Норвегії все більше намагається скорочувати час адаптації та підштовхувати українців до швидшого переходу на трудову діяльність.

Дебати щодо надання пріоритету мовній підготовці, яку часто підтримують норвезькі вчителі, проти швидкого працевлаштування, якому віддають перевагу служби біженців, тривають давно, але посилюються з напливом українських біженців. Біженці з вищою освітою, як правило, призначаються на більш короткі, орієнтовані на роботу програми від шести місяців до одного року. Однак ця структура виявилася складною для українців, яким часто бракує достатнього знання англійської мови, що ще більше заважає швидкому працевлаштуванню.

Загалом, українські біженці вважають недостатнє знання норвезької мови основною перешкодою для отримання відповідної роботи. Хоча більшість шукачів вмотивована вивчати мову, але в освітній програмі допоміжною є англійська мова, а не українська, що уповільнює процес навчання і тому більшість змушена погоджуватися на роботу, яка може не відповідати їхній попередній освіті та досвіду. Потенційні роботодавці часто вимагають або твердо віддають перевагу певному рівню володіння норвезькою мовою, що ще більше ускладнює пошук роботи для біженців.

Незважаючи на це, українці працевлаштовуються швидше, ніж інші групи біженців. Після двох років проживання лише 25% або навіть менше біженців із Сирії, Еритреї та Афганістану працюють. Натомість 44% українських біженців знаходять місце роботи за той самий період. Різниця у швидкості працевлаштування особливо помітна для українських жінок – 42% працюють через два роки, порівняно з лише 8% жінок в інших групах біженців (рис. 3.2).

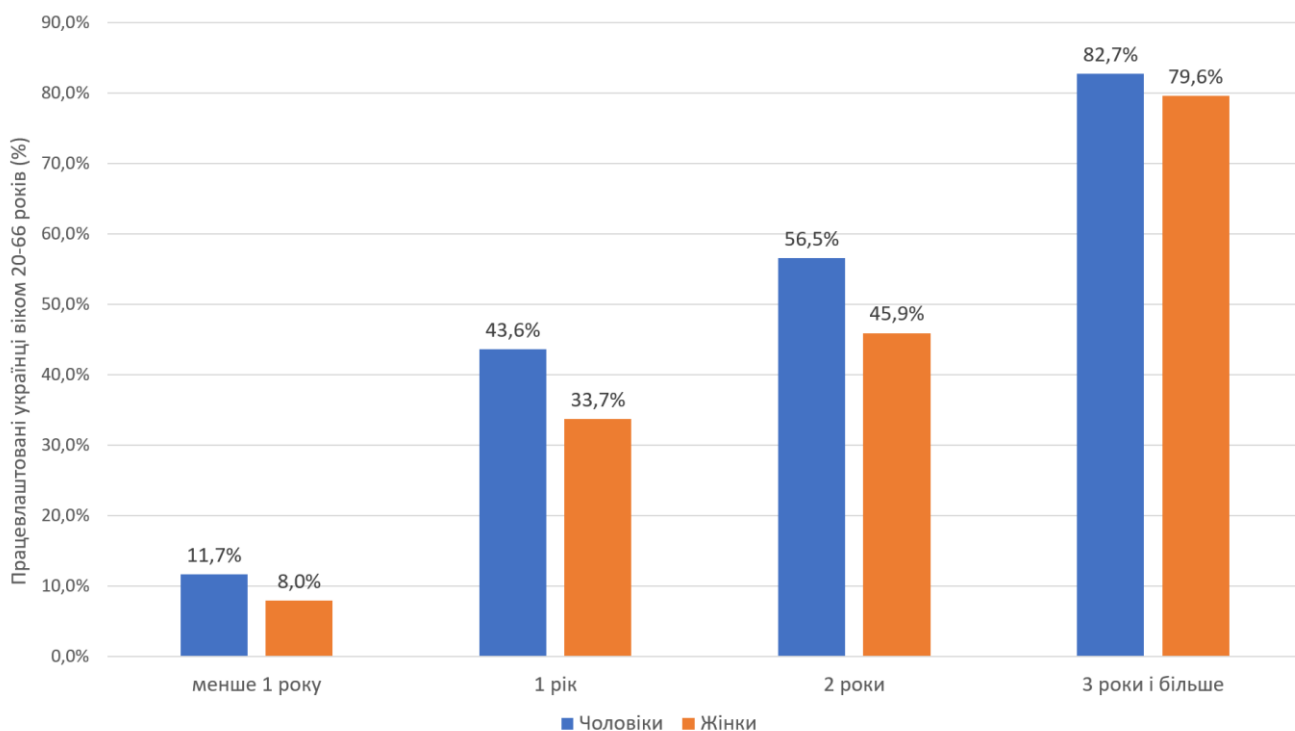

Рисунок 3.2 – Працевлаштовані українці віком 20 - 66 років за тривалістю проживання та статтю, %.

Джерело: складено автором на основі [68]

У Норвегії вже зафіксовано рекордну кількість і швидкість прибуття та поселення біженців у муніципалітетах. Однак перспективи продовження швидкого врегулювання є менш обнадійливими. У опитуванні рад муніципалітетів у 2023 році майже 25% повідомили про досягнення межі повної потужності для розміщення біженців і про неможливість прийняти більше. Крім того, три чверті служб у справах біженців заявили, що найближчим часом їхній муніципалітет зможе прийняти лише обмежену кількість біженців. Обмеження можливостей, особливо у сфері забезпечення житлом, служби зайнятості та загальних муніципальних ресурсів, створюють серйозні проблеми для подальшого поселення біженців.

Багато муніципалітетів сприймають брак житла як основну перешкоду для подальшого поселення та закликають до проведення необхідних державних заходів для вирішення цієї проблеми, таких як гранти на купівлю, оренду, будівництво та ремонт будинків і будівель. Крім того, спроможність Норвезького управління праці

та соціального забезпечення (NAV) виконувати свої функції у повній мірі піддається сумніву. У більшості муніципалітетів служба для біженців розширилася, щоб обслуговувати наплив нових прибулих з України. Однак, за словами респондентів муніципального опитування та працівників NAV, не було загального збільшення спроможності підтримувати велику кількість біженців, які потребують державної допомоги після завершення програми впровадження. Значна частка учасників вступної програми залишаються безробітними після закінчення програми, що змушує їх шукати фінансової підтримки та допомоги з працевлаштування від NAV.

Тимчасовий характер перебування українських біженців у Норвегії ускладнює муніципалітетам планування та потенційне розширення можливостей загального обслуговування. Деякі муніципалітети посилаються на нестабільність і непередбачуваність майбутнього фінансування як на перешкоду для розширення своїх можливостей. Муніципалітети отримують грант на вступ на душу населення протягом п'яти років за кожного біженця, якого вони поселяють.

Гранти для біженців прив'язані до місця проживання біженця в муніципалітеті. Якщо біженець переїжджає назад в Україну або в інший норвезький муніципалітет, державне фінансування припиняється. Ця невизначеність ускладнює для муніципалітету планування наперед, оскільки потенційна втрата фінансування становить значний фінансовий ризик, особливо якщо муніципалітет прагне уникнути тимчасового найму персоналу.

Баланс між центральним керівництвом і місцевою автономією в наданні муніципальних послуг є темою постійного обговорення у сфері інтеграції. Незважаючи на те, що в останні роки спостерігається тенденція до посилення централізованого контролю, норвезькі муніципалітети традиційно користуються значною місцевою свободою дій у реалізації національної політики інтеграції.

Муніципалітет одного з найбільших міст Норвегії – Драммена в лютому 2024 року під час узгодження кількості біженців, яку може прийняти муніципалітет, проголосував за рішення приймати виключно мігрантів з України. Цю пропозицію висунули чотири правоцентристські партії, попередньо

запропонувавши також зменшити рекомендовану Управлінням з питань інтеграції та різноманітності кількість мігрантів для прийому. Міська рада міста пояснила свою позицію тим фактом, що українців легше інтегрувати, а більша кількість людей незахідного походження буде «перешкодою для інтеграції». Проте пізніше це рішення визнали дискримінаційним за національною ознакою.

Ця ситуація спричинила потребу у проведенні додаткових досліджень в частині прагнення муніципалітетів до свободи у вирішенні питань пов'язаних з імміграцією та інтеграцією. Результати проведених інтерв'ю та опитувань муніципальних службовців різних громад Норвегії показали, що деякі муніципалітети хочуть більш чітких директив і більш детальних правил для забезпечення послідовного тлумачення та застосування законодавства. Інші наголошують на необхідності гнучкості на місцевому рівні для адаптації національного законодавства до місцевих умов, особливо в періоди великого потоку іммігрантів.

3.2. Узгодження міграційної політики Норвегії та України

5 лютого 1992 року було підписано протокол між Україною та Норвегією про започаткування дипломатичних відносин, що базуються на засадах суверенної рівності, поваги, непорушності кордонів і невтручання, як визначено Статутом ООН. З моменту проголошення Україною незалежності в 1991 році Норвегія активно підтримує українські реформи та її прагнення до європейського співтовариства. Після широкомасштабного російського вторгнення у 2022 році уряд Норвегії постійно надавав як гуманітарну, так і військову допомогу, схвалював санкції проти Росії та підтримував відданість України захищати свій суверенітет.

Норвезький парламент Стортинг на початку 2023 року схвалив знакову ініціативу допомоги Україні, відому як програма Нансена. У рамках цієї програми Норвегія зобов'язується надати Україні 75 мільярдів норвезьких крон військової та цивільної допомоги в період з 2023 по 2027 рік. На 2023 рік програма виділила

приблизно 19,9 мільярда норвезьких крон, з яких 8,9 мільярда норвезьких крон спрямовано на цивільну та гуманітарну підтримку, а 11 мільярдів норвезьких крон – на військову допомогу.

Внески Норвегії в рамках цієї програми зосереджені на трьох основних сферах:

- значна військова допомога, включаючи системи протиповітряної оборони, артилерійські боєприпаси та співробітництво з Великою Британією для посилення військово-морського потенціалу України;
- комплексна цивільна підтримка, спрямована на важливу інфраструктуру та державні функції, такі як енергетика, ядерна безпека та охорона здоров'я;
- термінова гуманітарна допомога, зокрема для прифронтових районів та окупованих територій.

Також програма Нансена передбачає значні зусилля для відбудови України, що сприяє також поверненню українців та створенню майбутнього для них на Батьківщині. Уряд Норвегії пояснює це тим, що перебування біженців з України в Норвегії має бути тимчасовим, і що необхідно створити умови для їх повернення, коли ситуація це дозволить.

Одним з інструментів стимулювання до повернення на батьківщину зараз в Норвегії є одноразова грошова виплата на повернення. Її виплачують біженцям та особам, що проживають в країні з гуманітарних міркувань, з метою забезпечити фінансову допомогу для інтеграції на перший час приїзду. Після виплати та перетину кордону, мігрант може повернутись назад в Норвегію, але він мусить повернути суму виплати повністю або частково. Розмір погашення допомоги на повернення залежить від тривалості перебування особи на території рідної країни [69].

Наразі програми, що стосуються повернення та репатріації українських біженців в Норвегії переглядаються, враховуючи цілу низку національних та міжнародних аспектів. Триває робота з розробки та обговорення заходів, які передбачають майбутні дії з підтримки тих, хто має намір повернутися в Україну,

враховуючи потреби України у воєнний час та прогнозуючи відбудову країни у повоєнний.

Серед стратегічних цілей, які були описані у Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року, що прийнята Кабінетом Міністрів України у вересні 2024 року, першим пунктом є забезпечення умов для зростання населення за рахунок міграції та скорочення виїзду українців за кордон [70].

В умовах масового переселення, яке переживає Україна, уряд прагне повернути своє населення шляхом створення стимулів для добровільної реєміграції, що є єдиним допустимим шляхом згідно принципів Управління Верховного комісара ООН з питань біженців. Україна потребує робочої сили та підтримки демографії, оскільки серед переселенців багато жінок і дітей.

Відповідальність за створення умов для репатріації в першу чергу лежить на країні походження, проте міжнародна спільнота висловила готовність надати підтримку та допомогу. Це включає усунення перешкод для добровільної репатріації та підтримку реінтеграції осіб, які повертаються. Така допомога може передбачати сприяння розвитку в країнах, куди повертаються біженці, а також безпосереднє забезпечення репатріантів засобами до існування та допомогу у вирішенні житлових, земельних та майнових питань.

Українці відрізняються від традиційних груп, на які спрямовані програми повернення та репатріації. Громадяни України мають безвізовий доступ до Шенгенської зони. Багато з них мають відносно високий рівень освіти, трудові та соціальні навички. Ці обставини вказують на те, що чимало українців можуть знову залишити Україну та виїхати до інших країн для роботи або навчання. Довгостроковість і сталість є важливими аспектами при розробці заходів.

Для Норвегії важливо розробити стимули, які збалансують мотивацію до повернення та репатріації, водночас уникаючи рівня підтримки, який суттєво відрізняється від того, що пропонують інші європейські країни. Надто вигідний рівень підтримки в Норвегії може призвести до підвищеної вторинної міграції, тобто біженці можуть приїжджати до Норвегії після перебування в іншій країні поза межами України.

Норвегія бере участь у кількох форумах ЄС, де обговорюється питання щодо біженців з України. Найважливіші з них – це зустрічі ЄС у сфері правосуддя та внутрішніх справ, платформа солідарності для України, яка є форумом Єврокомісії для розподілу тягаря та координації, а також система цивільного захисту ЄС (UCPM). Ключовою ціллю є оцінка доцільності співпраці з країнами Північної Європи або ширшим колом країн, та у випадку створення загальноєвропейських програм для повернення, розглянути можливість приєднання до них. Приймаючи рішення, норвезька влада зобов'язана дотримуватись Конвенції про статус біженців 1951 року та Європейської конвенції про права людини 1950 року.

Норвезький інститут міських і регіональних досліджень (NIBR) провів опитування українських біженців у 2022 та 2023 роках, щоб оцінити перспективи їхнього повернення. На рисунку 3.3 порівнюються позитивні відповіді на поставлені респондентам твердження, які свідчать про зростання небажання повертатися в Україну протягом цього періоду.

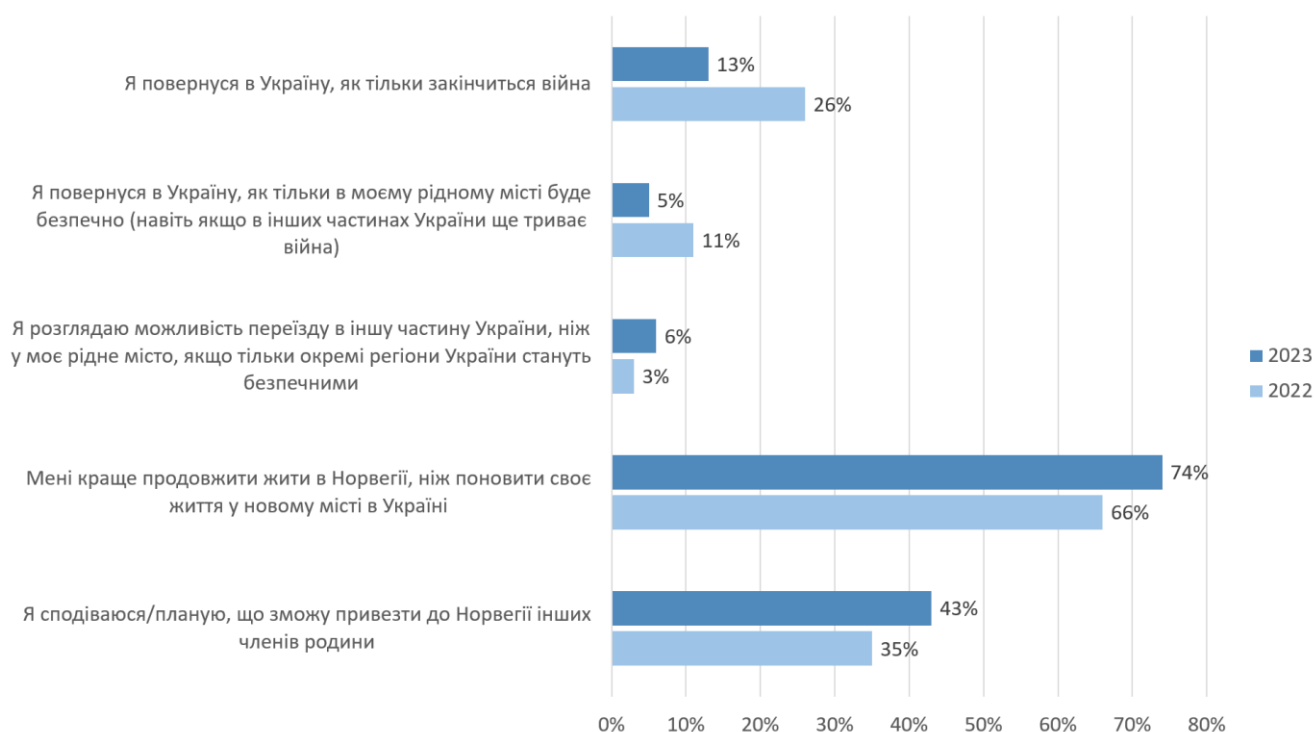

Рисунок 3.3 – Опитування українських біженців у Норвегії стосовно перспектив повернення, 2022 – 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [71]

Крім того, тепер більше респондентів очікують, що до них у Норвегії приєднаються додаткові члени родини порівняно з 2022 роком.

Що стосується конкретних демографічних груп, дані показують, що чоловіки значно рідше, ніж жінки, розглядають можливість повернення, а ті, у кого є діти до 18 років (більшість із яких перебувають у Норвегії разом з респондентами), більш схильні залишатися. Вік також впливає на мотивацію, а саме молодші версти населення висловлюють більше бажання залишитися в Норвегії. Попередній рівень освіти не впливає на прийняття рішення, проте знання англійської мови знижує мотивацію повернутися в Україну.

Ключовим фактором, який впливає на плани українських біженців на майбутнє, є їхня оцінка тривалості війни. Ті, хто вірить, що війна закінчиться до 2025 року, значно більше мотивовані повернутися в Україну. Примітно, що перші прибулі до Норвегії (до червня 2022 року) є найменш мотивованими повернутися. Це підтверджує думку про те, що чим довше біженці проживають у Норвегії, тим більше вони схильні залишитися [72].

Якісні інтерв'ю, проведені у 2022 році, показали, що українські біженці швидко зміщують свою увагу на інтеграцію в норвезьке суспільство, а не на планування негайного повернення в Україну. Більшість опитуваних зазначила, що вони вже зав'язали нові дружні стосунки в Норвегії, звикли до своїх повсякденних справ, прийняли норвезький спосіб життя та набули достатніх знань норвезької мови, щоб отримати просту роботу [71]. Враховуючи ці тенденції, важливо впроваджувати програми, які сприятимуть збереженню зв'язків з Україною, та поступово створювати стимули для добровільного повернення. Щоб програма повернення була більш ефективною, Норвегія вже зараз має розпочати впровадження заходів, що полегшуватимуть мотивацію українців на повернення в майбутньому.

Директорат у справах іноземців (UDI) наразі адмініструє дві індивідуальні програми підтримки: для повернення та репатріації. Програма повернення призначена для іноземців, які легально перебувають у Норвегії, включаючи осіб з колективним захистом, які бажають повернутися на Батьківщину. Також створено

спеціальну програму повернення для пацієнтів, евакуйованих з медичних причин, та їхніх родичів, які бажають повернутися в Україну. Підтримка добровільної репатріації та примусового повернення поширюється на іноземців, які не мають законного права на перебування в Норвегії. Сьогодні це мало стосується українців, але може стати актуальним, якщо потреба в захисті зникне.

У минулому в Норвегії вже реалізовувалися програми повернення для Боснії та Герцеговини та Косово, які мали колективний захист, у 1990-х роках. Ці програми поєднували індивідуальну підтримку з різними формами допомоги місцевим громадам у країні походження, орієнтованими, зокрема, на осіб похилого віку та людей з певною кваліфікацією. Незважаючи на це, у Норвегії ще не було досвіду створення умов для повернення та репатріації в таких масштабах і за умов, які склалися в Україні. Тому існуючі норвезькі програми підтримки повернення та репатріації не адаптовані до потреб, що виникли через цю ситуацію. Питання полягає в тому, як найкраще мотивувати до повернення, а згодом і до репатріації в Україну.

Між аналітиками та лідерами політичних партій Норвегії відбуваються постійні дискусії щодо необхідності в нових, комплексних рішеннях, що стосується підтримки України та її громадян. В час невизначеності, коли неможливо прогнозувати розвиток війни в Україні виникає потреба в поступовому, адаптивному та індивідуальному підході до повернення та репатріації, відповідно до розвитку подій, до розроблених заходів безпеки та стабілізації в Україні та до потреб людей.

Багато хто вже зараз повертається з Норвегії в Україну, як із використанням, так і без використання виплати для повернення. Доцільним в цій ситуації є створення окремої програми повернення як пілотний проєкт, що може стати основою для постійної програми після ухвалення рішення про майбутній статус українців в Норвегії. З часом може стати актуальним запровадження програми репатріації для українців без законного права на перебування, якщо багато українців більше не потребуватимуть захисту.

Згідно з опитуванням МОМ, основними причинами повернення біженців в Україну були більшою мірою емоційні, ніж економічні фактори, а саме туга за батьківщиною та возз'єднання сім'ї [73]. Оскільки зміни в політиці колективного захисту обмежили поїздки в Україну, підтримувати зв'язок з батьківщиною стало ще важче. Українська діаспора в Норвегії спільно з норвезькими меценатами залучають дорослих та дітей до української культурної та освітньої громади. Наразі існує дев'ять українських культурно-просвітницьких організацій і три недільні школи в різних містах Норвегії. Їхні головні цілі включають об'єднання, освіту та волонтерство [74].

Для багатьох українських батьків-біженців у Норвегії благополуччя їхніх дітей є рушійною силою власних ключових рішень. Захист майбутнього своїх дітей, для більшості був основним мотивом для пошуку притулку в Норвегії, яка широко сприймається як безпечна, доброзичлива до дітей країна, де про них добре піклуються та захищають. Українські біженці підтверджують високу задоволеність своїм досвідом у норвезьких дитсадках, школах та ширшій соціальній інтеграції. Діти швидко опановують нові мови та легко налагоджують співдружність в різних соціальних середовищах, досягаючи як структурної інтеграції (доступ до закладів), так і реляційної інтеграції (встановлення соціальних зв'язків та ідентичності).

Найбільш гострою проблемою для українських дітей-біженців є проблема навігації в системах подвійної освіти. Хоча Міністерство освіти і науки України визнає освіту, отриману за кордоном, деякі основні предмети, як-от українська мова, література та історія, є обов'язковими для вступних іспитів до національного університету. Це викликає занепокоєння батьків тих дітей, які планують повертатися в Україну та хочуть, щоб їх діти здобували вищу освіту на батьківщині. Проблему вивчення рідної мови націлена розв'язати програма Нансена, яка надає фінансову підтримку для навчання української мови в Норвегії, що полегшить дітям перехід до української школи та освіти.

Додатково до невизначеності, тимчасовий характер статусу колективного захисту означає, що українські біженці не впевнені у своєму довгостроковому майбутньому. Багато хто висловлює стурбованість потенційними труднощами в

отриманні офіційного визнання років, проведених у норвезькій шкільній системі, якщо вони повернуться в Україну. Перебуваючи між двома дуже різними освітніми рамками, українські сім'ї біженців стикаються з критичним вибором щодо балансу між навчальними потребами своїх дітей і майбутніми перспективами.

Програма повернення повинна також мати цілісний підхід до забезпечення доступу до базових потреб цільової групи, тому підтримка програми Нансена є важливою в контексті цілей уряду щодо репатріації. Цією програмою передбачено підтримка секторів в Україні, які сприяють створенню робочих місць, що можуть бути актуальними для українців, які повертаються. Серед таких секторів – будівництво, освіта, охорона здоров'я та догляд.

Українці з відповідною освітою та професійною підготовкою будуть затребувані як у Норвегії, так і в інших європейських країнах. Це та ж робоча сила, в якій Україна має потребу. Українці з відповідною кваліфікацією, які повертаються, можуть бути цінними ресурсами як на етапі гуманітарної допомоги, так і в довгострокових заходах з відбудови. Українська влада прагне встановити партнерство з ЄС для діалогу щодо цих суперечливих інтересів, і це може стати питанням балансування також і для Норвегії.

3.3. Пропозиції щодо удосконалення інституційного механізму управління міграцією

Міграційні хвилі, особливо остання криза біженців з України, призвели спочатку до швидкого розширення, а потім до різкого скорочення муніципальних ресурсів життєзабезпечення громад Норвегії. Мінливі потреби та непередбачувані проблеми, з якими стикнулися приймаючі громади, створили труднощі з обслуговуванням муніципальної інфраструктури. Збільшення міграційного приросту вже зараз дає суттєве навантаження на систему соціального забезпечення, особливо це стосується безробітних мігрантів та людей похилого віку, що створює фінансові виклики для регіональних муніципалітетів. До того ж очікується, що впродовж відносно короткого часу старіння населення проявиться практично в усій

країні, а це вже може ускладнити механізми системи доходів на національному рівні.

Системи коригування доходів і витрат у розподілі вільних доходів через так звану систему доходів, яка зараз діє в Норвегії, є вкрай важливими для забезпечення якісних послуг для населення по всій країні, незалежно від місця проживання. Система доходів, зокрема, має механізми, що перерозподіляють доходи до комун з обмеженими ресурсами і великими відстанями, а також до комун, де велика частка населення належить до вікових груп, які потребують соціальних послуг. Таким чином, система доходів є механізмом для вирішення демографічної проблеми з високим навантаженням на утримання в окремих комунальних громадах. Це означає, що муніципалітети в регіонах не залежать лише від доходів власного населення для надання якісних послуг. Це - хороша система для надання якісних послуг по всій країні, і вона має бути збережена. Задля запобігання фінансових викликів в окремих муніципалітетах можна збільшити гнучкість та швидкість реагування системи на аналіз поточного стану, тенденції та прогнози майбутніх викликів.

Залишається гострою проблема залучення медичних та соціальних працівників. Якщо б ця проблема була обмежена лише до регіональних комун, зростаючі потреби в догляді можна було б розглядати як можливість для створення нових робочих місць, джерел доходу та основи для залучення нових мешканців. Проте зростаючий попит на медичних та соціальних працівників на національному рівні, разом із обмеженою кількістю навчальних місць, вже створює значні труднощі із залученням персоналу як у регіональних, так і в центральних комунах. Зі збільшенням міграційного приросту, попит на медичні та соціальні послуги тільки зростає. Прогнози свідчать, що конкуренція за робочу силу ще більше посилиться, якщо не вдасться досягти кращого балансу між пропозицією та попитом на медичних і соціальних працівників.

Від початку повномасштабної війни в Україні норвезькі фахівці не лише лікують українських пацієнтів, а й навчають мультидисциплінарні команди українських медичних закладів в рамках україно-норвезького проєкту при

реабілітаційному центрі «Сунас» в Норвегії [75]. Як було зазначено вище, серед українських мігрантів в Норвегії висока частка людей з вищою та професійною освітою, у тому числі медичною. Організація додаткових навчань з мови та курсів ознайомлення з особливостями системи охорони здоров'я Норвегії для українських біженців з медичною освітою пришвидшили б інтеграцію необхідних спеціалістів.

Залучення іноземних студентів до навчання та створення умов для їхнього працевлаштування після випуску є також ефективним механізмом для вирішення проблеми дефіциту робочої сили. Ці студенти, отримуючи освіту відповідно до потреб місцевого ринку праці, стають готовими фахівцями, які вже адаптовані до мовного та культурного середовища. Такий підхід сприяє економічному розвитку через освітню галузь та допомагає компенсувати демографічний спад і старіння населення [76].

В Норвегії майже половина таких студентів залишають Норвегію, головною причиною чого є висока вартість життя. Хоча більшість тих, хто залишається, знаходять роботу на повний день, особливо в галузях із критичним попитом (охорона здоров'я, соціальне забезпечення, педагогіка), рівень еміграції залишається високим — 50,6% [77].

Ситуацію погіршило запровадження плати за навчання для студентів із країн за межами ЄС/ЄЕЗ та Швейцарії, що призвело до різкого скорочення кількості іноземних студентів у Норвегії. Щоб частково компенсувати це, уряд запровадив стипендії для студентів із країн, що розвиваються, проте їх кількість (200 стипендій на два роки) є недостатньою для вирішення проблеми. Міжнародна конкуренція за студентів вимагає створення привабливих умов, таких як доступне навчання, фінансова підтримка та прості процедури працевлаштування після випуску. Норвегія має розробити стратегії, які дозволять зберегти цей цінний людський капітал, враховуючи його значення для стабілізації ринку праці та довгострокового демографічного балансу.

Норвезькі муніципалітети стикаються з критичними проблемами в розселенні біженців, насамперед через гостру нестачу доступного житла. Цей дефіцит був особливо проблематичним у періоди високого потоку населення, коли

швидке зростання населення внаслідок міграції посилював тиск на існуючий житловий фонд, напружуючи місцеві ресурси. Дефіцит житла впливає на здатність муніципалітетів швидко розселити біженців, що призводить до тривалих періодів очікування та тимчасового проживання, яке часто є дорогим і недостатнім для довгострокових потреб інтеграції.

Для вирішення цих проблем переселення та житла необхідна розробка цільових програм будівництва нового житла. Ці програми повинні дозволити муніципалітетам розширювати свій житловий фонд за допомогою держави, дозволяючи їм швидко реагувати на зміну міграційних потоків.

Husbanken, житловий банк Норвегії, наразі керує кількома грантовими схемами та схемами субсидій, спрямованими на підтримку доступного житла [78]. Ці програми можна було б розширити або адаптувати спеціально для муніципалітетів, які приймають значні групи біженців, що дозволить швидко будувати житло для задоволення нагальних потреб переселення.

Окрім існуючих субсидій, можна створити нові короткострокові гранти, призначені для швидкого будівництва житла, щоб забезпечити муніципалітети ресурсами для швидкого початку будівельних проектів. Ці гранти надаватимуть пріоритет муніципалітетам, які стикаються з найбільшою нестачею житла, і їх можна буде розподіляти залежно від кількості переселених біженців.

Підтримка високого рівня участі в робочій силі є центральною метою імміграційної політики, і її намагаються досягти, серед іншого, через акцент на освіті, активну політику на ринку праці, а в останні роки через активну сімейну політику та політику рівності. Спільна мова необхідна для добре функціонуючого мультикультурного суспільства. Успішна інтеграція іммігрантів залежить від їхньої здатності вивчити мову та отримати знання про суспільство, до якого вони входять. Забезпечення освіти, навчання, інформації та орієнтування для іммігрантів має вирішальне значення для запобігання серйозних соціальних проблем. Без знання норвезької мови іммігрантам важко закріпитися на висококонкурентному ринку праці. Відсутність спільної мови також ускладнює дотримання життєво важливих правил охорони здоров'я, безпеки та навколишнього середовища на

робочому місці. Цей мовний бар'єр може призвести до сегрегації на робочому місці та послабити переговорну силу іммігрантів щодо заробітної плати та умов праці.

Робочі іммігранти з ЄС становлять понад 85 відсотків із майже 300 тис. робочих іммігрантів, які прибули до Норвегії з 2004 року [31]. Однак на цих робочих іммігрантів із ЄС не поширюється Закон про інтеграцію. Як наслідок, вони не мають ні права, ні зобов'язання навчатися норвезької мови. Трудові мігранти із Центральної та Східної Європи часто слабо інтегровані в норвезьке суспільство. Багато з них є працевлаштованими, але мають нестабільну роботу, низьку зарплату та умови праці, низьку участь у профспілках і обмежену участь у волонтерській діяльності та політиці.

Рішення може здатися простим – активно залучати трудових мігрантів до політики інтеграції. Однак це ускладнюється угодою про ЄЕЗ, яка встановлює чіткі межі щодо того, які обов'язки можуть бути покладені на громадян ЄЕЗ. Це стосується і розробки політики сприйняття інтеграції, де будь-які заходи, спрямовані на громадян ЄЕЗ, повинні відповідати принципам пропорційності та недискримінації [79]. Зокрема, вимоги до знання мови та обов'язкове навчання норвезькій мові можуть бути перешкодою для свободи пересування. Тому необхідно документально підтвердити, що такі зобов'язання переслідують легітимні цілі у придатний, необхідний та пропорційний спосіб.

Крім того, надання комплексної підтримки інтеграції потребує ресурсів, особливо враховуючи нинішній високий рівень міграції біженців у Норвегії. Трудові мігранти також спочатку зосереджуються на короткостроковій перспективі, відкладаючи плани щодо постійного поселення.

Найбільш відповідним підходом до інтеграції трудових мігрантів у Норвегії є диференційована інтеграційна політика – поєднання загальних заходів політики щодо трудового життя та кваліфікації з цільовими заходами інтеграції, адаптованими до трудових мігрантів як групи. Що стосується навчання норвезької мови, існуючі професійні програми можуть включати більш широке навчання норвезької мови. Ці заходи можуть бути розроблені спільно із зацікавленими

сторонами ринку праці для вирішення конкретних проблем у галузях, де працює багато трудових мігрантів.

Закон про інтеграцію вже сьогодні дозволяє муніципалітету пропонувати членам сімей трудових мігрантів із третіх країн програму впровадження. Однак це не поширена практика. Для деяких сімейних іммігрантів, які мають проблеми з пошуком відповідної роботи або потребують подальшої освіти, ознайомлювальна програма може добре підійти. Тому муніципалітетам варто розглянути та запропонувати ознайомлювальні програми також для членів сімей трудових мігрантів з третіх країн, які цього потребують.

Багато дискусій та обговорень викликало обмеження на вільний проїзд між Україною та Норвегією для тих, хто має тимчасовий захист. Згідно з чинним законодавством, українські біженці в Норвегії з тимчасовим захистом не можуть вільно подорожувати в Україну, не ризикуючи своїм дозволом на проживання. Це обмеження непропорційно впливає на сім'ї, оскільки не дозволяє українським жінкам і їх дітям у Норвегії відвідувати своїх чоловіків і батьків, які, можливо, захищають Україну і не можуть виїхати з країни. У загальній інструкції Міністерства юстиції та надзвичайних ситуацій для UDI допускається можливість поїздки, але її ціль мусить бути вагомою та підтвердженою документально. Через брак інформації та роз'яснень цієї вимоги багато українців відмовляється відвідувати дім через страх втратити дозвіл на проживання.

Ці обмеження на подорожі також перешкоджають досягненню цілей майбутньої норвезької програми повернення українських біженців. Збереження зв'язків із батьківщиною має важливе значення для розвитку мотивації добровільного повернення, коли дозволяють обставини. Тривала розлука з Україною може призвести до відчуження від свого коріння, зменшуючи ймовірність повернення та ускладнюючи спроби реінтеграції в Україні. Українська громада в Норвегії негативно сприймає ці обмеження, оскільки вони ускладнюють возз'єднання сімей і напружують культурні та емоційні зв'язки з Україною.

Щоб вирішити ці проблеми, Норвегія могла б застосувати більш прозорий і гнучкий підхід, офіційно затвердивши умови подорожі для українських біженців із

тимчасовим захистом, дозволивши їм відвідувати Україну на конкретних розумних умовах. Ось конкретні рекомендації:

- Чітко сформулювати та оприлюднити затверджений список допустимих причин для поїздок в Україну. Це можуть бути важливі візити до сімей, гуманітарні причини або важливі культурні та громадські заходи в Україні;
- Вказати список необхідної документації та алгоритм дій для затвердження поїздки;
- Дозволити українським біженцям короткострокові візити в Україну протягом визначеного періоду, наприклад до 2-3 місяців на рік;
- Надати біженцям доступ до консультацій за вимогою від NAV стосовно індивідуальних ситуацій.

Встановлення механізму зворотного зв'язку, який дозволить українській громаді та організаціям підтримки повідомляти про проблеми або пропонувати коригування правил подорожей, допоможе Норвегії адаптувати політику до потреб, що виникають, і забезпечити відповідність підходу благополуччю та потребам сімей українських біженців. Реалізація цих заходів збереже важливі зв'язки між українськими біженцями та їхньою батьківщиною, підтримуючи їхню емоційну стійкість і зміцнюючи довгострокові цілі норвезьких програм управління міграцією та повернення.

ВИСНОВКИ

У даній магістерській роботі було здійснено комплексний аналіз стратегічних пріоритетів міграційної політики Норвегії та її способів регулювання міграційних потоків.

Ефективна міграційна політика повинна бути багатовимірною та враховувати потреби як приймаючих країн, так і мігрантів, сприяючи соціальній залученості останніх. Кожна країна встановлює стратегічні пріоритети міграції залежно від свого економічного статусу, географічного положення та демографічного профілю. Зокрема, для розвинутих країн зі старіючим населенням важливими є заходи щодо залучення кваліфікованої робочої сили, а для країн з високим рівнем міграції — політика запобігання «відтоку мізків» та контроль за грошовими переказами. Міжнародна міграція має різноманітний вплив на розвиток, зокрема через переміщення людей, передачу знань і навичок, а також фінансових активів. Оскільки ці три аспекти взаємопов'язані, важливим є правильне управління процесами міграції для максимізації позитивних ефектів і мінімізації негативних наслідків.

Хоча скандинавські країни мають схожі характеристики, такі як високий рівень соціального забезпечення та етичний інтернаціоналізм, їхні міграційні політики мають певні відмінності, зокрема в контексті моделей інтеграції.

Так Швеція, відома своєю політикою мультикультуралізму і не сприймає мігрантів як активних учасників шведського суспільства. Данія та Ісландія дотримуються асиміляційного підходу лише з деякими елементами мультикультуралізму, при цьому обов'язок інтеграції в суспільство покладається на мігранта як односторонній процес. Політика Фінляндії зберігає патерналістський тон керівництва інтеграцією - як можливість вирішити демографічні проблеми шляхом залучення молодшої робочої сили, при цьому часто економічний внесок мігрантів зводиться лише до поповнення трудових ресурсів. Норвегія орієнтується на збалансований підхід.

Незважаючи на відсутність членства в ЄС, Норвегія активно інтегрується в європейські структури через участь у ЄЕЗ та інших угодах. Офіційна еміграційна політика, як і політика щодо діаспори, у країні відсутня, що частково пояснюється низькими історичними показниками еміграції. Міграційна політика Норвегії регулюється численними законами та міжнародними зобов'язаннями на принципах рівності та недискримінації.

Норвегія інвестує значні кошти в сімейну політику, щоб збалансувати роботу та сімейне життя, але її коефіцієнт народжуваності все ще набагато нижче рівня відтворення. Це зниження відповідає тенденціям у Європі та країнах ОЕСР. Старіння населення створює економічні проблеми, зростаючий попит на пенсії, медичне обслуговування та послуги довгострокового догляду. Міграція компенсує демографічний тиск, але довгострокова нестача робочої сили залишається проблемою.

Міграційний процес набрав обертів з трудової міграції ще в 60-х роках, за тим спостерігалось декілька імміграційних потоків біженців з Балкан, Афганістану, Іраку та Сирії і на кінець – наймасовіша хвиля біженців у 2022 році з України. Найбільшою категорією трудових іммігрантів в Норвегії є робітники з Польщі, Литви та скандинавських країн, а серед категорії біженців – з України, Сирії та Афганістану. Населення Норвегії позитивно ставиться до іммігрантів у своїй країні, проте реальний вплив на формування міграційної політики знаходиться в руках політичної еліти. Більшість провідних партій у парламенті виступають за сувору проте справедливу міграційну політику, яка є регульованою та дотримується моральних правил. Через правила ЄЕЗ Норвегія може вільно регулювати міграційну політику лише для нерезидентів ЄЕЗ.

Норвезька модель соціального забезпечення має ряд особливостей: високий рівень зайнятості, повний соціальний захист, акцент на освіті, програми орієнтовані на рівність та підтримку сімей. Стабільна економіка та високий рівень добробуту сприяє збільшенню кількості іммігрантів, що, в свою чергу, спонукає до регулювання рівня привабливості.

Найвищий рівень зайнятості серед іммігрантів займають резиденти Північних країн та країн ЄС, тоді як біженці, зокрема і з України, через мовні бар'єри та процес адаптації мають нижчий рівень зайнятості. Квоти для трудової імміграції працівників з країн поза ЄЗ встановлюються з урахуванням потреб економіки. Імміграція для некваліфікованих працівників обмежена, а кваліфіковані працівники часто змушені працювати на невідповідних посадах через складнощі визнання їх дипломів.

Норвезька інтеграційна політика націлена в першу чергу на біженців та їхні сім'ї, менше зосереджуючись на трудових іммігрантах. Законодавство Норвегії щодо інтеграції розроблене на основі стратегічних пріоритетів, що мають на меті сприяти ранній інтеграції, допомагаючи іммігрантам отримати мовні навички, кваліфікацію, доступ до ринку праці та зрозуміти норвезькі закони та суспільство через ознайомлювальну програму, навчання мови та соціальних наук.

Навчальні програми є основою залучення іммігрантів до норвезького суспільства та націлені на сприяння їхній соціальній та трудовій адаптації. Незважаючи на це, у Норвегії немає офіційної політики щодо мовної підготовки або підтримки інтеграції для трудових мігрантів, у тому числі в рамках Угоди про ЄЗ. Це збільшує диспропорції на робочому місці, оскільки працівники-мігранти часто менше знають про свої права, що призводить до нижчої оплати праці та умов, комунікаційні бар'єри можуть бути причиною багатьох непорозумінь, а деякі компанії поділяють працівників за національністю. На відміну від Швеції та Данії, які пропонують мовне навчання для трудових мігрантів, Норвегія припускає, що інтеграція відбувається через роботу, а працівники або роботодавці здатні покрити витрати на навчання, проте зазвичай це не так.

Міграція українців у Норвегію була малочисельна та почала збільшуватись у часи економічного колапсу в середині 1990-х років. Основними категоріями були студенти, жінки з норвезькими партнерами та професійні фахівці.

Після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну, Норвегія застосувала механізм надання колективного захисту, що дозволяє автоматично схвалювати дозвіл на проживання особам, що підпадають під

тимчасовий захист. Через масштабний наплив мігрантів у 2022-2023 роках було прийнято рішення щодо заходів скорочення кількості прибулих шляхом обмеження прав і пільг, щоб імміграція до Норвегії знову стала контрольованою.

Також пізніше скасували автоматичне надання притулку для українців, замінивши його індивідуальним розглядом заяв, який, в тому числі, передбачає оцінку безпечності регіону України, з якого приїхав прохач притулку. В результаті це скоротило кількість наданих дозволів на проживання та захист у 2024 році.

Тимчасовий характер перебування українців у Норвегії обмежує можливості для місцевих органів розробляти стійкі стратегії інтеграції. Дебати між прихильниками швидкого працевлаштування та прихильниками довготривалої інтеграційної програми і досі тривають. Загалом, українські біженці швидше працевлаштовуються в Норвегії порівняно з іншими групами біженців, хоча мовний бар'єр і тимчасовий характер їхнього перебування залишаються основними перешкодами для інтеграції.

Норвегія підтримує реформи в Україні з моменту її незалежності й активно допомагає з початку російського вторгнення, надаючи фінансову та гуманітарну допомогу. Програма Нансена, що була схвалена у 2023 році, зосереджена на військовій, цивільній та гуманітарній допомозі, включаючи реконструкцію для полегшення повернення українських біженців та стимулювання їхньої реінтеграції. Одним з інструментів цього є одноразова грошова виплата для тих, хто повертається в Україну, із зобов'язанням її повернення, якщо особа знову вирішить повернутися до Норвегії.

Українці відрізняються від типових репатріаційних груп через безвізовий доступ до Шенгенської зони, вищу освіту та навички, що робить повторну міграцію ймовірною. Норвегія повинна збалансувати стимули до повернення, не перевищуючи рівні підтримки в інших європейських країнах, щоб запобігти вторинній міграції.

Хоча репатріація населення в першу чергу залежить від країни походження, міжнародна підтримка зосереджується на усуненні перешкод для добровільного повернення та допомозі реінтеграції через розвиток і пряму допомогу в питаннях

засобів до існування, житла та власності. Норвегія бере участь у таких форумах ЄС, як Платформа солідарності для України та Механізм цивільного захисту ЄС, щоб координувати зусилля щодо біженців. Рішення узгоджуються з Конвенцією про біженців 1951 року та Європейською конвенцією з прав людини 1950 року.

Директорат імміграції (UDI) контролює дві програми підтримки: одну для добровільного повернення та іншу для репатріації. Програма повернення допомагає іноземцям, у тому числі особам із колективним захистом, які бажають повернутися додому, тоді як підтримка репатріації поширюється на тих, хто не має законного права перебувати в Норвегії. Незважаючи на те, що зараз це майже не має значення для українців, все може змінитися, якщо потреби в захисті припиняться. Норвегія має минулий досвід програм повернення для Боснії та Косова, але поточні програми не повністю адаптовані до унікальних потреб України, що спонукає до дискусій щодо створення гнучких, поступових підходів до повернення та репатріації.

Міграційні хвилі значно впливають на муніципальні ресурси Норвегії, зокрема на надання послуг поселення та підтримку соціальної інфраструктури. У цій ситуації важливим є необхідність адаптації системи розподілу доходів для забезпечення рівних умов доступу до послуг, зокрема медичних і соціальних.

Муніципалітети також стикаються з дефіцитом доступного житла для біженців, що ускладнює їх розселення та інтеграцію. Для вирішення цієї проблеми запропоновано розширення програм державного фінансування житлових проєктів через житловий банк Норвегії для муніципалітетів, що приймають великі групи біженців.

Особливо важливою є проблема обмежень поїздок для українських біженців в Україну, які мають тимчасовий захист у Норвегії. Це обмеження негативно впливає на возз'єднання сімей і може ускладнити процес добровільного повернення в Україну після завершення війни. У зв'язку з цим пропонується запровадження більш прозорого та гнучкого підходу до умов подорожей, що дозволить підтримувати важливі емоційні та культурні зв'язки біженців із рідною країною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chernysh I., Solovei Y. Theoretical Foundations of Migration Policy. Науковий журнал «Економіка і регіон». 2021. № 1(80). P. 15–19.
2. Hein de Haas. A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. Comparative Migration Studies. 2021. Vol. 9, no. 8. P. 2–4.
3. Риндзак О. Т. Міграційна політика в системі інтеграційних процесів України. Вінниця: ДонНУ, 2020. 60-81 с.
4. A.A.I.N Wickramasinghe, Wijitapure Wimalaratana. International migration and migration theories. Social Affairs. 2016. Vol. 1, no. 5. P. 13–32.
5. Dr Kazi Abdul Mannan, L. Fredericks. The New Economics of Labour Migration (NELM): Econometric Analysis of Remittances from Italy to Rural Bangladesh Based on Kinship Relation. International Journal of Migration Research and Development (IJMRD). 2015. Vol. 1, no. 1. P. 21.
6. Yezer A. M. J., Thurston L. Migration Patterns and Income Change: Implications for the Human Capital Approach to Migration. Southern Economic Journal. 1976. Vol. 42, no. 4. P. 693.
7. Грабинський І., Лех-Дебера А. Еволюція теоретичних засад міжнародної трудової міграції. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2018. № 45. С. 357–366.
8. Goss, J., Lindquist, B. Conceptualizing international labor migration: a structuration perspective. International migration review. 1995. № 29(2). P. 317-351.
9. Asad, Z. Immanuel Wallerstein's theory of the world system, geopolitics and geoculture. International Journal of Future Studies. 2022. № 5(2). P. 157-169.
10. Fan, Q., Chen, J., & Yang, W. Applying a push–pull perspective to migrant worker turnover: The role of retention decision satisfaction and geographic distance. Journal of Business Research. 2024. № 178. Article 114652
11. Gelderblom D. Towards a synthetic model of migration. Migration in South and Southern Africa: dynamics and determinants. 2006. P. 268–290.

12. Ghosh B. Managing Migration: Whither the Missing Regime? How Relevant is Trade Law to Such a Regime?. Proceedings of the ASIL Annual Meeting. 2007. Vol. 101. P. 303–306.
13. Lee E. A Nation of Immigrants and a Gatekeeping Nation: American Immigration Law and Policy. A Companion to American Immigration. Oxford, UK. 2006. P. 3–35.
14. European public opinions and migration: Achieving common progressive narratives. FEPS – Foundation for European Progressive Studies, 2019. P. 30–32.
15. Koslowski R. Selective Migration Policy Models and Changing Realities of Implementation. International Migration. 2013. Vol. 52, no. 3. P. 26–39.
16. Solano G., Yilmaz, S., & Huddleston T. The link between migration policies and migration and migrant integration dynamics. An overview of the existing literature. Leuven: HumMingBird project 870661 – H2020. 2022. P. 25.
17. Klaus W., Duszczak, M., & Pszczółkowska, D. Which factors influence states' migration policies?. In Relations between Immigration and Integration Policies in Europe. 2020. P. 7–23.
18. Li P. S. World migration in the age of globalization: Policy implications and challenges. New Zealand Population Review. 2008. № 33(34). P. 1–22.
19. Schmelz D. A. Analysis of Migration Strategies in Selected Countries. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Sector Project Migration and Development. 2012. P. 19.
20. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Common Implementation Plan for the Pact on Migration and Asylum. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024DC0251> (Accessed: 13.10.2024).
21. Горбачова І. В. Глобальний договір про міграцію: можливості для України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. № 1(106). С. 18-23.

22. Індикатори управління міграцією другий профіль 2021 – Україна. International Organization for Migration (IOM). 2021. MOM, Женева. 38 с.
23. Nonnenmacher, S., Naik, A. Mainstreaming migration into development planning: A handbook for policy-makers and practitioners. 2010. P. 16–17.
24. Skodo A. Sweden: By Turns Welcoming and Restrictive in its Immigration Policy. Migration Policy Institute. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/sweden-turns-welcoming-and-restrictive-its-immigration-policy> (Accessed: 15.10.2024).
25. Heleniak T. CHAPTER 3: The Nordic geography of diversity - State of the Nordic Region 2024. Noregio Digital Publications. URL: <https://pub.nordregio.org/r-2024-13-state-of-the-nordic-region-2024/chapter-3-the-nordic-geography-of-diversity.html> (Accessed: 15.10.2024).
26. MIGR03: Net migration by reporting country, country, time and type. Nordic Statistics. URL: https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics__Demography__Migrations/MIGR03.px/table/tableViewLayout1/ (Accessed: 15.10.2024).
27. Jennings J. Citizenship, Republicanism and Multiculturalism in Contemporary France. *British Journal of Political Science*. 2000. № 30(4). P. 575-598.
28. Tawat M. The Arc of Nordic Multiculturalism Policies (1974–2006). A Divergent Convergence. *Journal of Migration History*. 2024. Vol. 10, no. 2. P. 247–272.
29. The Nordic perspective on migration and empowerment / B. M. Dahl et al. *Health Promotion International*. 2020. № 36. P. 216–222
30. Olsen E. D. Out but Still In: Norway's Approach to Migration and Asylum as a Non-EU State. *SSRN Electronic Journal*. 2018. P. 4–8.
31. Befolkning. Statistisk sentralbyrå. URL: <https://www.ssb.no/befolkning> (Accessed: 24.10.2024).

32. Арістова А. В. Міграційна криза в Європі та проблеми міжрелігійних відносин. Економіка та управління на транспорті. 2016. Вип. 2. 131–138 с.
33. Luhn A. Norway tells refugees who used cycling loophole to enter to return to Russia. 2016. URL: <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/14/norway-tells-refugees-bikes-russia-bicycle-immigration-storskog> (Accessed: 26.10.2024).
34. Migrant Integration Policy Index. MIPEX 2020. URL: <https://www.mipex.eu/> (Accessed: 01.11.2024).
35. Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) fra 01.01.2010. Justis- og beredskapsdepartementet. Rettet: 18.07.2024. §§ 1–7.
36. Mellom mobilitet og migrasjon – Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. 2022. NOU 2022: 18. P. 60–71.
37. Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven). Barne- og familiedepartementet. 2017. Prop. 81 L. P. 29.
38. ILO Homepage. International Labour Organization. URL: <https://www.ilo.org/> (Accessed: 27.10.2024).
39. Norway and the OECD. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org/en/countries/norway.html> (Accessed: 27.10.2024).
40. Mission of Norway to the EU. Norwegian Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.norway.no/en/missions/eu/areas-of-cooperation/schengen/> (Accessed: 27.10.2024).
41. Management Board. eu-LISA. URL: <https://www.eulisa.europa.eu/Organisation/GoverningBodies/Pages/ManagementBoard.aspx> (Accessed: 28.10.2024).
42. Melkild M. Regjeringen og SV strammer inn exit-skatten umiddelbart. Finansavisen. 2022. URL: <https://www.finansavisen.no/nyheter/politikk/2022/11/29/7964546/regjeringen-og-sv-strammer-inn-exit-skatten-umiddelbart> (Accessed: 28.10.2024).

43. Tønnessen M. Forlater de rike riket? Sammenhengen mellom nettoformue og utvandring fra Norge. By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet. 2022. NIBR-kortnotat 2022:2. URL: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3019063> (Accessed: 29.10.2024).
44. Lov om utenrikstjenesten (utenrikstjenesteloven) fra 01.03.2015. Utenriksdepartementet. Rettet: 02.09.2021. §§ 1–2.
45. Om oss. Sjømannskirken. URL: <https://www.sjomannskirken.no/vart-arbeid/> (date of access: 29.10.2024).
46. Lov om endringer i lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til fylkesting og kommunestyre (valgloven) fra 20.06.2003. Kommunal- og regionaldepartementet. Rettet: 23.06.2003. §2-1.
47. Tønnessen M., Staver A. B. Utvandringspolitikk. By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet. 2023. NIBR-kortnotat 2023:3. URL: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3087014?show=full> (Accessed: 29.10.2024).
48. Tønnessen M., Syse A. How much would reduced emigration mitigate ageing in Norway? Vienna Yearbook of Population Research. 2023. Vol. 21. P. 18–21.
49. Society at a Glance 2024 - Country Notes: Norway. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/society-at-a-glance-2024-country-notes_fd5558c7-en/norway_3f3c6f12-en.html (Accessed: 30.10.2024).
50. Old-age dependency ratio. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/old-age-dependency-ratio.html?oecdcontrol-00b22b2429-var3=2023> (Accessed: 30.10.2024).
51. Exploring Norway's Fertility, Work, and Family Policy Trends. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/exploring-norway-s-fertility-work-and-family-policy-trends_f0c7bddf-en.html (Accessed: 30.10.2024).

52. Thomas M. J., Tømmerås A. M. Immigration will ensure population growth from 2050. Statistisk sentralbyrå. 2022. URL: <https://www.ssb.no/en/befolkning/befolkningsframskrivinger/statistikk/nasjonale-befolkningsframskrivinger/artikler/immigration-will-ensure-population-growth-from-2050> (Accessed: 30.10.2024).

53. Столярчук Я. М. Сучасна міжнародна міграція: глобальний формат, регіональні суперечності. Економіка та підприємництво. Київ, 2017. – Вип. 38. – С. 316–327.

54. Bedriftsundersøkelsen 2024: Mindre optimisme - fortsatt mangel på arbeidskraft. NAV Arbeids- og velferdsetaten. 2024. URL: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/nyheter/bedriftsundersokelsen-2024-mindre-optimisme-fortsatt-mangel-pa-arbeidskraft> (Accessed: 30.10.2024).

55. Ødegård A. M. Arbeidsinnvandring og nye skillelinjer i arbeidsmarkedet. Ulikhetens drivere og dilemmaer. Universitetsforlaget. 2023. P. 120–136.

56. Reffhaug Hulbak H. Definisjonsmakten i norsk innvandringsdebatt. UIS. 2024. P. 21–30.

57. Hva mener partiene om temaer som er viktig for deg?. NRK. URL: <https://www.nrk.no/valg/2021/partiguident/nb/tema/innvandring/> (Accessed: 30.10.2024).

58. Holdninger til innvandrere og innvandring. Statistisk sentralbyrå. URL: <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/holdninger-til-innvandrere-og-innvandring> (Accessed: 31.10.2024).

59. Holdninger til innvandring, integrering og mangfold - Integreringsbarometeret. Institutt for samfunnsforskning. 2024. Rapport 2024:7. P. 23–33.

60. Arbeidsmiljø, leveårsundersøkelsen. Statistisk sentralbyrå. URL: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/arbeidsmiljo-sykefravaer-og-arbeidskonflikter/statistikk/arbeidsmiljo-levkarsundersokelsen> (Accessed: 31.10.2024).

61. Wallinger G. K. Lov om allmenngjøring av tariffavtaler. UIO. 2006. P. 26–29.
62. Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) fra 01.01.2021. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Rettet: 10.03.2022. §§ 8-18.
63. Innhold i introduksjonsprogrammet. IMDi - Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. URL: <https://introduksjonsprogrammet.imdi.no/innhold/> (Accessed: 30.10.2024).
64. Statistikk om Ukrainasituasjonen. Innvandring til Norge - UDI. URL: <https://udi.no/statistikk-og-analyse/ukraina/> (Accessed: 31.10.2024).
65. Endringer i regelverket for fordrevne ukrainere. Justis- og beredskapsdepartementet. 2023. № 96 – 2023. URL: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-regelverket-for-fordrevne-ukrainere/id3017444/> (Accessed: 02.11.2024).
66. Ikrafttredelse av endringer i utlendingsforskriften § 7-5 a – avgrensning av personkretsen som omfattes av ordningen med midlertidig kollektiv beskyttelse for personer fordrevet fra Ukraina fra 31.05.2024. Justis- og beredskapsdepartementet. 2024. G-05/2024. P.2.
67. Tyldum G., Kjeøy I., Lillevik R. Different policies, different outcomes. The reception of Ukrainian refugees in Sweden and Norway. Fato. 2023. № 2. P. 2–5.
68. Skjæveland M. H., Villund O. En av tre ukrainere er i jobb. SSB. URL: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/en-av-tre-ukrainere-er-i-jobb> (Accessed: 01.11.2024).
69. Retur. Innvandring til Norge - UDI. URL: <https://www.udi.no/retur/> (Accessed: 01.11.2024).
70. Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 30.09.2024 № 922-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy-na-period-do-2040-roku-922r-300924> (Дата звернення: 01.11.2024).

71. Reception, settlement and integration of Ukrainian refugees in Norway: Experiences and perceptions of Ukrainian refugees and municipal stakeholders (2022-2023). Norwegian Institute for Urban and Regional Research (NIBR). 2023. Report 2023:11. P. 213–218.

72. . Ольшевська І. П., Лихолет С. І. Міграційні процеси сучасності і українська міграційна криза: до проблеми спільного та специфічного. Ефективна економіка. Дніпро, 2023. № 7. 14-15 с.

73. Малиновська О. Повернення вимушених мігрантів на батьківщину як найліпше рішення: чинники та засоби його забезпечення. Національний інститут стратегічних досліджень. 2024. С. 4–6. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-04/az_povernenci_17042024.pdf (Дата звернення: 01.11.2024).

74. Українці в Норвегії. Посольство України в Королівстві Норвегія. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/493-ukrajinci-v-norvegiji> (Дата звернення: 02.11.2024).

75. Українські фахівці з реабілітації переймають норвезький досвід. Міністерство охорони здоров'я України. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrainski-fakhivtsi-z-reabilitatsii-pereimaiut-norvezkyi-dosvid> (Дата звернення: 15.11.2024).

76. Малиновська О. Іноземні студенти як потенціал поповнення людського капіталу країни. Національний інститут стратегічних досліджень. 2024. С. 2–3. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/inozemni-studenty-yak-potentsial-popovnennya-lyudsko-ho-kapitalu> (Дата звернення: 09.11.2024).

77. Utdanningsinnvandrere i Norge. Statistisk sentralbyrå. 2024. Rapporter 2024/36. P. 35–37.

78. Ellingsen H. K. Språkrav for arbeidsinnvandrere fra EØS-området. Advokatfirmaet Lund & Co DA – MNA. 2022. P. 7.

79. Lån og tilskudd for kommuner. Husbanken. URL: <https://www.husbanken.no/kommune/lan-og-tilskudd/> (Accessed: 02.11.2024).

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Стратегічні пріоритети міграційної політики Норвегії

Автор

Науковий керівник / Експерт

Ходневич І.В.**доц. Ольшевська І.П.**

підрозділ

кафедра міжнародної економіки

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		1
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		4

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

19546

Кількість слів

КЦ

147212

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	Колір тексту	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://studopedia.su/21_19412_kontseptualni-zasadi-mizhnarodnoi-migratsii.html		16 0.08 %
2	http://humra.org/wp-content/uploads/2016/03/compass_UA.pdf		12 0.06 %
3	8739-Текст статті-17546-1-10-20200814 6/5/2024 Donetsk National University named after V. Stus (Donetsk National University named after V. Stus)		12 0.06 %
4	https://studopedia.su/21_19412_kontseptualni-zasadi-mizhnarodnoi-migratsii.html		11 0.06 %

5	ФЕБА_2023_072_маг_Радчук_(Карпач) 7/11/2024 Ukrainian national aviation university (Ukrainian national aviation university)	11	0.06 %
6	8739-Текст статті-17546-1-10-20200814 6/5/2024 Donetsk National University named after V. Stus (Donetsk National University named after V. Stus)	10	0.05 %
7	https://studopedia.su/21_19412_kontseptualni-zasadi-mizhnarodnoi-migratsii.html	10	0.05 %
8	http://humra.org/wp-content/uploads/2016/03/compass_UA.pdf	10	0.05 %
9	https://studopedia.su/21_19412_kontseptualni-zasadi-mizhnarodnoi-migratsii.html	10	0.05 %
10	http://ird.gov.ua/irdp/p20180801.pdf	8	0.04 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з програми обміну базами даних (0.27 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	8739-Текст статті-17546-1-10-20200814 6/5/2024 Donetsk National University named after V. Stus (Donetsk National University named after V. Stus)	41 (5)	0.21 %
2	ФЕБА_2023_072_маг_Радчук_(Карпач) 7/11/2024 Ukrainian national aviation university (Ukrainian national aviation university)	11 (1)	0.06 %

з Інтернету (0.60 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://studopedia.su/21_19412_kontseptualni-zasadi-mizhnarodnoi-migratsii.html	53 (5)	0.27 %
2	http://humra.org/wp-content/uploads/2016/03/compass_UA.pdf	37 (5)	0.19 %
3	http://ird.gov.ua/irdp/p20180801.pdf	15 (2)	0.08 %
4	http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf	13 (2)	0.07 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

УДК 657:336.221]:005.4(043)

I-66

Відповідальні за випуск:

Бондарчук Л.М. – к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики
Вінська О.Й. – к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
Капуш А.В. – к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови
Козачок Т.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Лобецька І.М. – ст.викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Машина Ю.П. – к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Сандул М.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Солодковський Ю.М. – к.е.н., доцент, декан факультету МЕіМ
Фурсова О.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Черницька Т.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки

Рекомендовано до друку

*Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 6 від 20.06.2024 р.*

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

Інноваційні проекти для економічного відродження та конкурентного розвитку
I-66 **України:** зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції, 15 квітня –
19 травня 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2024. 366 с.
ISBN 978-966-926-492-3

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 15 квітня – 19 травня 2024 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним проектам для економічного відродження та конкурентного розвитку України.

УДК 657:336.221]:005.4(043)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-492-3

© КНЕУ 2024

7. APTIT Commercial services // ESCAP. – 2020. –URL:[https://www.unescap.org/sites/default/d8files/knowledge-products/APTIT %20Commercial %20services_21Dec.pdf](https://www.unescap.org/sites/default/d8files/knowledge-products/APTIT%20Commercial%20services_21Dec.pdf). (accessed: 03.05.2024).
8. IT стало єдиною сферою українського експорту, що зростала у 2022 році // Forbes. – 2023. – URL: <https://forbes.ua/news/it-stalo-edinoyu-sferoyu-ukrainskogo-eksportu-yakazrostala-u-2022-rotsi-13012023-11072>. (дата звернення: 03.05.2024).
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України - URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.05.2024).
10. Каталог фінтех-компаній 2019 – URL: <https://web.archive.org/web/20220218214114/http://drive.fintechua.org/FintechCatalog19Ukr.pdf>. (дата звернення: 03.05.2024).
11. Розвиток інформаційних послуг: національний, регіональний та локальний вимір. // Економічний простір. – 2021. – №165. – С. 87–90.
12. Digital Tiger: the Power of Ukrainian IT – 2023 - Асоціація "IT Ukraine". Асоціація "IT Ukraine". URL: <https://itukraine.org.ua/digital-tiger-the-power-of-ukrainian-it-2023/> (дата звернення: 04.05.2024).
13. Access to electricity (% of population). World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS?locations=UA> (date of access: 04.05.2024).
14. Individuals using the Internet (% of population). World Bank Open Data. URL:<https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS?locations=UA> (date of access: 04.05.2024).
15. The Global Innovation Index 2023. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-section1-en-gii-2023-at-a-glance-global-innovation-index-2023.pdf> (date of access: 04.05.2024).
16. Chainalysis: The 2023 Global Crypto Adoption Index. Chainalysis. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/#top20> (date of access: 04.05.2024).
17. E-Government Development Index. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine> (date of access: 04.05.2024).
18. Топ-10 успішних українських стартапів - BIZMAG. BIZMAG. URL: <https://bizmag.com.ua/krashhi-ukrayinski-startapy/> (дата звернення: 04.05.2024).
19. 63 % українців користуються державними електронними послугами. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/63-ukrayintsiv-korystuyutsya-derzhavnymu-elektronnymu-posluhamy-chyslo-korystuvachiv-zrostaye-tretyi-rik-pospil-opytuvannya> (дата звернення: 04.05.2024).

Ходневич І.В.

«Міжнародна економіка», 5 курс

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки Громенкова С.В.*

РЕІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

З моменту набуття Україною незалежності спостерігається постійне скорочення чисельності населення, яке спричинене такими факторами як низька народжуваність, низька тривалість життя та масова трудова міграція [1]. Після початку війни у 2014 році виникли нові фактори, що значно погіршили демографічну кризу, серед них вимушена міграція (внутрішня та за кордон), незаконна депортація громадян України до країн-агресорів та збільшення передчасної смертності населення. За попередніми оцінками чисельність населення в майбутньому буде лише скорочуватись, а одного природного приросту населення буде недостатньо щоб запобігти депопуляції. Отже, щоб забезпечити достатній рівень людського капіталу для економічного відновлення країни необхідно впроваджува-

ти політики повернення українських мігрантів шляхом створення сприятливих умов для відновлення життя на батьківщині.

За даними дослідження агентства ООН у справах біженців за кордоном перебуває приблизно 6,4 мільйонів біженців з України [2]. Більшість з них становлять жінки працездатного віку, високоосвічені спеціалісти з вищою освітою та діти до 18 років. Варто зазначити, що причинами прийняття українських біженців європейськими країнами є не лише акт прояву підтримки, а і подолання демографічної кризи в ЄС та дефіциту робочої сили. Важливим фактором є те, що українці вже адаптовані в європейське середовище.

Рішення повернутися додому або залишитися стає складною дилемою для багатьох вимушених мігрантів, що спричинене страхом стати чужими вдома та залишитися чужими в іншій країні. Багато вимушених мігрантів виявилися нездатними до повної інтеграції в іноземні суспільства і відчувають, ніби їхнє життя опинилося в режимі очікування.

На початку 2024 року частка українських біженців, що мають бажання повернутися на батьківщину, склала 65 %. Проте варто зазначити, що у 2022 році майже 77 % планували або хотіли б повернутися, тобто ця кількість з часом лише зменшується [3]. Тому є нагальна необхідність розпочати розробку відповідних програм реінтеграції, які можна буде використовувати вже зараз, вдосконалювати відповідно до ситуації та впроваджувати в майбутньому. Вони передбачають соціальні, правові, економічні та інші заходи, що спрямовані на відновлення умов проживання, які мають постійно вдосконалюватися залежно від ситуації. Важливо не лише запустити процес повернення, а і мінімізувати причини для повторної міграції.

За даними Info Sapiens на замовлення Центру економічної стратегії, ключовими факторами, що негативно впливають на рішення про повернення, є невпевненість у безпеці в Україні, відсутність роботи, доступу до базових послуг (охорона здоров'я, вода, електроенергія, інфраструктура) та відсутність якісної освіти [4]. Таким чином, успішна політика реінтеграції будується на забезпеченні таких основних умов як безпека, забезпечення житлових прав та отримання житла на ринкових чи пільгових умовах, можливостей для працевлаштування, вільного доступу до освіти, соціального забезпечення та охорони здоров'я.

Основою будь-якої стратегії, яка має за мету залучення добровільних мігрантів, є збереження довіри до уряду та верховенство права. Нечітко виписані закони, порушення прав та примусове повернення громадян призведуть до прямо протилежного результату, і наші емігранти шукатимуть можливість позбутися українського громадянства.

Забезпечити безперешкодний процес реінтеграції допоможе створення координаційного центру інформації та послуг. Хорошим прикладом для наслідування є досвід ізраїльської репатріації, а саме створення так званого Єврейського агентства, де кожен потенційний репатріант може отримати всю необхідну інформацію та допомогу у проходженні процедур повернення до Ізраїлю.

Успішна реінтеграція в суспільство розпочинається із визнання документів, акредитації досвіду роботи, податкових зобов'язань. Зрозуміло, що процедура репатріації має включати перевірку особи та його документів, але це мають бути чітко виписані правила та зрозумілі винятки з них. При поверненні депортованих громадян України з тимчасово окупованих територій мають бути розроблені інституційні механізми, що забезпечують відповідні перевірки та адаптацію в українське суспільство.

Наразі виникає гостра проблема зі збереженням зв'язків з Україною в освітньому процесі. Діти та молодь вимушені інтегруватися в освітні програми інших країн за рахунок зменшення або повної відмови від залучення в українське освітнє життя, що в майбутньому може створити проблеми при поверненні. Вкрай важливо розширити можливості безперешкодного навчання, незалежно від місця перебування, такі як дистанційна робота українських освітніх установ та функціонування освітніх закладів за кордоном для вивчення української мови та історії. Також можна забезпечити доступні процедури визнання набутих знань та кваліфікацій з обох сторін та оновити українські освітні програми за європейськими стандартами.

Досить часто мігранти не пристосовані до актуальних вимог на ринку праці, тому організація програм перекваліфікації в процесі репатріації допоможе краще адаптуватись до пропозиції на ринку, пропонуючи їм можливості для більшої мобільності при пошуку роботи.

До можливих доповнень програм підтримки засобів до існування варто включити такі ініціативи:

- створення нових робочих місць за рахунок проведення громадських робіт з відновлення інфраструктури;
- надання підтримки та рекомендацій для отримання субсидованого житла або варіантів тимчасового проживання;
- організація доступу до мікропозик та грантів для початку підприємницької діяльності, що включає не лише фінансову підтримку, але і юридичну допомогу для ефективного керування процесом створення та управління бізнесом;
- забезпечення вільного доступу до іпотеки на нове та вторинне житло або відновлення вже існуючого.

Важливим фактором успішного повернення українських мігрантів є співпраця України з країною перебування. Україна має проявляти ініціативу в розробці домовленостей з іншими країнами для запобігання масової примусової депортації українців. Вже сьогодні є ряд країн, які надають фінансові стимули для повернення у вигляді компенсацій біженцям, які вирішили повернутися в Україну. Також необхідним є розробка стратегії дій для українців у разі скорочення терміну чи скасування механізму тимчасового захисту.

Важливо забезпечити свободу пересування, а саме можливість тимчасових поїздок в Україну для біженців. Деякі країни вже виключили можливість відвідувати Україну без наслідків для дозволу на проживання. Через страх втратити шанс на повернення до країни притулку мігранти не наважуються прийняти рішення повернутись і втрачають зв'язок з батьківщиною та можливо єдиний стимул для повернення.

У 2024 році було розроблено Проект стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року за ініціативою Міністерства соціальної політики України, що відповідає за розробку механізму реінтеграції трудових мігрантів [5]. У цьому проекті було визначено ключові демографічні виклики, одним з яких є масова еміграція, яку пропонують подолати шляхом міграційного приросту населення. Оскільки країни походження не можуть впливати на повернення біженців адміністративними методами, залишається лише створення стимулів та умов.

Отже, після завершення війни більшість населення повертається, проте від розроблених та впроваджених державних заходів з реінтеграції українських мігрантів залежить кількість і якість людського ресурсу. Це не лише гуманітарна, але й стратегічна вимога, оскільки розуміння, що всі вертаються в стабільне, підтримуюче середовище, створює базу для мирного та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Населення України. *Державна служба статистики України*. URL: <http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Situation Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (date of access: 25.04.2024).
3. Життя на паузі: наміри та перспективи біженців, репатріантів та переселенців з України №5. Підсумкові результати (UKR). *Регіональне бюро УВКБ ООН для Європи та УВКБ ООН в Україні*. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/107099> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. *Centre for Economic Strategy*. 2023. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/bizhenczi-z-ukra%D1%97ni.-finalnij-zvit.pdf> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/> (дата звернення: 30.04.2024).